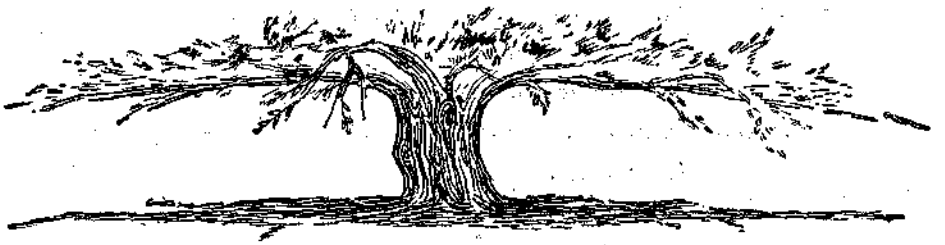

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1902

ΠΑΡΘΕΝΕΣ

Ἀφιερώνεται εἰς τὸν γλύπτην Θ. Θωμόπουλον.

Κοιμᾶστε, κι' ὁ ἀξύπνητος ποτὲ δὲ θ' ἀπολείψῃ,
Ἀπ' τὴ χλωμή σας θλίψη,
Κερένιες ὀμορφιές,
Μὲ τὰ μαλλιὰ τὰ ὁλόμαυρα, θαμπὰ κι' ἀραχνιασμένα,
Μὲ τὰ ξανθά, ἁπλωμένα
Σὰν ἄϋλες ζωγραφιές.

Κοιμᾶστε, καὶ στὰ μέτωπα, τ' ἀπάρθενά σας, τόρα
Τῆς λεμονιᾶς τὰ δῶρα
Μαραίνονται λευκά. . .
Καὶ κάτ' ἀπὸ τὰ βλέφαρα, τὰ μάτια σας ποῦ κλείνουν,
Κρουσταλλωμένα σβύνουν
Τὰ κάποια ἰδανικά.

Στὰ χείλη σας, χαμόγελα, παράπονα γραμμένα,
Μόλις κρατεῖ κλεισμένα
Στὸ λογισμὸ κανείς,
Κάτ' ἀπ' τὸ χῶμα τὸ βαρύ, δύσης χλωμῆς μαγνάδια,
Τά ζώνουν τὰ σκοτάδια
Νυχτιᾶς παντοτεινῆς.

Κοιμᾶστε, καὶ τὰ χέρια σας — τὰ μαραμένα κρῖνα,
Λευκότερ' ἀπὸ κεῖνα,
Κι' ἔτσι ἀθῶα κι' αὐτά,
Στὴ λύρα ἀπάνω τῆς καρδιᾶς παληοὺς λυγμοὺς κρατοῦνε,
Κ' ὑποταγὲς μηνοῦνε
Δεμένα σταυρωτά.

Κοιμᾶστε, καὶ σεντόνι σας νυφιάτικο, ἔχει γείνει,
Στὴ θλιβερή σας κλίνη,
Τὸ σάβανο τὸ ὑγρό,
Τὸ θεῖο κορμί σας, ποῦ κανεὶς ποτὲ δὲν τῶχει ἀγγίξει,
Τῶχει περιτυλίξει
Στὸν ὕπνο τὸν ἱερό.

Κοιμᾶστε, καὶ τὰ πόδια σας — χιονάτα περιστέρια,
Δεμένα ὡσὰν τὰ χέρια,
Μένουν κὶ αὐτὰ νεκρά,
Μέρα τὴ μέρα σώνονται τ' ἄπλερα πεθαμένα,
Ὡς νὰ χάνουν ἕνα ἕνα
Τὰ ὁλάσπρα τους φτερά. . .

Ὦ ἔγνοια! κάθε ἀπόβραδο, στὸ φῶς τἀχνὸ καὶ λίγο,
Νεκρές μου, σᾶς ξανοίγω
Στὸν οὐρανὸ ψηλά,
Μέσα σὲ κάποια σύννεφα, ποῦ ροδισμένα ἀκόμη,
—Ὦ σπαραγμοὶ κι' ὦ τρόμοι! —
Πεθαίνουν σιωπηλά . . .

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

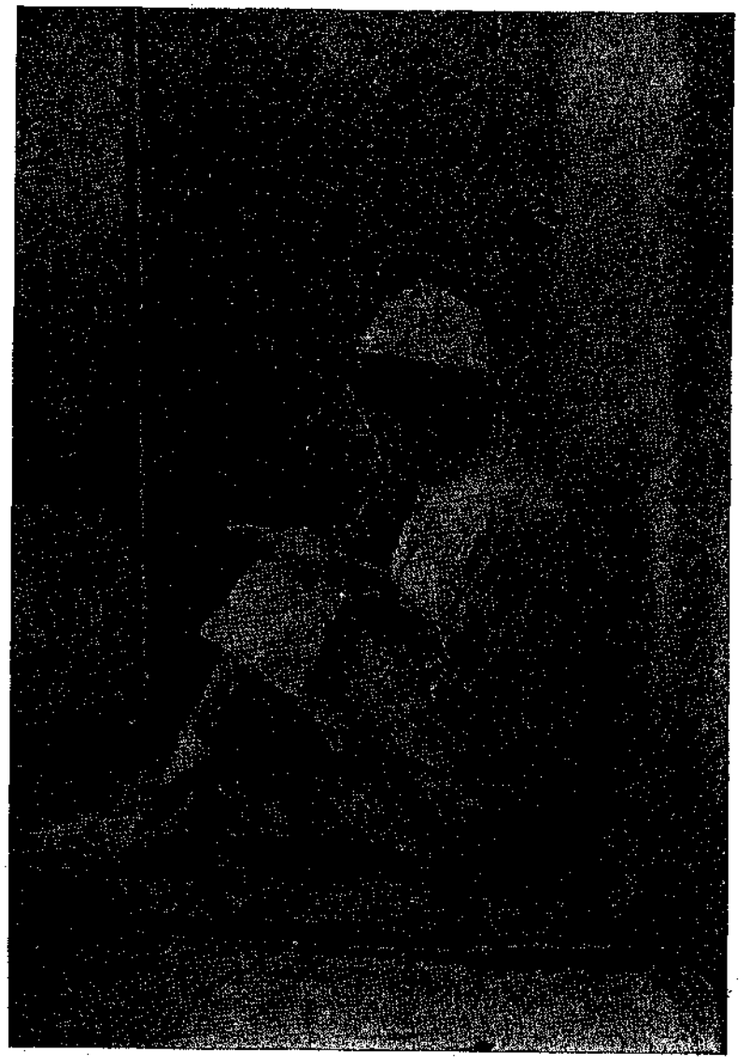

ΤΟ ΑΡΑΠΑΚΙ — ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Από τὴν Ἔκθεση τοῦ Παρνασσοῦ.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Η ΝΕΡΟΧΕΛΩΝΑ

ΒΓΗΚΕ ἡ νεροχελώνα ἀπὸ τὸ βοῦρκο της μιὰ νύχτα 'σ τὴν ἄκρη τοῦ χαντακιοῦ καὶ καμάρωνε 'σ τὸ νυχτερινὸ ἀντιλάρισμα τὴ νεραϊδένιαν ὀμορφιά της. Ἀγάλια τότε πρόβαλε ὁλόγιομο τὸ φεγγάρι ἀπὸ τὴν ράχη κ' ἦρθε περήφανο, φιλάρεσκο 'σ τὴν ἴδια τὴ θωριά του, καὶ καθρεφτίστηκε 'σ τὸ θολωμένο νερὸ τοῦ χαντακιοῦ, ποῦ μόλις τ' ἄφινε νὰ φαίνεται ὁ σάπιος ἀφρὸς τῶν χόρτων, ποῦ τὸ τριγυρνοῦσαν. Ἡ νεροχελώνα ἔσκυψε κ' εἶδε τὴν ἀμφίβολη εἰκόνα τοῦ φεγγαριοῦ μέσ' τὸ νερὸ καὶ τῆς φάνηκε ἀσύγκριτη ἡ δική της δομορφιὰ ἐμπρὸς 'σ ἐκείνη. Γύρισε τότε κ' ἔβρισε τὸ φεγγάρι·

— Πήγαινε ἀλλοῦ, τοῦ εἶπε, νὰ δεῖξῃς τὴν ξεθωριασμένην ὄψη σου. Ἐδῶ, 'σ τὸ βασίλειο τὸ δικό μου, ἡ λαμπράδα σου δὲν ἔχει πέραση.

Καὶ τὸ φεγγάρι, πρὶν φύγῃ, ἔρριξε καλόβουλο τὸ φῶς του κ' ἔβαψε ἀσημένιο τῆς χελώγας τὸ καύκαλο, τὸ μαυροκίτρινο. Κι' ἀκολούθησε τὸ δρόμο του. Κ' εἶπε μὲ τὸν ἑαυτό του·

— Ἀγαπῶ τοὺς ταπεινούς, ἀλλὰ σιχαίνομαι τοὺς τιποτένιους.

Τ' ΟΡΤΥΚΙ ΚΙ' Ο ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ

Ἀγαπημένα ζοῦσαν μέσ' τὰ στάχυα τ' ὀρτύκι κι' ὁ κορυδαλλός, ἀφτέρωτα ἀκόμα καὶ δειλόκαρδα πουλιά. Ἦταν ὅμως ἀπὸ τὴ μοῖρα γραφτό τους νὰ χωρίσουν. Ὅσο δὲν εἶχαν μεγάλο θάρρος 'σ τὰ φτερούγια τους, ἔτρεχαν μ' ἄτολμα ἐδῶ κ' ἐκεῖ πετάματα νὰ δείξουν τὴ χαρὰ ποῦ τὰ πλημμύριζε, ἢ νὰ ζητήσουν τὴ φτωχικὴ τροφή τους. Κ' ἡ τόλμη τους μεγάλωνε ἀντάμα μὲ τὰ φτερά τους. Κάτι ἀγνωστο τότε, σὰν πόθος ἀνεύρετης πηγῆς, ἄρχισε νὰ ταράζῃ τὰ στήθια τους. Μὲ χαμηλόφωνα τὸ ἕνα τουρτουρίσματα καὶ τ' ἄλλο μὲ τρελλὰ ξεφωνητὰ δὲν ἔφταναν νὰ 'ποῦν ἐκεῖνο ποῦ ποθοῦσαν. Ὅμως ἂν τ' ὀρτύκι χαίρονταν τῶν σπαρτῶν τὴν κυματοῦσα θάλασσα, κι' ἂν δὲν ἀποφάσιζε πέρα ἀπ' αὐτὴ νὰ κυνηγήσῃ τ' ἀφανέρωτα ποῦ μάντευε, 'σ τὸν κορυδαλλὸ ἦταν σκλάβα τῆς φύσης ὅλης ἡ ἄπειρη ἀγκαλιά. Ἤθελε κάτι αὐτὸς πλατύτερο ἀκόμα ν' ἀγκαλιάσῃ.

Μιὰν αὐγὴ ἔχασε τ' ὀρτύκι τὸ σύντροφό του. Ἀφάνταστος τότε ἕνας κελαδισμὸς τοῦ πρόδωσε τὸ δρόμο του. Ἀνέβαινε ὁ κορυδαλλός, ἀνέβαινε ψηλά, κ' ἡ γῆ, ἔλεγε τ' ὀρτύκι, θὰ τοῦ φαίνονταν τώρα ταπεινὴ καὶ δειλιασμένη. Κι' ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ θάμπωνε τοῦ κορυδαλλοῦ τὸ πέταμα. Λαχτάρα τοῦ γέννησε 'σ τὴν καρδιὰ μοναχὰ τὸ λάλημά του. Σ' αὐτὸ εὕρισκε ζωντανεμένα ὅλα τ' ἀμολόγητα μυστικά του. Κι' ὅσο ἅπλωνε καὶ ψήλωνε ὁ ἀταίριαστος κελαδισμός, τόσο χύνονταν σὰν ἥλιου φῶς ὁ ἀντίλαλός του μέσα του, ὡς ποῦ ἀγάλια ἔσβυσε κ' ἐχάθη.

Ἔμεινε λυπημένο τ' ὀρτύκι τὸ δειλό, ἔρημο μέσ' τὰ στάχυα, χωρὶς τὸ σύντροφό του. Κ' εἶπε, τ' ὀρτύκι τὸ φρόνιμο, μὲ τὴν τρεμουλιαστὴ φωνή του·

— Χαριτωμένε μου ἀδερφέ! Πῶς σ' ἀγαπῶ καὶ πῶς θὰ παρακαλοῦσα νἄχω κ' ἐγὼ τὰ κάλλη τῆς λαλιᾶς σου! Ὅμως τὴν τόλμη τῶν φτερουγιῶν σου ποτὲ δὲ θὰ ζηλέψω. Σ' ἐμένα φτάνουν τὰ ἥμερα πλανέματα μέσ' τοὺς κρυψῶνες τῶν σταχυῶν. Καὶ τώρα τρέμω μοναχὰ γιὰ σένα, ἀπόκοτε ἀδερφέ μου!

Κι' ἀκολούθησε τ' ὀρτύκι, κρυμμένο, τὸ τραγοῦδι του σὰν παράπονο νὰ μουρμουρίζῃ. Σὲ λίγο ἔπεσε 'σ τὸ πλάγι του ὁ κορυδαλλὸς νεκρός.

Ο ΑΜΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΜΑ

Εἶπε τὸ Κῦμα·

— Ἐγὼ εἶμαι τὸ Κῦμα, τὸ Κῦμα τὸ παλιό. Ἐγὼ τὸ Βράχο, τὸν ἐχτρό μου νίκησα, ποῦ χρόνια ἀμέτρητα τὸν πολεμοῦσα. Ἐγὼ ἐκεῖνο ποῦ μισῶ, χιλιάδες χρόνια τὸ κατατρέχω. Νύχτα καὶ 'μέρα τὸν τάφο του ἑτοιμάζω. Καὶ τὸ χαϊδεύω καὶ τὸ τραγουδῶ. Καὶ χαίρομαι, πρὶν ἰδῶ τὸ θάνατό του. Τόσο εἶναι γι' αὐτὸ ἡ ἐκδίκησή μου

ἀφεύγατη! Ὕστερα, ἀφοῦ τὸ καταπιῶ καὶ τάφος του γενῶ, αἰώνια ἐγὼ τὸν τάφο του φιλῶ καὶ λόγια νίκης μονότονα τοῦ ψέλνω.

Ἐγὼ εἶμαι τὸ Κῦμα, τὸ ἐκδικητικό. Σ' τὴν καλωσύνη καὶ 'σ τὴν ἀδικιὰ τὴν ἴδια χάρη κάνω. Σπέρνω τὸν κρύο φόβο τῆς ὀργῆς μου. Ὀργῆς, ποῦ ἂν καὶ δὲ μοῦφταιξε κανείς, ὅμως ὕπνο δὲν ξέρει. Κι' ἂν ἀποσταίνῃ κάποτε κι' ἂν δὲν ἀνασαίνῃ, θὰ εἶναι πάντα ὁλάξαφνο τὸ ξύπνημά της. Καὶ τόσο θὰ εἶναι αὐτὸ σκληρό, τόσο γιομᾶτο τρόμους, ὅσο δολερὰ μηνύματα θανάτου τὰ χάδια καὶ τὰ φιλιά μου. Ἐπίβουλος ἐγὼ τὸ Κῦμα ἐχτρός, ἂν κι' ἄφοβος, ἴσα μὲ τὸν περήφανον ἀντίπαλό μου μάχομαι καὶ τὸν ταπεινὸν καὶ τὸν δειλόν. Κάθε νίκη εἶναι γιὰ 'μένα χαρᾶς ἀνατολὴ 'σ τὸ μέτωπό μου!

Κι' ὁ Ἄμμος εἶπε·

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἄμμος, ὁ Ἄμμος ὁ ταπεινός. Τοῦ Βράχου ἐγὼ εἶμαι γυιός! Κ' εἶμαι τῆς ἐκδίκησης τῆς δίκιας ἐγὼ γέννημα. Καὶ τὴν ἐκδίκηση τὴ δίκια ἔχω μοῖρα νὰ γυρεύω. Ἐσένα, κῦμα ἀκοίμητο, αἰώνια νὰ σὲ πολεμῶ! Δὲ χόρτασες μὲ τοῦ γίγαντα πατέρα μου τὸ θάνατο; Ἀναντρος, πολεμᾷς τὸ γέννημα τὸ τιποτένιο, τ' ἀνάξιο τοῦ πατέρα; Καὶ πολεμᾷς νὰ τὸ νικήσῃς, νὰ τὸ καταπιῇς κι' αὐτό. Κι' ὅμως δὲν τὸ νικᾷς καὶ δὲν τὸ καταπίνεις! Μήτε μὲ τῶν θυμῶν σου τ' ἀφρομανητὰ μ' ἁρπάζεις, μήτε μὲ τῶν χαϊδευτικῶν φιλιῶν σου τὴν πικράδα μὲ πλανεύεις.

Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἄμμος, σὰν ἐσένα σερπετός, χωρὶς τὴ δύναμή σου Γλυστράω κ' ἐγὼ καὶ παίζω μαζί σου καὶ κυλῶ. Κι' ὅταν βογγᾷς κι' ὅταν θυμώνῃς, μὲ τὰ παιγνίδια, μὲ τὰ χάδια σὲ γελῶ. Χύνεσαι μ' ὁλάνοιχτα μύρια στόματα νὰ μὲ ρουφήξῃς; Ἂν μὲ ρουφήξῃς, μὲ ξερνᾷς! Μάχεσαι, ἀπέραντο, νὰ χαλάσῃς, νὰ γκρεμίσῃς; Ἐμπρός σου θαύρῃς τὴν ἀδύνατη ἀγκαλιά μου. Καὶ κουρασμένο παραδίνεσαι καὶ δουλικὸ 'σ αὐτή! Δὲ θέλω ἐγὼ τοῦ πατέρα τῆς γενναῖες ἐνθύμησες νὰ σοῦ θυμίσω. Δὲ γυρεύω μ' ἔργα μεγαλόπραχτα νὰ σὲ νικήσω. Μιὰ νίκη ἐγὼ νειρεύομαι, ἀτέλειωτη κ' αἰώνια: Νὰ σὲ θωρῶ ἐμπρός μου πάντα ἀνίκανο νὰ νοιώσῃς τῆς νίκης τὴ χαρά! Αὐτὴ ἡ ἐκδίκηση μοῦ φτάνει!

Η ΠΟΙΝΗ

Ἀγαποῦσε ἕνα βασιλόπουλο κρυφὰ μιὰ νειά, κόρη ἄρχοντα. Τὴν ἀγαποῦσε γιὰ τὴν ὀμορφιά της, ποῦ τὸν σκλάβωνε. Ἐκείνη ὅμως τὸν ἤθελε γιὰ ν' ἀνεβῇ μαζί του κάποτε, βασίλισσα, 'σ τὸ πατρικὸ θρονί. Ὁ νειὸς μὲ τὴν πρωτόμαθη κι' ἀθῶα ἀγάπη του κ' ἡ κόρη μὲ τὰ ψεύτικα χάδια καὶ μαγέματά της περνοῦσαν τὴς ἐρωτικές του ὧρες, τὴς νυχτερινές. Ὁ νειός, εὐτυχισμένος, ταξείδευε 'σ ἀπέραντα γαληνεμένα πέλαγα κ' ἡ κόρη σὲ τρικυμιὲς παράδερνε κι' ἀνεμοζάλες. Τέλος ὁ νειός, καταχτητὴς 'σ τὸν πόθο του, νίκησε τὴν κόρη τὴν ὑστερόβουλη καὶ τὴν ἔκαμε δική του.

Σὲ λίγο βουλήθηκε τὸ βασιλόπουλο νὰ πάῃ 'σ τὸν πόλεμο. Φριχτὰ ὅρκισε τὴν ἀγάπη του νὰ τοῦ φυλάξῃ τὸ παιδί, ποῦ θὰ γεννηθῇ. Ὁρκίστηκε κι' αὐτός, μὲ τὸν καλό του γυρισμό, νὰ τῆς βάλῃ τὸ ποθητὸ στεφάνι. Κ' ἔφυγε ὁ λεβέντης θλιμμένος καὶ κλαμένος. Κ' ἡ κόρη ἄπιστη 'σ τοὺς ὅρκους της, δειλὴ 'σ τὴν καταλαλιὰ τοῦ κόσμου, ἀποφάσισε καὶ πέταξε τὸ παιδί, ἅμα σὰν ἡλιογέννητο πρόβαλε 'σ τὸν κόσμο. Τὸ πῆρε μιὰ νύχτα, 'σ τὰ σκοτάδια τὰ πηχτά, κι' ἄγρια καὶ φοβερὴ τὄρριξε ὄξω ἀπὸ τὴν πόλη, χωρὶς νὰ τὸ λυπηθῇ.

Ὅταν τὴν ἄλλη 'μέρα διαβᾶτες ηὗραν τ' ἀπομεινάρια τοῦ παιδιοῦ, ὅσα δὲν πρόφταναν νὰ φᾶν οἱ σκύλοι, κάθε μάννα καταράστηκε τὴ μάννα τὴν κακούργα. Καμμιὰ ψυχὴ δὲ βρέθηκε νὰ μὴ τὴν ὀργιστῇ.

Ἡ κατάρα ἐκείνη ἀκούστηκε βαθιὰ 'σ τὴ γῆ. Κι' ὄξω ἀπὸ τὴν πόλη ἦρθε κ' ἔστησε τὸ λημέρι της μιὰ λάμια φοβερή. Ἦρθε ἡ Ποινή, τῆς Κατάρας κόρη, στείρα αὐτή. Γιὰ μοναχὴ τροφή της ἤθελε κορμάκια ὁλοτρύφερα μικρῶν παιδιῶν. Σ' τοὺς θρῆνους τῶν μαννάδων ἡ Ποινὴ ἔμενε κουφή. Ὅσες ἀπ' αὐτὲς ἦρθαν καὶ μὲ χαρὰ τῆς ἔδιναν τὰ στήθια καὶ τὰ κορμιά τους, γύρισαν πίσω ἄκαρπες. Ἦταν ἡ σάρκα τους ἄνοστη, κακοφάγωτη 'σ τὴν Ποινή. Ὅσοι πατέρες βγῆκαν νὰ πολεμήσουν τὴν Ποινή, ἔφυγαν ντροπιασμένοι, ἢ χάθηκαν ἄδικα κι' αὐτοί.

Γύρισε τέλος τὸ βασιλόπουλο ἀπὸ τὸ μακρινὸ ταξεῖδι του, νικητής. Σ' τὸ σπαραγμό του μέσα κανένας δὲ μπόρεσε νὰ τοῦ ξηγήσῃ ἐκείνης τῆς συφορᾶς τὴν ἀφορμή. Κανένας δὲν τοῦδειξε τὸ δρόμο τοῦ γλυτωμοῦ. Ἀνήσυχος περίμενε τὴ νύχτα, ποῦ θ' ἀντάμωνε τὴν ἀγαπημένη του, ὕστερα ἀπὸ τόσο χωρισμό. Τὴν ηὗρε χαρούμενη καὶ καλοκαρδισμένη, μ' ὅλο τὸ κακὸ ποῦ εἶχε πλακώσῃ τὴν πατρίδα. Μὲ φωνὴ μισόσβυστη τὴ ρώτησε γιὰ τὸ παιδί. Κ' ἐκείνη δὲν εἶχε τί νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ. Τότε καὶ μοναχὰ τὸ βασιλόπουλο μάντεψε μὲ τρο-

μάρα ἐκεῖνο ποῦ ἄλλος κανεὶς δὲν εἶχε μαντέψῃ.

Αὐγὴν αὐγὴ ἀρματωμένο τὸ βασιλόπουλο πέρασε καβαλλάρης ἀπὸ τὴ θύρα τῆς ἀγάπης του. Κι' αὐτὴ ποῦ τὸν καρτεροῦσε, ἄνοιξε σιγὰ καὶ βγῆκε κ' ἔπεσε 'σ τὴν ἀγκαλιά του. Κέντησε τότε ὁ λεβέντης τ' ἄλογο κ' ἔφυγε ἀστραπή. Κι' ἀντὶ νὰ φέρῃ τὴν κόρη 'σ τὴν ἐκκλησιά, κρυφὰ νὰ τὴ στεφανωθῇ, τὴν ἔφερε 'μπρὸς 'σ τὴν Ποινή, τὴ λάμια. Σὰ 'μέρες νηστικὴ νὰ καρτεροῦσε ἐκείνη, χύθηκε καὶ τὴν ἅρπαξε καὶ τῆς ἔσκισε τὰ σπλάχνα καὶ τὰ σκόρπισε. Τότε ἠύρε καιρὸ τὸ βασιλόπουλο καὶ σκότωσε τὴν Ποινή.

Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΦΟΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ*

II

Ἐὰν ἡμεῖς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς γραφομένης γλώσσης ἱστορικῶς δυνάμεθα νὰ διαφωτίσωμεν καὶ μάλιστα νὰ ἀναγνωρίσωμεν εἰς αὐτὴν ἓν εἶδος ἱστορικῆς δικαιολογίας, δὲν ἕπεται ἐκ τούτου κατ' οὐδένα τρόπον ὅτι αὕτη ἀπέκτησε τὴν ἀξίωσιν πρὸς ἀπόλυτον ἰσχύν. Ὅστις τοῦτο ἰσχυρίζεται, πρέπει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἰς οὐδὲν μέρος τοῦ κόσμου κακὴ κατάστασις δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ διορθώνεται ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν γνῶσιν καὶ τὴν ἰσχυροτέραν θέλησιν τῶν κατόπιν γενεῶν. Ὅστις ἰσχυρίζεται τοῦτο, κηρύττει τὴν αἰωνίαν ἐξακολούθησιν ὅλων τῶν καταχρήσεων, ἐφ' ὅσον μόνον αὗται εἶνε ἐφωδιασμέναι μὲ πιστοποιητικὰ εὐγενείας ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν. Εἶνε διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκατάληπτον, ὅτι ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ δικαίου ἀπὸ διακεκριμένους λογίους προσηρμόσθη ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς γραφομένης γλώσσης. Ὅστις τοῦτο μὲ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σοβαρῶς συλλογίζεται, πρέπει νὰ ἐρωτήσῃ: «Πρέπει ἡ λυπηρὰ κατάστασις τῆς διγλωσσίας αἰωνίως νὰ παραταθῇ; Δὲν ἠμπορεῖ πλέον τὸ παραγκωνισθὲν ἄλλοτε ἕνεκα δυσμενῶν περιστάσεων καὶ ἐλλιποῦς διακρίσεως νὰ ἀνορθωθῇ;»

Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες τὰ ἐρωτήματα ταῦτα συχνὰ ἐπρότειναν καὶ δὲν διεκόπησαν ποτὲ αἱ προσπάθειαι πρὸς ἀπάντησιν τούτων κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα. Εἰς ζωηροτέραν φάσιν εἰσῆλθεν ἡ ἔρις, ἡ συντόμως τὸ «γλωσσικὸν ζήτημα» ἀποκληθεῖσα κατὰ πρῶτον κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας. Τὸ ζήτημα ἔχει ἐκτὸς τῆς μεγάλης πρακτικῆς σημασίας διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ γενικὸν ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ἑλκυστικὸν καὶ διὰ τὸν ξένον ἀναδιφητήν. Οἱ Ἕλληνες ὅμως οἱ ὁποῖοι ἄλλως τε διὰ τὸν ξένον, τὸν ἀσχολούμενον μὲ τὴν ἱστορίαν των, τὴν φιλολογίαν των καὶ τὴν τέχνην των, δὲν εἶνε διόλου δυσμενεῖς, ἀκριβῶς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα θεωροῦν ὡς ἀπαραβίαστον οἰκογενειακὴν ὑπόθεσιν καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς τεχνητῆς γλώσσης συνειθίζουν νὰ ἀποκρούουν μὲ ἀγανάκτησιν τὴν ἀνάμιξιν τῶν ξένων εἰς τὴν ἔριδα. Μὲ τοῦτο ἀδικοῦν καὶ τοὺς ξένους καὶ ἑαυτούς. Ὅπως ζητοῦμεν ἄνθρωπον ποῦ ἀγαπῶμεν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις μας καὶ μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐξυπηρετήσωμεν καὶ νὰ προλάβωμεν κάθε βλάβην δι' αὐτόν, οὕτω θὰ συμπεριφερθῶμεν καὶ πρὸς κοινότητα ἡ ὁποία ἀπολαύει τὴν συμπάθειάν μας. Δὲν ἠμπορεῦσε εἰλικρινὴς φίλος τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ δι' ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς ἀδιάφορος νὰ παρίδῃ. Δὲν ἔχει μόνον τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ τὸ ἱερὸν καθῆκον νὰ λάβῃ μέρος, ἐφ' ὅσον ἀπόκειται εἰς αὐτόν, εἰς τὸ ζήτημα. Οἱ Ἕλληνες πάλιν ὀφείλουν, ἐὰν τὴν ἀληθῆ φιλίαν γνωρίζουν νὰ ἐκτιμοῦν βαθύτερον τοῦ ἀκρίτου θαυμασμοῦ καὶ τῆς κενῆς κολακείας, εἰς πάντα εἰδικὸν ξένον νὰ εἶνε εὐγνώμονες ἐὰν οὗτος ἀσχολῆται μὲ τὰ ζητήματα τῆς ὑπάρξεώς των καὶ κάμνῃ γνωστοὺς τοὺς συλλογισμούς του. Ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τούτων ἀπεφάσισα τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ὄχι ἁπλῶς ἀκαδημαϊκῶς νὰ ἐκθέσω κατὰ τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ βάσεις καὶ τὴν σημερινὴν αὐτοῦ θέσιν, ἀλλ' ἐπίσης καθαρὰ καὶ χωρὶς ἐπιφύλαξιν νὰ ἐκφράσω τὴν πεποίθησίν μου περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον τοῦτο πρὸς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ δέον νὰ κριθῇ, χωρὶς ἀνασκοπὴν πρὸς τὰ αἰσθήματα ἀκριβῶν φίλων, καὶ ἀδιαφορῶν διὰ τὴν σημερινὴν γνώμην τῆς πλειονότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀφοῦ, ὡς ἐμνημονεύθη, κατίσχυσε ἡ ριζοσπαστικὴ ἀρχαϊκὴ διεύθυνσις τῆς μετριοπαθοῦς τοῦ Κοραῆ, ἡ ἐξέλιξις ἠκολούθησε κατὰ τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα τὴν δοθεῖσαν διεύθυνσιν κατ' ἀρχὰς χωρὶς μεγάλους ἀγῶνας. Σπουδαιοτέρα ἐπιτυχία τῆς τεχνητῆς γλώσσης εἶνε ὅτι εἰσῆχθη εἰς τὸ νεοπαγὲς βασίλειον τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῆς δικαιοσύνης, τῆς διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας. Πᾶσα δημοσία ἐκδήλωσις ὑπετάχθη εἰς τὸν ἀρχαϊσμόν. Διὰ τὰς ἀναριθμήτους ἐννοίας αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ ἐκφρασθοῦν ἑλληνιστὶ εἰς τοὺς κώδικας, τὰς διαταγάς, τὰ καταστατικά, εἰς τὴν Βουλὴν καὶ εἰς τὸν τύπον ἐξελέγησαν ἀρχαιοελληνικαὶ ἢ κατ' ἀρχαιοελληνικὸν τύπον σχηματισθεῖσαι λέξεις. Ἀπὸ τοῦ Ἡγεμόνος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐξεχώθη ἡ πρὸς τὸ νέον φωνητικὸν καὶ τὴν μορφολογίαν ἀντικειμένη λέξις Βασιλεὺς μέχρι τοῦ ἀστυνομικοῦ φύλακος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀνεσύρθη ἡ παλαιά, σήμερον ἄκλιτος ἐπίσης λέξις, κλητήρ, ὅ,τι ζῇ καὶ δὲν ζῇ εἰς τὸ κράτος καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐνδύθηκε μὲ ἀρχαιολογικὰ κουρέλια. Ἀκόμη καὶ τὰ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀναφανέντα νέα γεωγραφικὰ καὶ τοπογραφικὰ ὀνόματα ἀντικατεστάθησαν μὲ τρόπον ἐπίμονον καὶ συχνὰ ἄκριτον ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀρχαιομανίαν, ἡ ὁποία τὸν ἐνδιαφέροντα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως φραγκικὸν πύργον ἄπονα κατέρριψε χωρὶς ἀνασκοπὴν πρὸς τὴν ἱστορικὴν σημασίαν του καὶ πρὸς τὴν πρακτικὴν ἀνάγκην. Κατέγιναν μὲ πυρετώδη ζῆλον νὰ μεταπλάσουν τὴν νέαν Ἑλλάδα εἰς ἀρχαίαν. Καὶ καθόσον πρόκειται διὰ λέξεις αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται εἰς τοὺς φωνητικοὺς καὶ τυπικοὺς νόμους τῆς φυσικῆς γλώσσης, τὸ κακὸν δὲν εἶνε τόσον μεγάλον, ἐφ' ὅσον, ὅπως συχνὰ συνέβαινε, δὲν ἐζημιώνετο ἡ σαφήνεια μὲ τὸν ἀρχαϊσμόν. Ἀκριβῶς ὅμως ἀπαίσιον ὑπῆρξε τὸ ἀπὸ τὴν ματαιόδοξον τύφλωσιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν λογίων συμβούλων των δημιουργηθὲν τετελεσμένον γεγονὸς δι' ὅλας τὰς λέξεις, τῶν ὁποίων ἡ μορφὴ ἀντίκειται πρὸς τοὺς νέους γλωσσικοὺς νόμους. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἀκόμη σήμερον ἓν τῶν μεγίστων ἐμποδίων ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς γραφομένης γλώσσης. Δὲν ξεμπλέκουν πλέον ἀπὸ τὰ κακὰ ἀρχαῖα πνεύματα ποῦ ἐπεκαλέσθησαν. Τὴν κλασσικὴν ὀνοματολογίαν τὴν ὁποίαν τὸ κράτος καὶ ἡ ἐκκλησία ἀπεδέχθησαν καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς μέχρι σήμερον κατ' ἀκολουθίαν ἐφήρμοσαν, ἠκολούθησαν φυσικὰ ἡ Βουλή, αἱ ἐφημερίδες καὶ ἡ φιλολογία. Ἔστι ἐδείχθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ὁριστικὴ ἡ νίκη τῆς ἀρχαϊκῆς γλώσσης. Θριαμβευτικῶς ἀνεκραύγασαν οἱ ὀπαδοί της: «Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἐλύθη». Πράγματι ὅμως οὔτε ὁ ἀγὼν εἶχε κριθῆ οὔτε τὸ ζήτημα εἶχε λυθῆ.

Εἰς τὰς περιπετείας τοῦ σιωπηλοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τῆς τεχνητῆς καὶ λαϊκῆς γλώσσης διαρκοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος, δὲν δύναμαι νὰ εἰσέλθω. Τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι ἡ κατ' ἀρχὰς τόσον μικρὰ καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων μὴ λαμβανομένη σοβαρῶς μερὶς τῆς φυσικῆς γλώσσης κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος, ὅλως ἀπαρατήρητα τόσον σημαντικὰ ἐνισχύθη, ὥστε ἠμπόρεσε νὰ προβῇ εἰς δημοσίαν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Πόσον βαθέως συνησθάνετο τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσχύν της ἀποδεικνύει τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1873 δημοσιευθὲν φυλλάδιον τοῦ Ν. Κονεμένου «Τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας». Ἡ ὁριστικὴ ὅμως ρῆξις τῶν σχέσεων ἐπηκολούθησε μόλις μίαν δεκαετίαν ἀργότερα. Τὴν μεγαλειτέραν ὑπηρεσίαν, διατυπώσας ὀρθὰ καὶ καθαρὰ τὰς ἀξιώσεις τοῦ κόμματος, παρέσχεν ὁ χιώτης Ἰωάννης Ψυχάρης, ὅστις ἐργάζεται εἰς τὸ Παρίσι ὡς καθηγητὴς τῆς μέσης καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτέρων Σπουδῶν. Εἰς ἐπιβλητικὴν σειρὰν ἑλληνικὰ καὶ γαλλικὰ γραμμένων δημοσιευμάτων ἐπροσπάθησε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως, ἀφ' ἑνὸς διὰ θεωρητικῆς ἀναπτύξεως, ἀφ' ἑτέρου πρακτικῶς διὰ τῆς παροχῆς γλωσσικῶν δοκιμίων. Οἱ συντηρητικοί, οἱ ὁποῖοι ἔξαφνα τόσον ἀπότομα προσεβλήθησαν εἰς τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ἐθεωροῦσαν ἀκλονήτους, δὲν ἤργησαν νὰ ἀπαντήσουν. Τὰ πυροβόλα τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη δὲν ἦσαν τοῦ λεπτοτέρου εἴδους. Ἀπὸ εἴκοσι σχεδὸν ἐτῶν μυκᾶται λυσσώδης πολεμική. Τὸ μεταρ-

* Συνέχεια καὶ τέλος. Τεῦχος 53, σελὶς 131.

ρυθμιστικὸν κόμμα ἔλαβε σημαντικὴν ἐνίσχυσιν ἀπὸ νέους ἐν γένει μὲ ἐξαίρετον τάλαντον συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι καταγίνονται νὰ ἀποδείξουν ἐμπράκτως τὴν φιλολογικὴν ἱκανότητα τῆς φυσικῆς γλώσσης.

Τὸ περασμένον ἔτος ὁ ἀκίνδυνος πόλεμος τῆς πένας μετεβλήθη εἰς μάχην εἰς τὴν ὁποίαν ὄχι πλέον μελάνη ἀλλ' αἷμα ἐχύθη. Τὸ ἀξιοπαρατήρητον τοῦτο γεγονὸς ἐφώτισε τὴν κατάστασιν ὡς μὲ ἰσχυροτάτην φωτεινὴν ἀκτῖνα καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἀπὸ τοὺς ἕως τότε ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος μόλις ὀλίγους εἰδικοὺς λογίους ποῦ τὴν εἶχον μάθει, ἔφθασεν εἰς γνῶσιν τῶν εὐρυτέρων κύκλων. Ἡ ἐμπαθὴς μάχη ἡ ὁποία κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1901 ἐξερράγη εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς ἄλλως τε δρόμους τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης, ἐξέρχεται ἕνεκα τῆς ἰδιορρύθμου αὐτῆς ἀφορμῆς τόσον τελείως τῶν ὁρίων τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν κοσμικῶν ἰδεῶν καὶ εἶνε τόσον ἐκδηλωτικὴ τοῦ βάθους μέχρι τοῦ ὁποίου ἔφθασεν ἡ γλωσσικὴ κίνησις, ὥστε ἀξίζει νὰ ἀφιερώσωμεν εἰς αὐτὴν σύντομον ἀναδρομικὸν βλέμμα. Ἡ Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἄφρονος καὶ ἀτυχοῦς ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου παρετήρησεν, ἐπισκεπτομένη τὰ ἑλληνικὰ νοσοκομεῖα, ὅτι εἰς τοὺς πληγωμένους στρατιώτας δὲν ἐδύνατο νὰ δοθῇ ἡ παρηγορία τοῦ Εὐαγγελίου, διότι οὗτοι δὲν ἐννόουν τὴν ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν τῆς ἱερᾶς Βίβλου. Ἐσκέφθη διατὶ ὁ Ἕλλην τοῦ λαοῦ νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ εἰς κρισίμους ὥρας τὴν αὐτὴν ἀνακούφισιν τὴν ὁποίαν κάθε Μουζίκος ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν ρωσσικὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν βιβλίων; Ἔτσι ἐσκέφθησαν καὶ ἄλλοι καὶ τέλος ἔκαμε τὴν ἀπόπειραν ἕλλην ζῶν εἰς Ἀγγλίαν ὁ Α. Πάλλης νὰ μεταφράσῃ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον εἰς τὴν σημερινὴν λαϊκὴν γλῶσσαν. Ἡ δημοσίευσις τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἥτις ἐξηκολούθησε εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολιν» ἐπροκάλεσε φοβερὸν ἐρεθισμὸν εἰς μέγα μέρος μορφωμένων καὶ ἰδίως εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Τὰ γραφεῖα τῆς συντάξεως τῆς «Ἀκροπόλεως» καὶ ἄλλης ὁμόφρονος ἐφημερίδος ἠπειλήθησαν μὲ ἔφοδον καὶ καταστροφήν, καὶ εἰς τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν ἐπροκάλεσεν ἡ ἐπέμβασις τῆς ἐνόπλου δυνάμεως ἔπεσαν θύματα πολλαὶ νεαραὶ ὑπάρξεις.

Τὸ θλιβερὸν γεγονὸς μεταφέρει ἡμᾶς, τοὺς νεωτέρους εὐρωπαίους τῆς μέσης Εὐρώπης, εἰς πολὺ μακρυσμένους χρόνους, εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους τοῦ μεσαιῶνος καὶ μᾶς ἐνθυμίζει κάπως τὸν φανατισμὸν αἱρέσεων τινῶν εἰς τὴν Ρωσσίαν ἢ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀναγνωρίζομεν ἐπίσης εἰς τὸ συμβὰν νέαν μαρτυρίαν τοῦ συχνὰ παραβλεπομένου γεγονότος, ὅτι ἀπὸ παλαιοὺς χρόνους ὀξεῖα ἀντίθεσις χωρίζει τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον εἰς ρωμανογερμανικόν, καθολικο-διαμαρτυρόμενον καὶ ἑλληνο-σλαβικὸν ὀρθόδοξον πολιτισμόν, καὶ κατανοοῦμεν πόσον τὸ ἑλληνοσλαβικὸν ἥμισυ κλίνει πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ πόσα ἀνατολικὰ στοιχεῖα κοιμῶνται εἰς τὰ βάθη τῆς λαϊκῆς αὐτῆς ψυχῆς. Αὕτη εἶνε ἡ γενικὴ βάσις ἐπὶ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ κριθῇ ἡ αἱμάτηρὰ ἐξέγερσις τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' ἰδίαν τὰ ἐλατήρια τῆς ἐμπαθοῦς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς μεταφράσεως πρέπει νὰ ζητηθοῦν ἐν μέρει ἐπὶ θρησκευτικοῦ ἐδάφους καὶ ἐν μέρει ἐπὶ ἐδάφους ἐθνικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ἀνέχεται τὴν μετάφρασιν τῶν ἁγίων γραφῶν εἰς νεοελληνικὴν γλῶσσαν φοβουμένη νόθευσιν τοῦ περιεχομένου καὶ βεβήλωσιν τῆς ἁγιότητος. Εἰς τὴν ἀρνητικὴν αὐτῆς στάσιν παρεσύρθη κατὰ πολὺ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὅλαι αἱ νεοελληνικαὶ μεταφράσεις τῶν γραφῶν, αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσαι, διεδόθησαν ἀπὸ διαμαρτυρομένους, καὶ ἰδίως ἀπὸ βιβλικὰς ἑταιρίας.

Πολὺ περαιτέρω τῶν θεολογικῶν σκέψεων ἐπέδρασεν ἓν ἐπιχείρημα, κατὰ τὸ ἥμισυ θρησκευτικόν, κατὰ τὸ ἥμισυ πολιτικὸν ἢ ἀκριβέστερον πατριωτικῆς φύσεως. Οἱ Ἕλληνες λέγουν: «Εἴμεθα ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ εἴμεθα οἱ μόνοι ποῦ ἠμποροῦμεν νὰ τὰ διαβάζωμεν εἰς τὴν ἀρχικήν των γλῶσσαν. Τοῦτο ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς γῆς προνόμιον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκτιμῶμεν καὶ νὰ τηρῶμεν. Ἐὰν μεταφράσωμεν τὰς ἱερὰς βίβλους εἰς τὸ νεώτερον ἰδίωμα, χάνομεν τὸν τίτλον τῆς εὐγενείας μας. Ἡ γλωσσικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἑνότης τοῦ λαοῦ μας διετηρήθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βαρυτάτης δουλείας μόνον μὲ τὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ Παλλάδιον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θίξωμεν. Κάθε κλονισμὸς τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης μας σημαίνει κλονισμὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Παρόμοιοι συλλογισμοὶ λαμβάνουν ἐξ ἄλλου πολὺ μέρος ἐπίσης εἰς τὴν γενικὴν ἔριδα μεταξὺ τῆς τεχνητῆς γλώσσης καὶ τοῦ δημώδους ἰδιώματος, ἂν καὶ δὲν ὁμολογεῖται προθύμως. Οἱ Ἕλληνες εἶνε προσκολλημένοι μὲ τὴν ἀρχαϊκὰ χρωματισμένην γραφομένην γλῶσσαν τόσον στενά, ὄχι ὀλιγώτερον καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι πιστεύουν μὲ τοῦτο νὰ ἀποδείξουν ὀφθαλμοφανῶς τὴν ταὐτότητά των μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ οὕτω νὰ κερδήσουν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν φιλίαν τῶν μεγάλων τοῦ κόσμου τούτου.

Δὲν χρειάζεται πλέον ἐδῶ καμμία ἀκριβεστέρα ἀπόδειξις, ὅτι ὅλοι οἱ μνημονευθέντες ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πατριωτικοὶ λόγοι ἀπολήγουν εἰς μηδέν, ἀπέναντι τῆς ἀναποφεύκτου ἀνάγκης ὅπως ἀνοιχθῇ πράγματι ἡ ἱερὰ βίβλος εἰς τὸν λαόν. Ἀναμφιβόλως οἱ ἀντίπαλοι τῆς μεταφράσεως τόσον προχωροῦν, ὥστε νὰ δηλώνουν ὅτι ἡ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης τόσον ὁμοιάζει πρὸς τὸ σημερινὸν λαϊκὸν ἰδίωμα, ὥστε καὶ ὁ ἀγράμματος ἐπίσης νὰ τὴν ἐννοῇ χωρὶς μετάφρασιν. Θεωρῶ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἐσφαλμένον ἀπὸ ὅλην τὴν πεῖραν τὴν ὁποίαν κατέχω περὶ τῶν ἀρχαιοελληνικῶν γλωσσικῶν γνώσεων ἀγραμμάτων καὶ ἡμιμαθῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν ἀκούῃ κανεὶς σήμερον αὐτὸν ἐκφραζόμενον ἀπὸ λογίους καὶ διακεκριμένους ἄνδρας, τοῦτο ἀποδεικνύει μόνον πόσον δύσκολον εἶνε εἰς ζητήματα ὅπου ἀναμιγνύονται αἱ ἰσχυρότεραι συγκινήσεις τῆς ψυχῆς νὰ κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀληθείας.

Ἡ ἀποκρουστικὴ στάσις τῆς μεγίστης πλειονότητος τῶν μορφωμένων κατὰ τοῦ δημώδους ἰδιώματος ἔχει ὡς βάσιν διάφορα πολὺ ἀμφισβητούμενα αἴτια· ὅτι ἐπίσης ἐσωτερικοὶ λόγοι ἐπιδροῦν, τοὺς ὁποίους δὲν ὁμολογεῖ τις δημοσίως, ἀνέφερα ἀνωτέρω. Τὸ ἐπιρριπτόμενον κατὰ τῆς φυσικῆς γλώσσης εἶνε ὁ βάρβαρος καὶ χυδαῖος χαρακτήρ, ἡ ἀνακρίβεια καὶ τὸ ἀκανόνιστον, ἡ πτωχεία, αἱ ξέναι λέξεις, πρὸ παντὸς ὅμως ἡ δῆθεν ἔλλειψις ἑνότητος. Ὅλαι αἱ μομφαὶ αὗται προέρχονται ἀπὸ ἐλλιπῆ κατανόησιν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς φυσικῆς γλώσσης, ἀπὸ ἀνεπαρκῆ γνῶσιν τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τῆς γραφομένης γλώσσης καὶ ἀπὸ κακὴν πληροφορίαν περὶ σπουδαίων γεγονότων τῆς ἱστορίας ἄλλων φιλολογιῶν καὶ γλωσσῶν. Θὰ ἦτο πολὺ μακρὸν νὰ ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς τὰς μομφὰς αὐτὰς καὶ νὰ τὰς ἀποκρούσωμεν μὲ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχει ἡ φιλολογία καὶ ἡ γλωσσολογία. Θέλω νὰ ἐξάγω μόνον κύρια τινὰ σημεῖα.

Κοινὴ εἰς τὰ πλεῖστα ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς δημώδους εἶνε ἡ πεπλανημένη ἰδέα ὅτι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε διὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τὸ ἀπόλυτον ἰδεῶδες. Διότι ἡ ἀρχαία φιλολογία ἢ διὰ νὰ εἴπωμεν ἀκριβέστερον μέρος ταύτης, τὴν ὑψίστην τεχνικὴν ἐντέλειαν καὶ ὅσον ἠμποροῦμεν νὰ ἀναμετρήσωμεν ἀπαράμιλλον ἀξίαν ἔχει, γίνεται παραδεκτὸν κάτι παρόμοιον καὶ διὰ τὴν γλωσσικήν της μορφήν, καὶ παραβλέπεται ὅτι μία γλῶσσα μόνον δι' ὡρισμένον χρόνον καὶ δι' ὡρισμένον λαὸν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ φιλολογικὴν ἀξίαν καὶ ὅτι αὕτη χάνει τὴν ἀξίαν της αὐτήν, ἅμα ὁ ζωντανὸς σύνδεσμος τῆς γλώσσης μὲ τὸν χρόνον καὶ τὸν λαὸν πάρα πολὺ χαλαρωθῇ. Παραβλέπεται ὅτι τὰ ὡραῖα φιλολογικὰ ἔργα εἶνε αἰώνια καὶ ἀμετάβλητα ἔργα τέχνης, ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθρώπων ὅμως εἶνε κάτι ὑπὸ χιλίων παραγόντων ἀπαύστως μεταβαλλόμενον. Μία γλωσσικὴ μορφὴ διετηρήθη ἐξαισίως εἰς μίαν φιλολογίαν, δὲν ἔχει ὅμως πλέον τὴν δύναμιν ταύτην δι' ὅλους τοὺς κατόπιν χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ γλῶσσα τῆς ζωῆς μετεβλήθη κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ πολιτισμός, ἡ πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις, τὰ πνευματικὰ καὶ ὑλικὰ μέσα, αἱ ἐπιστῆμαι, ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον κτλ. ὑπέστησαν βαθείας ἀνατροπάς.

Δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθῇ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ περιωρισμένη ἰδέα περὶ τῆς ἀπολύτου ἰσχύος ὡρισμένης τινὸς βαθμίδος εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ περὶ τοῦ βαρβάρου χαρακτῆρος μεταγενεστέρων τινῶν βαθμίδων ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη ἐν μέρει νὰ εἶνε εὐρέως διαδεδομένη εἰς τὴν δύσιν. Ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νεοελληνικὴ ἐθεωρήθη συχνὰ ὡς γλῶσσα γραικοβαρβαρικὴ (lingua græcobarbara) καὶ ἀκόμη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἕνας φιλόλογος ἐχαρακτήρισε τὴν μεταγενεστέραν ἑλληνικὴν ὡς γεμισμένην ἀπὸ σκοτεινοὺς βαρβαρισμοὺς παντὸς εἴδους. Οὕτω ἐσκέπτετο καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδίκως διαφημισθεὶς φιλόλογος τῆς Βόννης, ὁ ὁποῖος τὴν ἀσχολίαν μὲ τὴν νεολληνικὴν ἀπέκρουε ἀγανακτῶν: Πῶς ἠμποροῦσε νὰ ἐπιδοθῇ κανεὶς εἰς γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ «ἀπὸ» συντάσσεται μὲ αἰτιατικήν! Μόνον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους φαίνεται βαθμιαίως ὅτι ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ φυσικὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων κατὰ πᾶσαν χρονικὴν περίοδον ἔχει τὴν αὐτὴν αὐθεντίαν καὶ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἡ ὁποία κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους ὡμιλεῖτο εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ ἰοστεφάνου ἄστεως οὔτε κατὰ τρίχαν ἦτο εὐγενεστέρα τῆς μεσαιωνικῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ὑπὸ τοὺς Κομνηνοὺς συνδιελέγετο τὸ φιλοθεάμον πλῆθος εἰς τὸ ἱπποδρόμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Σοβαρωτέρα φαίνεται ἡ ἀντίρρησις ὅτι ἡ φυσικὴ γλῶσσα δὲν εἶνε κατάλληλος διὰ τὴν φιλολογίαν, διότι εἶνε χωρισμένη εἰς πλῆθος διακεκριμένων διαλέκτων. Ἀληθῶς ὑπάρχει μεταξὺ τῶν Νεοελλήνων, ἂν καὶ ἀρνοῦνται τοῦτο πολλοὶ σχολαστικοί, φυσικὴ κοινὴ γλῶσσα ὁμοίως ὅπως εἰς τοὺς Γερμανούς, τοὺς Γάλλους, τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Ρώσσους καὶ αἱ ἰδιωματικαὶ διαφοραὶ δὲν εἶνε σημαντικώτεραι ἢ εἰς τὸν λαὸν τοῦτον. Γνωστὸν ὅμως ὅτι αἱ λεξιλογικαὶ διαφοραὶ τῶν ἰδιωμάτων καὶ τῶν τάξεων εἰς Γερμανίαν καὶ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ ἐπέδρασαν πρὸς βοήθειαν καὶ οὐχὶ πρὸς ἐμπόδισιν τῆς φιλολογίας. Ἀντλεῖ αὕτη πάντοτε ἐκ νέου δροσεροὺς χυμοὺς ἀπὸ τὴν αἰωνίως νέαν πηγὴν τῆς λαϊκῆς γλώσσης καὶ μαρτυρεῖ τὴν εὐγνωμοσύνην της, ἐνῷ σκορπίζει καὶ αὐτὴ πλουσίαν σποράν μορφώσεως εἰς χώρας κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη τόσον διαφόρους. Ἐπὶ τῆς καρποφόρου αὐτῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς φιλολογίας καὶ τῆς φιλολογίας ἐπὶ τοῦ λαοῦ στηρίζεται μία τῶν ἰσχυροτέρων ἐγγυήσεων ὅτι ἡ φιλολογία μας τὸν κίνδυνον τοῦ χαλαροῦ τύπου καὶ ξηροῦ περιεχομένου ὑπερνικᾷ καὶ μία ἐγγύησις ἐπὶ πλέον ὅτι ὁ λαός μας παρὰ τὴν θλιβερὰν φήμην ἐπιπολαίου οὐτιλιταρισμοῦ, δὲν ἀπεμακρύνθη τοῦ ἰδεώδους πόθου καὶ τῆς δράσεως, ἡ ὁποία σχηματίζει τὸ μυστηριῶδες ἐλιξήριον τῆς ὑπάρξεως τῆς λαϊκῆς ἰσχύος. Περὶ τοιούτων συλλογισμῶν περιέργως γίνεται πολὺ ὀλίγος λόγος εἰς τὸν ἑλληνικὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα. Οἱ Ἕλληνες πράττουν ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχε φιλολογία ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. οὔτε γλῶσσα οὔτε πεῖρα τις εἰς τὰ δύο ταῦτα στάδια. Ἐκτὸς τούτου ἓν σπουδαιότατον σημεῖον ἐντελῶς παραβλέπεται. Ἡ ὀξυτέρα καὶ σπουδαιοτέρα διαφορὰ τῶν διαλέκτων δὲν ἔγκειται εἰς τὸ λεξιλόγιον καὶ εἰς τὴν κλίσιν ἀλλ' εἰς τὸ φωνητικόν. Ἐὰν προσηγγίζαμεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἕνα χωρικὸν τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας, τοῦ Μεκλεμβούργου, τῆς ἄνω Βαυαρίας, τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ρήνου καὶ ὡς ἐκ θαύματος κατορθώναμεν νὰ συμφωνήσουν τελείως εἰς τὰς λέξεις καὶ τοὺς γραμματικοὺς τύπους, νὰ διατηρήσουν ὅμως τὴν ἰδιάζουσαν προφοράν των θὰ ἠμποροῦσαν μὲ πάρα πολὺ μεγάλον κόπον νὰ συνενοηθοῦν. Ἐὰν ὅμως ἀπ' ἐναντίας οἱ πέντε χωρικοὶ ἐκ θαύματος αἰφνηδίως ἤθελον ἔχει τὴν αὐτὴν προφορὰν καὶ μόνον εἰς τὰς λέξεις καὶ τὴν κλίσιν διετηρεῖτο ὁ ἰδιωτισμός, τότε βεβαίως ἤθελον προσκόψει εἴς τινας λέξεις καὶ τύπους ἀλλ' εἰς τὰ κύρια θέματα ἐξαίρετα θὰ συνεννοοῦντο. Ἀλλ' αἱ φωνητικαὶ διαφοραὶ δὲν ἐκδηλοῦνται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν ἐπίσης. Οὕτω εὐτυχῶς ἐκλείπει τὸ κύριον πρόσκομμα, τὸ ὁποῖον ἡ διαλεκτικὴ ποικιλία παρεμβάλλει εἰς τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς ἑνιαίας γραφομένης γλώσσης.

Ὑπὲρ τῆς καθαρευούσης ἀναφέρεται ὅτι ἐπαρκεῖ εἰς ὅλας τὰς ἐκφράσεις καὶ ἀπὸ ὅλους εὐκόλως κατανοεῖται. Καὶ τὰ δύο ταῦτα ὅμως εἶνε πολὺ περιωρισμένως ὀρθά. Εὔκολα κατανοεῖται μόνον ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθησαν τακτικὴν μέσην ἐκπαίδευσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν ἀπείρων λεπτῶν ἀποχρώσεων καὶ συναισθημάτων, παρὰ τὸν πλοῦτον της εἰς λέξεις, εἶνε χαλαρὸν ἐργαλεῖον.

Μὲ τὴν ἁπλῆν μηχανικὴν κοινοποίησιν περιεχομένου δὲν ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς τῆς γραφομένης γλώσσης. Ἄλλως θὰ ἠδύνατο ἴσως τὸ ἀπὸ πολλοὺς ὀνειροπολούμενον ἰδεῶδες παγκοσμίου γλώσσης νὰ πραγματοποιηθῇ, εἴτε διὰ τῆς λατινικῆς ὅπως ἤθελον πρότερον, εἴτε διὰ τῆς ἀγγλικῆς, ὅπως πολλοὶ τώρα θέλουν ἢ ἁπλῶς τῆς βολαπικῆς. Ζωτικὴ γραφομένη γλῶσσα ὀφείλει νὰ ἀναπτυχθῇ δι' ὑψηλοτέρους σκοπούς, πρέπει νὰ εἶνε τόσον ζωντανὴ ὥστε ὄχι μόνον νὰ εἶνε καταληπτὴ ἀλλὰ καὶ αἰσθητή. Πρέπει νὰ εἶνε τόσον ζωντανὴ ὥστε νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν νὰ καθηδύνῃ τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀκροατῶν, νὰ ἦνε τόσον ζωντανή, ὥστε νὰ ἠμπορῇ νὰ διαμορφώνῃ καλλιτεχνικῶς τὴν ὕλην. Πρέπει τόσον στενὰ νὰ ἀναπτυχθῇ μὲ τὴν λαϊκὴν ψυχήν, ὥστε νὰ μεταδίδῃ ἁγνὰ τὸ βαθύτατον καὶ μέγιστον, τὸ ὁποῖον ἀνθρωπίνη καρδιὰ εἰς θύελλαν καὶ ὁρμὴν δύναται νὰ αἰσθανθῇ. Πρέπει πρὸ παντὸς νὰ εἶνε κάτι τόσον ζωντανόν, εὐλύγιστον, εὔπλαστον, ὥστε νὰ ἐκφράζεται εἰς αὐτὴν καθαρὰ ὁ ἰδιωτισμὸς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικότητος, νὰ ἠμπορῇ νὰ δημιουργῆται εἰς αὐτὴν πρωτότυπον ὕφος, καὶ τὸ μεγαλοφυὲς πνεῦμα νὰ ὁμιλῇ μὲ αὐτὴν οὕτως ὥστε νὰ συναρπάζῃ μετ' αὐτοῦ ὅλον τὸν λαὸν καὶ νὰ φέρῃ εἰς εὐγενεστέρους σκοπούς. Πρὸ τοιούτων θεμάτων ἀδυνατεῖ ἡ καθαρεύουσα, καὶ πρέπει νὰ ἀδυνατῇ, διότι κατὰ μέγα μέρος ἐπαρκεῖ τεχνικῶς διὰ τῆς γραμματικῆς τοῦ Λεξικοῦ καὶ τῶν σχολικῶν γυμνασμάτων. Δὲν ροφᾷ τὸ μητρικὸν γάλα, δὲν μανθάνεται εἰς τὰ παιδικὰ παιγνίδια, δὲν χύνεται εἰς τὸ νεανικὸν πῦρ, δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ πολλαπλᾶ

συναισθήματα τῆς ψυχῆς του, μὲ τοὺς πόθους, τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ἐλπίδας του.

Ἡ προσπάθεια νὰ μεταδοθῇ ζωτικὴ ἰσχὺς εἰς τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν εἶνε συσίφειος ἀγών. Ἵνα δοθῇ κλασικὸς τύπος εἰς τὴν ἔκφρασιν, εἴτε δημώδεις λέξεις ἀντικαθίστανται μὲ ἀρχαιοελληνικὰς τῆς αὐτῆς σημασίας, εἴτε τοὐλάχιστον διὰ παντοειδῶν ἐγχειρίσεων ἀρχαΐζόντων ἐλλείπουσαι συλλαβαὶ προστίθενται, ἀκρωτηριασμέναι καταλήξεις συμπληροῦνται, ἀποσιωπηθέντα ἢ μεταβληθέντα φωνήεντα ἢ σύμφωνα ἐπαναφέρονται ἢ ἐπιδιορθοῦνται. Ἐνταῦθα ἐπενεργεῖ πολυτρόπως ὄχι μόνον ἡ τάσις τοῦ κλασικισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ σκοτεινὴ ἰδέα, ὅτι μὲ τὸν χρόνον θὰ ἐπιτευχθῇ μὲ συνεχῆ μέριμναν εἰς τὴν χαρτίνην κλινικὴν νὰ δοθῇ νέα ζωὴ εἰς τὰς πρὸ πολλοῦ νεκρὰς λέξεις καὶ τύπους, καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ ἡ φυσικὴ γλῶσσα πρὸς τὴν ἀρχαιοελληνικήν.

Δι' ἐκεῖνον ποῦ δὲν ἔχει γνῶσιν τῆς νεοελληνικῆς, δύναται κάλλιστα νὰ διευκρινισθῇ ἡ πρακτικὴ τῶν ἑλλήνων σχολαστικῶν μὲ ἓν παράδειγμα ἀπὸ τὴν ῥωμανικήν. Ἂς προσπαθήσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς Μασσαλιώτιδος νὰ σφίγξωμεν εἰς τὴν λατινικὴν μὲ τρόπον, ὥστε διὰ κάθε λέξιν νὰ τεθῇ ὁ ἐτυμολογικῶς ἀντίστοιχος λατινικὸς τύπος: Allons enfants de la patrie = Ambulemus infantes de illa patria. Le jour de gloire est arrivé. = Illud diurnum de illa gloria est adripatum. Τοῦτο δὲν εἶνε οὔτε ἀρχαῖον γαλλικὸν οὔτε λατινικόν, ἀλλὰ κάτι ἐντελῶς μηχανικῶς εἰς τὸν λατινικὸν τύπον ξαναχυθὲν νεογαλλικόν, τὸ ὁποῖον, τοιοῦτο δὲν ὑπῆρξε ποτὲ εἰς ὡρισμένον χρόνον ζωντανόν. Εἶνε γλωσσικὸν πείραμα, τὸ ὁποῖον παριστάνει χονδροειδῶς τὴν ἀρχικὴν καταγωγὴν κάθε μιᾶς λέξεως, ἀλλὰ παραμελεῖ ὅλα τὰ συνδετικὰ μέλη καὶ τὴν διάφορον χρονικῶς καὶ αἰτιολογικῶς ἀνάπτυξιν τῶν τύπων. Ἀκόμη καὶ ὁ συντηρητικώτερος ἀκαδημαϊκὸς δὲν θὰ θεωρήσῃ ταύτην ὡς διορθωμένην καὶ ἀνυψωμένην εἰς τὴν ἀρχικήν της λαμπρότητα γαλλικήν. Παρόμοια παίγνια ἐπεφυλάχθη εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ τὰ λάβουν ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν. Διότι κατ' ἀρχὴν ὁμοίως, ἂν καὶ φυσικὰ ὄχι τόσον ριζοσπαστικὰ ὅπως ἐδείχθη μὲ τὸ γαλλικὸν ὑπόδειγμα, συμπεριφέρονται, ὅταν τοὺς νεωτεριστικοὺς τύπους διορθώνουν κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ διορθώσεις εἶνε χαμένη προσπάθεια. Ἓν τῶν βεβαιοτέρων πορισμάτων τῆς γλωσσολογίας εἶνε ὅτι ἀκόμη δὲν κατωρθώθη οὔτε θὰ κατορθωθῇ συλλαβὴ καταλυθεῖσα, συντομευθεῖσα κατάληξις ἢ οἱαδήποτε ἄλλη μεταβολὴ τύπου τινὸς νὰ ἀποκατασταθῇ πάλιν εἰς τὴν φυσικὴν γλῶσσαν μὲ γραμματικοὺς κανόνας καὶ ἐπίμονον χρῆσιν εἰς τὴν φιλολογίαν. Εἰς τὰ βιβλία καὶ τὰς ἐφημερίδας ἠμπορεῖ ἑκατομμύρια φορὰς νὰ τυπώνεται ὀμμάτιον ἢ μάλιστα ὀφθαλμὸς ἀντὶ μάτι, ψωμίον ἢ ἄρτος ἀντὶ ψωμί, ὁ πατὴρ ἀντὶ ὁ πατέρας, ἐλθὲ ἀντὶ ἔλα, οὕτως ἀντὶ ἔτσι κ. τ. λ. Ὁ λαός, καθὼς καὶ κάθε μορφωμένος καὶ λόγιος, ἂν ὁμιλῇ ἀνεπιτήδευτα, θὰ μεταχειρισθῇ πάντοτε πάλιν τοὺς δυσφημισθέντας ἀπὸ τὴν γραφομένην τύπους. Ἓν ἀποκοπὲν τοπικὸν στοιχεῖον εἴτε καὶ ἁπλοῦν γράμμα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ζωήν, εἶνε τόσον ὀλίγον δυνατόν, ὅσον εἰς τὴν ἰατρικὴν νὰ ἐπιτύχῃ ἀποκοπέντα δάκτυλον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἓν ἔτος ἔμενεν εἰς τὸ οἰνόπνευμα, νὰ συγκολλήσῃ.

Τὸ μόνον ποῦ ἠμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ εἶνε ἡ τεχνητὴ εἰσαγωγὴ ἀρχαίας λέξεως διὰ κάποιον ὅρον ἐπίσημον ἢ εἰδικῶς ἐπιστημονικόν, ὡς εἰς ἡμᾶς π.χ. ἡ ἀρχαία λέξις Schaffner (ὁδηγὸς) ἀντὶ conducteur. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τότε μόνον ἐπιτυγχάνει, ἐὰν δὲν ἀντιτίθεται ὁ τύπος τῆς λέξεως πρὸς τὴν νέαν μορφολογίαν. Ἐὰν ἀρχαῖαι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χωρὶς τὴν βίαν μιᾶς ἀρχῆς ἢ μιᾶς ἐπιστήμης εἰς τὴν φυσικὴν γλῶσσαν διὰ καθαρᾶς φιλολογικῆς μεσολαβήσεως ριζώνουν, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἀναριθμήτους περιστάσεις. Εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπως μὲ ἐδίδαξεν ὁ Ἕρμαν Πώλ. εἶχον ἀρχίσει κατὰ τὸν 18 αἰῶνα συγγραφεῖς τινές, ἰδίως ὁ Ἕρδερ καὶ ὁ Βῆλανδ μὲ τὴν ἀναζωογόνησιν ἀρχαίων λέξεων, ἀλλ' ἀκόμη ἀπὸ αὐτάς, παραβλεπομένων πάντοτε τεχνικῶν ἐκφράσεων καὶ ὁρισμῶν διὰ μεσαιωνικὰ πράγματα, ὀλίγαι μόνον εἰς τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν καὶ ὀλίγισται εἰς τὸν πεζὸν λόγον παρέμειναν. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι κατὰ φαινόμενα πλησιεστέρα ἔρευνα τοῦ ζητήματος τούτου ἐπὶ γερμανικοῦ πεδίου ἐλλείπει. Πόσον εἰς ἄλλας γλώσσας, αἱ ὁποῖαι παρέχουν μακρότερον χρονικὸν διάστημα πρὸς παρατήρησιν π χ. εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν ἡ ἐπαναφορὰ ἀρχαίων λέξεων πραγματικῶς ἐπέτυχε, δὲν δύναμαι νὰ ἀναφέρω. Κατὰ τὴν ἐπιπόλαιον γνῶσιν μου ἤθελον συμπεράνει ὅτι τὸ αὐτὸ συμβαίνει ὅπως καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἔτσι λοιπὸν ὁμοιάζει ἡ νεοελληνικὴ γραφομένη γλῶσσα μὲ κῆπον, εἰς τὸν ὁποῖον μέσα εἰς τὰ πράσινα φυτὰ πανταχοῦ παλαιοὶ ξηροὶ

κορμοὶ καὶ χάρτινα ἄνθη ἐφυτεύθησαν καὶ εἰς τὰ δένδρα τὰ θαλλερὰ ἐμβολιάσθησαν ξηροὶ ἀπὸ παλαιὸν βαλτῶδες ἔδαφος κλάδοι. Ματαίως περιμένουν οἱ ἐπίμονοι κηπουροὶ νὰ βλαστήσῃ τὸ σαπρὸν ξύλον. Δὲν θέλουν νὰ ἰδοῦν ὅτι ὁλόγυρα ἀπὸ τὸν παράξενα στολισμένον κῆπον τους εἰς τὸ δάσος καὶ τὸν λειμῶνα μυρωμένα ἄνθη καὶ πράσινα δενδρύλλια εὑρίσκονται εἰς τὴν διάθεσίν των. Δὲν παρατηροῦν ὅτι ἀκόμη καὶ τὰ ζωντανὰ φυτὰ τοῦ κήπου των μὲ τὸ πιεστικὸν παραγέμισμα ἀπὸ παλαιὰ περιμαζεύματα βλάπτονται καὶ ξηραίνονται.

Κάθε εἰλικρινὴς φίλος τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ εὔχεται νὰ λάβῃ ταχὺ τέλος ἡ ἀφόρητος αὐτὴ κατάστασις. Εἶνε ὁ κρισιμώτατος καιρός. Ἡ ἔλλειψις ἀληθινῆς δημώδους, βγαλμένης ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἀναπτυσσομένης γραφομένης γλώσσης ἔχει τὰ θλιβερώτατα ἀποτελέσματα. Ἀπὸ αὐτῆς κυρίως ἐξηγεῖται ἡ φοβερὰ ἀφορία τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Δὲν θὰ ἐγνώριζα νὰ μνημονεύσω ἀπὸ τὴν φιλολογίαν τῆς τεχνητῆς γλώσσης ἕνα πραγματικῶς καλὸν καὶ τεχνικῶς τέλειον ἔργον διαρκοῦς ἀξίας Πλέον βλαβερὰ εἶνε ἡ ἔλλειψις λαϊκῶν βιβλίων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη στέρησις πολιτικῆς, θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς καὶ φιλολογικῆς μορφώσεως. Τέλος τὸ ψευδὲς καὶ πλαστὸν τῆς γλώσσης ἐπιδρᾷ ἐφ' ὅλης τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Δημιουργεῖ θλιβερὸν διχασμὸν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἰδιωτῶν ὅπως καὶ ὅλου τοῦ λαοῦ Ἐπιφέρει καὶ προκαλεῖ παντοῦ κενὰς ἐκφράσεις, ἄσκεπτον εὐχαρίστησιν εἰς πομπώδη χείμαρρον λέξεων καὶ ἀποστροφὴν πρὸ τῆς σοβαρᾶς πραγματικότητος. Ὅλος ὁ βίος ὑστερεῖ εἰς παγίαν ἑνότητα. Η λαϊκὴ ζωὴ ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μόνον μέσα εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους του μένει ἁπλοῦς καὶ φυσικός, εἰς τὴν δημοσιότητα ὅμως μόνον μὲ θεατρικὴν πομπὴν παρουσιάζεται καὶ ὁμιλεῖ.

Ὁ Δισραέλης ἀπεικονίζει εἰς τὸ περίφημον μυθιστόρημά του « Sybil or, two the nations » μὲ ἀνοικτίρμονα δριμύτητα καὶ ἐγγίζοντα ρεαλισμὸν πῶς τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος εἰς δύο ἐκ θεμελίων διαφόρους τάξεις κατὰ τὴν κατοικίαν, τὴν τροφήν, τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν μόρφωσιν, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς σκέψεις, διαιρεῖται. Παρομοία διαίρεσις ἀπειλεῖ νὰ ἀναφανῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν διγλωσσίαν. Θὰ εἶνε ὅμως βαθυτέρα καὶ καταστρεπτικωτέρα, διότι δὲν ἀφορᾷ τὴν ὑλικὴν ἀλλ' ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ζωήν. Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος δημιουργεῖται μειονότης ἀνατρεφομένη εἰς γλωσσικὴν ἐρασιτεχνίαν, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ τεραστία πλειονότης τῶν ἀμορφώτων, οἱ ὁποῖοι δυσκολεύονται πραγματικῶς νὰ κατανοήσουν τὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν καὶ δυσκολεύονται ἀκόμη περισσότερον νὰ ἐκφράσουν ἰδίας σκέψεις εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Ἐκ τούτου μαραίνεται μὲ τὸν χρόνον τὸ σοβαρὸν λαϊκὸν στοιχεῖον. Ἴσως τοιοῦτος κίνδυνος εἶνε ἀκόμη μακρυνός, ἀλλ' ἐὰν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ ἀντίληψις, ἠμπορεῖ νὰ παρατηρηθοῦν ἀκόμη τώρα ἐπίφοβα συμπτώματα δι' ἕνα παρόμοιον χωρισμόν.

Κάποιαν παρηγορίαν διατηρεῖ εἰς τὸ τέλος τῶν μελαγχολικῶν τούτων παρατηρήσεων περὶ τῆς ἀπαισίας καταστάσεως τῆς σημερινῆς φιλολογικῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος πρῶτος εἰς τὸν κόσμον ἐδώρησεν ἄλλοτε εἰς μεγαλοπρεπῆ ἔννοιαν φιλολογίαν, τὸ εὐχάριστον γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸν πρόσφατον χρόνον ἐπηκολούθησε τροπὴ πολλὰ ὑποσχομένη εἰς βελτίωσιν. Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ψυχάρη ἀνακινηθείσης νέας καὶ βαθυτάτης θεωρητικῆς ἐρεύνης τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δοθέντων πρακτικῶν παραδειγμάτων ἦλθον εἰς συναίσθησιν πολλοὶ νέοι φιλολογοῦντες τῆς θλιβερᾶς πλάνης τοῦ ἔθνους καὶ ἤρχισαν ἀπὸ τὴν ἀκεραίαν ζωὴν τοῦ παρόντος, ἀπὸ τὴν πλουσίαν πηγὴν τῆς φυσικῆς γλώσσης νὰ ἀντλοῦν.

Βεβαίως τὸ γλωσσικὸν μεταρρυθμιστικὸν κόμμα ἔχει ἀκόμη νὰ διεξαγάγῃ δριμεῖς ἀγῶνας προτοῦ κερδίσῃ τὴν δάφνην τῆς νίκης. Ἴσως οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι τώρα μὲ εὐγενῆ αὐταπάρνησιν ὑπηρετοῦν τὸν καλὸν ἀγῶνα, δὲν θὰ ἐπιζήσουν μέχρι τῶν ὡρίμων ἀποτελεσμάτων τῶν προσπαθειῶν των καὶ τῆς βαθείας ἐπιδράσεώς των ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς εὐημερίας. Ἡ ἀμοιβή των θὰ εἶνε μόνη ἡ συναίσθησις ὅτι πιστοὶ εἰς τὴν πεποίθησιν ἠγωνίσθησαν καὶ παρέδωσαν ὠφέλιμον προκαταρκτικὴν ἐργασίαν. Ὅλοι οὗτοι παρέχουν πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των τὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας οἱ ἥρωες τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας πρὸ 80 ἐτῶν προσέφεραν διὰ τὴν ὑλικὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος Καὶ ἐὰν μετὰ τὴν συστηματικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν εἰρηνικῶν λατομείων τοῦ μαρμάρου ἀπὸ ξένας ἑταιρίας μένουν ἀκόμη ὀλίγα κομμάτια τοῦ εὐγενοῦς λίθου, δὲν ἠμποροῦσαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὰ μεταχειρισθοῦν καλλίτερα ἢ διὰ τὴν ἀνέγερσιν μνημείων ὄχι μόνον διὰ τὸν Κολοκοτρώνην, τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὸν Κανάρην ἀλλὰ καὶ δι' ἄνδρας ὅπως ὁ Κονεμένος, ὁ Παράσχος, ὁ Ψυχάρης, ὁ Ροΐδης καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ θάρρος περιφρονοῦντες τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν ὕβριν, τὸ μῖσος καὶ τὴν συκοφαντίαν προπαρεσκεύασαν καὶ δευτέραν ἐσωτερικὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Λέγω τοῦτο μὲ πᾶσαν σοβαρότητα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πεποιθήσεως ἡ ὁποία, μετὰ μακροχρόνιον μελέτην τοῦ ζητήματος καὶ περίφροντιν κρίσιν πάσης στιγμῆς στερεὰ ἐσχηματίσθη. Λέγω τοῦτο μὲ ὅλην τὴν δριμύτητα καὶ θὰ ἐπεθύμουν κάθε Ἕλλην νὰ κατανοήσῃ τὴν φωνήν μου ἂν καὶ γνωρίζω ὅτι μὲ τοὺς λόγους μου προκαλῶ λαίλαπα ἀγανακτήσεως καὶ πολλοὶ θὰ μὲ ἀνακηρύξουν ὡς ἕνα τῶν φοβερωτέρων ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἕνα ἀθεράπευτον μωρόν. Καὶ ὅμως θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες θὰ κατανοήσουν καὶ θὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἦσαν οἱ μεγαλείτεροι ἐχθροί.

Ὁ σκληρὸς πάγος τῆς παραδόσεως διερράγη καὶ δροσερὰ πηγὴ νέας θαλερᾶς ζωῆς χύνεται ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Εἴθε αἰωνίως νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ δροσίσῃ καὶ γονιμοποιήσῃ τὰ ἐδάφη τὰ ἐρημωθέντα ἀπὸ μακρὰν ξηρασίαν! Ὅτι ἡ πηγὴ αὐτὴ θὰ γείνῃ ἰσχυρὸς χείμαρρος καὶ δὲν θὰ ὁμοιάσῃ μὲ ἀπατηλὸν ποταμὸν τῶν στεππῶν ἀνωφελῶς χανόμενον εἰς τὴν ἄμμον, τοῦτο ἐξασφαλίζει ἡ ἀνένδοτος ζωτικὴ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἐπιπολαίους κριτὰς καὶ φευγαλέους περιηγητὰς ἀδίκως ἐξεικονίζεται ὡς ἔκφυλος καὶ ἀνίκανος πρὸς ὑψηλὰ ἰδεώδη. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐὰν λύσουν μὲ τὸν ὀρθὸν τρόπον τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον τώρα εἶνε τὸ σπουδαιότερον ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων, καλοῦνται νὰ παίξουν σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὸ μέλλον. Αὐτοὶ πρὸ πάντων θὰ εἶνε ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους βαρύνει ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις διὰ τῆς παρακμῆς τοῦ πολιτισμοῦ της διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ μετατραπέντος παγκοσμίου ἐμπορίου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀτόπως παρημελήθη, σήμερον ὅμως ἀρχίζει νὰ εἰσέρχεται ἰσχυρότερον ἢ ἄλλοτε εἰς τὸν κύκλον τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς καὶ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας καὶ ἐκ τούτου ἐπίσης εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ

Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Σ. Λοβέρδου.

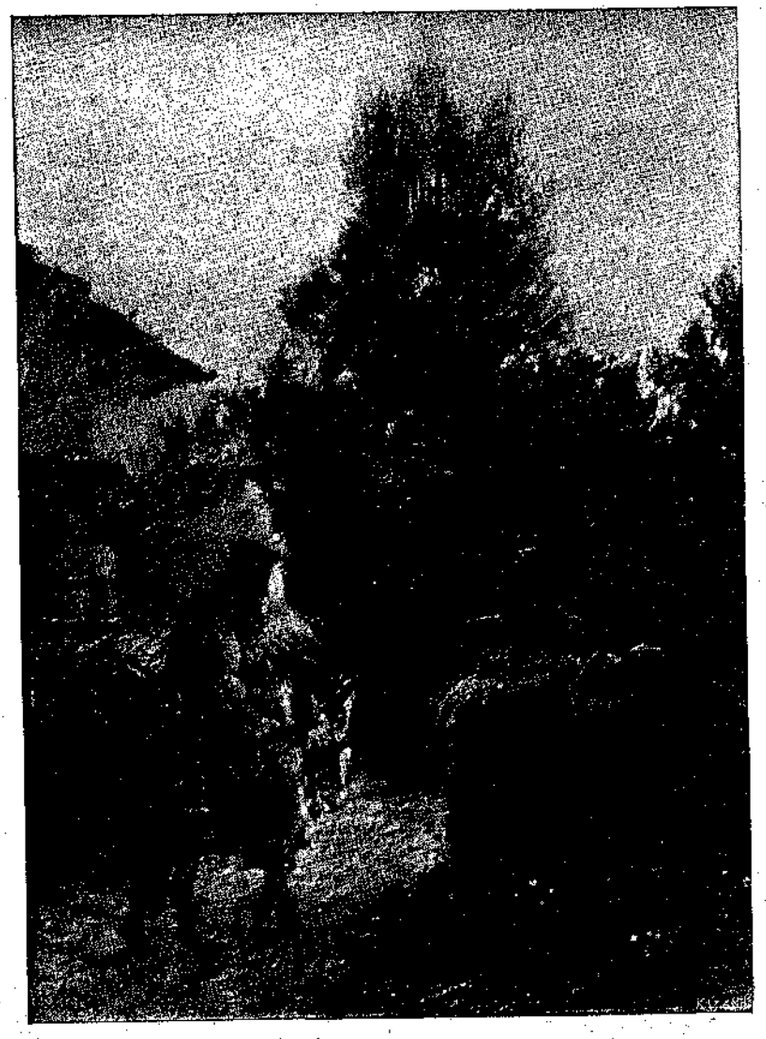

ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ — ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φ. ΑΡΙΣΤΕΩΣ

Ἀπὸ τὴν Ἔκθεσιν τοῦ Παρνασσοῦ.

ΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

ΓΟΝΥΠΕΤΗΣ πρὸ τῆς θύρας τῆς σκήτης του, ὁ ἐρημίτης Ἀμβρόσιος διῆλθεν ἐν προσευχῇ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα, τὴν ἀγγελικὴν αὐτὴν νύκτα κατὰ τὴν ὁποίαν φρίσσοντες οἱ δαίμονες κατακρημνίζονται εἰς τὴν ἄβυσσον. Καὶ ἐνῷ αἱ σκιαὶ ἐκάλυπτον τὴν γῆν, τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐξολοθρευτὴς Ἄγγελος εἶχε πτερυγίσει ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἀμβρόσιος ἀνεσκίρτησε καταληφθεὶς ἀπὸ ἀγωνίαν καὶ τρόμον. Μακρὰν ἐκ τοῦ δάσους ἤρχοντο τὰ μιαουλίσματα τῶν θοῶν καὶ οἱ συριγμοὶ τῶν βατράχων. Καὶ βυθισμένος ὡς ἦτο εἰς τὰ ἀκάθαρτα σκότη ὁ ἐρημίτης ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ ἐνδόξου μυστηρίου. Ἀλλ' ὅταν ἡ αὐγὴ ἀνέτειλεν, ἡ εὐφροσύνη μετὰ τῆς ἡοῦς εἰσῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἔγνωσε τότε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη καὶ ἔκραξεν.

— Ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε τοῦ τάφου! ἡ ἀγάπη ἐνίκησε τὸν θάνατον. Ἀλληλούϊα! Φωτεινὸς ἀνέρχεται τοῦ λόφου. Ἀλληλούϊα. Ἡ δημιουργία ἐσώθη καὶ ἀνεγεννήθη. Ἡ σκιὰ καὶ τὸ πονηρὸν διελύθησαν ὡς ἀχλύς, ἡ χάρις καὶ τὸ φῶς σκορπίζονται εἰς τὸν κόσμον. Ἀλληλούϊα!

Ἕνας κορυδαλλὸς ὁ ὁποῖος ἀφυπνίζετο ἐπὶ τῶν στάχεων τοῦ ἀπήντησε ψάλλων.

— Ἀληθῶς ἀνέστη. Ὠνειρεύθην φωλὲς καὶ αὐγά, ἄσπρα αὐγὰ μὲ ξανθὸ σπόρο. Ἀλληλούϊα! Ἀληθῶς ἀνέστη!

Καὶ ὁ ἐρημίτης Ἀμβρόσιος ἐξῆλθε τῆς σκήτης του, ὅπως λειτουργήσῃ εἰς τὸ γειτονικὸν παρεκκλήσιον δοξάζων τὴν ἁγίαν ἡμέραν.

Διέσχιζε κατὰ τὸ σύνηθες τὸ δάσος ὅταν εἶδεν εἰς μίαν ἐξαίθραν μίαν ὡραίαν φηγὸν τῆς ὁποίας τὰ κλαδιὰ ἄφιναν νὰ ξεπετιοῦνται μικρὰ τρυφεροπράσινα φύλλα. Στεφάνια ἀπὸ κισσὸν καὶ ἀφιερώματα ἐκρέμοντο ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ κατέβαιναν ἕως εἰς τὴν γῆν. Τὰ ἀναθήματα ἐκρέμοντο εἰς τὸν ὀζώδη κορμὸν μὲ ἐπιγραφὰς ὁμιλούσας διὰ νεότητα καὶ δι' ἀγάπην, καὶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ μικροὶ ἔρωτες ἐξ ἀργύρου μὲ ἀνοικτὰ τὰ πτερὰ καὶ κυματίζοντα τὸν χιτῶνα ἐσείοντο μεταξὺ τῶν φύλλων. Τότε ὁ ἐρημίτης συνέσπασε τὰς λευκάς του ὀφρῦς.

— «Εἶνε τὸ δένδρον τῶν νεράϊδων εἶπε καθ' ἑαυτὸν καὶ τὰ κορίτσια τὸ ἐφόρτωσαν ἀφιερώματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν.

«Περνῶ ὅλην μου τὴν ζωὴν πολεμῶντας μὲ νεράϊδες καὶ κανεὶς δὲν φαντάζεται τί βάσανα ποῦ μοῦ δίνουν τὰ μικρά τους κορμιά. Κάθε χρόνο, τὸν καιρὸ τῆς συγκομιδῆς, ξορκίζω τὸ δένδρο καὶ τὸ ραντίζω καὶ τοῦ ψάλλω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

«Δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ κάνῃ τίποτε καλλίτερον. Ὁ ἁγιασμὸς καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τρέπουν τὴς νεράϊδες εἰς φυγὴν καὶ δὲν ἀκούει κανεὶς νὰ ὁμιλοῦν δι' αὐταῖς ταῖς κυρίαις ὅλο τὸ χειμῶνα. Ἀλλὰ τὴν ἄνοιξιν ξανάρχονται καὶ πρέπει κανεὶς νὰ ξαναρχίζῃ κάθε χρόνο. Τρυπώνουν παντοῦ καὶ ἀρκεῖ μία βάτος γιὰ νὰ στεγάσῃ ὁλόκληρον κοπάδι. Σκορπίζουν στοὺς νέους καὶ στὰ κορίτσια χίλια μάγια.

«Ἀπὸ τότε ποῦ ἐγήρασα ἀδυνάτησαν τὰ μάτια μου καὶ καθόλου δὲν τὴς βλέπω. Μὲ περιγελοῦν, περνοῦν κάτω ἀπὸ τὴν μύτην μου καὶ γελοῦν ἀνάμεσα στὰ γένεια μου. Ἀλλὰ ὅταν ἤμουν εἴκοσι ἐτῶν τὴς ἔβλεπα σὲ ὅλαις τὴς γωνίες νὰ σέρνουν τὸν χορὸ στεφανωμένες μὲ λουλούδια κάτω ἀπὸ μία ἀκτῖνα τοῦ φεγγαριοῦ. Θεὲ καὶ Κύριε, σοῦ ἔκαμες τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν δρόσον, ἃς εἶνε εὐλογημένα τῶν χεριῶν σου τὰ ἔργα! Ἀλλὰ γιατί ἔκαμες τάχα τὰ εἰδωλολατρικὰ δένδρα καὶ τὴς μαγικὲς βρύσες; γιατί ἔβαλες κάτω ἀπὸ τὴ γῆ τὸν μανδραγόρα ποῦ ψάλλει, ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα τῆς φύσεως ποῦ κάμνουν τὴν νεότητα νὰ ἁμαρτάνῃ καὶ ποῦ προξενοῦν χίλια βάσανα στοὺς ἀναχωρητὰς ποῦ ζητοῦν ὅπως κ' ἐγὼ νὰ ἁγιάσουν τὴς ψυχές; Ἂν τοὐλάχιστον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἔδιωχνε πάντα ὅλα τὰ δαιμόνια, ἀλλὰ δὲν τὰ διώχνει πάντα καὶ ἐγὼ δὲν ἠξεύρω τί νὰ κάμω!»

Καὶ ἐνῷ ὁ καλὸς ἐρημίτης ἀπεμακρύνετο στενάζων, τὸ δένδρον ποῦ ἦταν καὶ αὐτὸ μία μάγισσα τοῦ ἐφώναζε μὲ τὸν ψίθυρον τῶν φύλλων του.

— Ἀμβρόσιε, Ἀμβρόσιε, τὰ κλαδιά μου εἶνε γεμᾶτα ἀπὸ ἀληθινὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα! Ἀλληλούϊα! Ἀλληλούϊα!

Ὁ Ἀμβρόσιος ἐβυθίσθη εἰς τὸ δάσος χωρὶς νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλήν. Ἐπροχώρει μὲ κόπον μέσα ἀπὸ ἕνα μικρὸν δρόμον γεμᾶτον ἀπὸ ἀγκάθια ποῦ ἐξέσχιζαν τὸ ράσσον, ὅταν ἐξαίφνης πηδῶντας ἀπὸ μίαν τάφρον ἕνας ἔφηβος τοῦ ἔκλεισε τὸν δρόμον. Ἦτο μόλις ἐνδυμένος μὲ ἕνα δέρμα ζώου καὶ μᾶλλον μὲ σάτυρον ὡμοίαζε παρὰ μὲ ἔφηβον. Ἦτο διαπεραστικὸν τὸ βλέμμα του, καμπύλη ἡ μύτη του, γελαστὸν τὸ πρόσωπόν του. Τὰ βοστρυχωμένα του μαλλιὰ ἔκρυπτον τὰ δύο μικρὰ κέρατα τὰ φυτρωμένα εἰς τὸ ἐπίμονον μέτωπόν του.

Τὰ χείλη του ἀπεκάλυπταν ὀξεῖς καὶ λευκοὺς τοὺς ὀδόντας καὶ μικραὶ τρίχες ξανθαὶ κατήρχοντο ἀπὸ τὸν πώγωνά του. Ἕνας χρυσὸς χνοῦς ἔλαμπε εἰς τὸ στῆθος του. Ἦτο εὐλύγιστος καὶ ταχύς. Τὰ πόδια του, πόδια τράγου, ἐκρύπτοντο εἰς τὸ χῶμα.

Ὁ Ἀμβρόσιος ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε ὅλα, ὅλας τὰς γνώσεις ποῦ δίνει ἡ ἐρημία καὶ ἡ μελέτη, ἐνόησεν ἀμέσως μὲ ποῖον εἶχε νὰ κάμῃ, καὶ ὕψωσε τὴν χεῖρα διὰ νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ἀλλ' ὁ σάτυρος ἁρπάζοντας τὸ χέρι του, τοῦ ἐσταμάτησε τὸ παντοδύναμον σημεῖον.

— Καλέ μου ἐρημίτη, τοῦ εἶπε, μὴ μὲ ἐξορκίσῃς, ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶνε καὶ γιὰ μὲ ὅπως καὶ γιὰ σὲ ἡμέρα χαρᾶς, καὶ δὲν θὰ ἦτο εὐσπλαχνικὸν νὰ μὲ λυπήσῃς τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ἂν θέλῃς περιπατοῦμε μαζὺ καὶ θὰ ἰδῇς πῶς δὲν εἶμαι κακός.

Κατ' εὐτυχίαν ὁ Ἀμβρόσιος ἦτο πολὺ ἐντριβὴς εἰς τὴν θεολογίαν. Ἐνθυμήθη λοιπὸν ἐγκαίρως ὅτι ὁ Ἅγιος Ἱερώνυμος εἶχε γιὰ συντρόφους του εἰς τὴν ἔρημον σατύρους καὶ κενταύρους τοὺς ὁποίους εἶχε προσηλυτίση εἰς τὸν θεῖον λόγον. Καὶ εἶπε εἰς τὸν σάτυρον.

— Σάτυρε, ἔσο ἕνας ὕμνος πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εἰπέ: Χριστὸς ἀνέστη.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἀπήντησε ὁ Σάτυρος. Καὶ χαίρω μάλιστα πολὺ διὰ τοῦτο.

— Τώρα ὁ δρόμος ἔγινε πλατύτερος καὶ ἐπεριπάτουν ὁ ἕνας πλησίον τοῦ ἄλλου. Ὁ ἐρημίτης ἦτο σκεπτικὸς καὶ ἐσυλλογίζετο :

— Δὲν εἶνε βέβαια δαίμονας ἀφ' οὗ ἐξωμολογήθη τὴν θείαν ἀλήθειαν, καλὰ ἔκαμα νὰ μὴν τὸν λυπήσω. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Ἱερωνύμου δὲν ἐπῆγε χαμένον.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν αἰγοπόδη σύντροφόν του, τὸν ἠρώτησε.

— Πῶς ὀνομάζεσαι;

— Ὀνομάζομαι Φιλίας, ἀπήντησεν ὁ σάτυρος, κατοικῶ σ' αὐτὸ τὸ δάσος ὅπου κ' ἐγεννήθηκα, καὶ ἦρθα σὲ σένα παππούλη μου, γιατὶ μοῦ φαίνεσαι πῶς ἔχεις πολὺ ἀθώα φυσιογνωμία μὲ τὰ ἄσπρα σου τὰ γένεια. Μοῦ φαίνεται ὅτι οἱ ἐρημῖται εἶνε κι' αὐτοὶ σάτυροι ποῦ τοὺς ἐπῆραν τὰ χρόνια· ὅταν γεράσω κ' ἐγώ, σὰν ἐσένα θὰ γίνω.

— Χριστὸς ἀνέστη, εἶπεν ὁ ἐρημίτης.

— Χριστὸς ἀνέστη, εἶπε καὶ ὁ σάτυρος.

Καὶ ἐνῷ ὡμίλουν, ἀνῆλθον τὸν λόφον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑψοῦτο τὸ ἐξωκλήσιον τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἀληθινὸν θεόν. Ἦτο μικρὸν καὶ ἄτεχνον, ὁ Ἀμβρόσιος τὸ εἶχε κτίσει μόνος του μὲ τὰ ἐρείπια ἑνὸς ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ ἁγία τράπεζα ἠγείρετο ἔσωθεν γυμνὴ καὶ ἀκατέργαστος.

— Ἂς γονυπετήσωμεν, εἶπεν ὁ ἐρημίτης καὶ ἂς ψάλωμεν, Ἀλληλούϊα! Χριστὸς ἀνέστη. Καὶ σύ, πλάσμα τοῦ σκότους, μεῖνε γονυπετὲς ἐνόσῳ ἐγὼ θὰ λειτουργῶ.

Ὁ σάτυρος ὅμως πλησιάζων τὸν ἐρημίτην τοῦ ἐθώπευσε τὴν γενειάδα καὶ τοῦ εἶπε.

— Εἶσαι πολὺ πειὸ σοφὸς ἀπὸ ἐμέ, καλέ μου γέροντα, καὶ βλέπεις τὰ ἀόρατα. Ἀλλὰ ἐγὼ πάλι ξεύρω καλλίτερα ἀπὸ σὲ τὰ δάση καὶ τὴς πηγές, καὶ θὰ πάω νὰ φέρω στὸ Θεὸ κλαδιὰ καὶ λουλούδια. Ξέρω τὰ μέρη ποῦ οἱ πασχαλιὲς ἀνοίγουν τὰ ἄσπρα τους λουλούδια καὶ τὴς πεδιάδες ποῦ φυτρώνουν πολύχρωμες οἱ ἀνεμῶνες. Μαντεύω ἀπὸ τὴν γλυκειά τους τὴν μυρωδιά, τὰ ἄνθη τῆς ἀγριομηλιᾶς ποῦ σὰν λευκὸ χιόνι ἀπὸ λουλούδια στεφανώνουν τοὺς βάτους. Περίμενέ με, γέροντα.

Καὶ μὲ τρία ἀγριοπηδήματα κατσίκας ἔφυγε στὰ δάση καὶ ὅταν γύρισε, ὁ Ἀμβρόσιος ἐνόμισε πῶς ἔβλεπε μπροστά του περιβόλι νὰ περιπατῇ.

Ο Φιλίας ἐχάνετο κάτω ἀπὸ τὸ ἀνθισμένο του φόρτωμα. Ἐκρέμασε τοὺς στεφάνους καὶ τὰ λουλούδια εἰς τὸ ἀγροτικὸν θυσιαστήριον, τὸ ἐσκέπασε μὲ μενεξέδες καὶ εἶπε μὲ σοβαρότητα.

— Προσφέρω αὐτὰ τὰ ἄνθη στὸ Θεὸ ποῦ τὰ κάμνει νὰ γεννοῦνται. Καὶ ἐνῷ ὁ Ἀμβρόσιος ἐτέλει τὴν λειτουργίαν, ὁ σάτυρος κλίνων μέχρις ἐδάφους τὸ κερασφόρον μέτωπον, ἐλάτρευε τὸν ἥλιον καὶ ἔλεγεν.

— Ἡ γῆ εἶνε ἕνα χονδρὸ χονδρὸ αὐγὸ ποῦ γονιμοποιεῖς, ἥλιε, ἅγιε ἥλιε!

Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Φιλίας ἔζησαν μαζύ. Μὲ ὅλας του τὰς προσπαθείας ὁ ἐρημίτης δὲν κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ ἀτελὲς ἐκεῖνο πλάσμα τὰ ἅφατα μυστήρια. Ἀλλ' ἐπειδὴ χάριν εἰς τὰς φροντίδας τοῦ Φιλία ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἦτο πάντα στολισμένη μὲ στέφανα καὶ περισσότερον ἀνθισμένη ἀπὸ τὸ δένδρον τῶν νεράϊδων, ὁ ἅγιος ἄνθρωπος ἔλεγε:

«Ὁ σάτυρος εἶνε ἕνας ὕμνος πρὸς τὸν Θεόν».

Διὰ τοῦτο τοῦ ἔδωσε καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα.

Ἐπάνω στὸν λόφον ὅπου ὁ Ἀμβρόσιος ἔκτισε τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τὴν ὁποίαν ὁ Φιλίας ἐστόλιζε μὲ ἄνθη τῶν βουνῶν, τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων, ὑψοῦται σήμερον μία ἐκκλησία τῆς ὁποίας ἀνέρχεται ἡ οἰκοδομὴ εἰς τὸν ΙΑ΄. αἰῶνα καὶ τῆς ὁποίας ἡ πύλη ἀνοικοδομήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἐρρίκου ΙΙ΄. κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς Ἀναγεννήσεως. Εἶνε τόπος προσκυνήματος καὶ οἱ πιστοὶ πηγαίνουν ἐκεῖ νὰ λατρεύσουν τὴν μακαρίαν μνήμην τῶν ἁγίων Φιλία καὶ Ἀμβροσίου.

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Μετάφρασις Ν. Ἐπ.

ΤΑ ΕΝΝΙΑ ΑΔΕΡΦΙΑ

Ἐννιὰ ἀδέρφια εἴμαστε, χαρά! στὰ παλληκάρια,
Ἐννιὰ κορμιὰ μὲ μιὰ ψυχή, τῆς μάννας μας καμάρια.
Μιὰ λύπη σ' ἀναστεναγμὸ τὰ στήθια μας φουσκώνει
Καὶ μιὰ χαρὰ στὴν ὄψη μας τὴ λάμψη της ἁπλώνει.

Στελμένος ἀπ' τὴ Μοῖρα μας, Χάροντα, μὴ θελήσης,
Μὴ στοχαστῆς ἀπ' τοὺς ἐννιὰ κανένα νὰ χωρίσης·
Στὸ μαῦρο σου εὔκαιρο ἀλαφρό, πέρασε καβαλλάρης,
Μὲ μιὰ ψυχὴ ἐννιὰ κορμὰ στὴ σέλλα σου θὰ πάρης.

ΠΕΤΡΟΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Αὔγουστος

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Τὸ ἔργον τοῦ κ. Βλάχου.

ΠΡΟ ὀλίγων ἡμερῶν ἔκλεισε πεντηκονταετία ἀφ' ὅτου ὁ κ. Βλάχος ἤρχισε νὰ μοχθῇ ὑπὲρ τῶν γραμμάτων. Εἰς τὸν ἀκούραστον αὐτὸν ἐργάτην τοῦ ὁποίου αἱ πολιαὶ πλέον τρίχες, ἐν ἐργασίᾳ ἐπολιάνθησαν, ἔπρεπε καὶ ἦτο δικαία μία ἑορτή, καὶ ὁμολογοῦμεν ἀπ' ἀρχῆς ὅτι σπανίως ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα νὰ ἑορτάσουν δικαιοτέραν καὶ μᾶλλον ἐγκάρδιον. Τῳόντι τὸ στάδιον τοῦ κ. Βλάχου ὑπῆρξε ἐξαιρετικῶς ἀξιοπρεπὲς καὶ ἐξαιρετικῶς γεμισμένον. Ἡ γραφίς του σπανίως ἐξηραίνετο, τὸ μελανοδοχεῖον του συχνὰ ἐπληροῦτο καὶ συχνὰ ἐξηντλεῖτο καὶ αἱ σελίδες πυκναὶ ἐξήρχοντο κάτωθεν τῆς χειρός του. Ζήσας ἐν σπουδῇ ἐξακολουθεῖ ἐν σπουδῇ νὰ ζῇ καὶ ἡ ἔρευνα, ἡ μελέτη καὶ ἡ χρῆσις τῆς γραφίδος δὲν θὰ διακοποῦν εἴμεθα βέβαιοι παρὰ μὲ τὴν διακοπὴν τῆς ζωῆς. Εἶνε ἐπὶ τέλους μία ὡραία ζωὴ καὶ οἱ φίλοι του τὴν ἐώρτασαν καὶ μαζύ των τὰ γράμματα.

Δυστυχῶς ὅμως ἐπεκράτησε μία, φυσικὴ ἄλλως τε, συνήθεια νὰ σπαταλῶνται ὑπερβολαί, μεγεθυντικὰ καὶ χάρτιναι ἀποθεώσεις εἰς τὰς ἑορτὰς ὅλας καὶ τὰς ἐπετείους τῶν θνητῶν. Ἡ συνήθεια αὕτη ἡ ὁποία εἶνε ἀθωοτάτη, ἀφοῦ οὔτε ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας, οὔτε καμμία ἱστορία δὲν ἀντλοῦν τὰς πληροφορίας των καὶ δὲν σχηματίζουν τὰς γνώμας των ἐκ τῶν πανηγύρεων ἢ ἐκ τῶν προπόσεων τῶν ἐπιτηρίδων,—καθίσταται ὅμως κωμικὴ ἅμα ὑπερβῇ ἕνα κάποιον ὅριον.

Εὐτυχῶς ἡ ἑορτὴ τοῦ κ. Βλάχου καὶ αἱ προπόσεις καὶ οἱ λόγοι τοῦ Παρνασσοῦ δὲν ὑπερέβησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὅριον αὐτὸ καὶ ὅλοι μὲ σύνεσιν ἐπῄνεσαν μόνον ὅ,τι περίπου ἔπρεπε νὰ ἐπαινέσουν εἰς τὸν διαπρεπῆ λόγιον.

Ὅλοι ἐξύμνησαν δικαίως τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ θάρρος του εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν εὐσυνειδησίαν μὲ τὴν ὁποίαν λέγει τὰς πεποιθήσεις του, τὴν ἐπιμονὴν μὲ τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει τὰς γνώμας του. Ὁμοθύμως παρὰ πάντων ἐπλέχθη ὁ στέφανος τῆς ὡραίας αὐτῆς ἐργασίας πεντήκοντα ἐτῶν, τῆς ὁποίας ἡμεῖς πρῶτοι ἀνομολογοῦμεν τὸ σεβαστὸν καὶ τὸ εὐπρεπές. Ἐλέχθη παρὰ πάντων ὅτι ὑπῆρξε διπλωμάτης, βουλευτής, ὑπουργός, γλωσσομαθὴς καὶ λόγιος. Εἶνε ἀληθές· καὶ εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς ὅλα διέπρεψε καὶ αὐτὸ δικαιολογεῖ μετὰ μίαν ὁλόκληρον πεντηκονταετίαν περισσότερον ἀπὸ μίαν ἑορτήν. Καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἐγκυκλοπαιδιστοῦ ἀκόμη ὁ ὁποῖος κάπως ἀπεδόθη εἰς τὸν κ. Βλάχον, ὑπῆρξε μόλις ὑπερβολικὸς καὶ συνεπῶς ἁρμόζων εἰς πανηγυρικόν.

Θὰ ἦτο ὅμως ἄδικον ὀλίγον νὰ στηριχθῇ κανεὶς καὶ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ διά τινας ἄλλους τίτλους οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν ἀπεδόθησαν κάπως ἐλαφρῶς εἰς τὸν κ. Βλάχον.

Ποιητὴς ὑπῆρξεν ὁ κ. Βλάχος, ἀλλ' ὑπῆρξε μετριώτατος. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν στίχων του ἀναδίδεται σήμερον μία ὀσμὴ σοφοῦ εὐρῶτος ἀνυπόφορος, ἡ ἰδία ὀσμὴ ἡ ὁποία ἀναδίδεται, ὀλιγώτερον ὅμως, ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Καρασούτσα καὶ τῶν Σούτσων. Οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ εἶχον μόνον τὸ προτέρημα, ὅτι ἐφεῦρον ἢ ἤντλησαν ἔξωθεν μίαν νεκρὰν ποιητικήν, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βλάχος ἁπλῶς ἐμιμήθη, καὶ τὴν ὁποίαν ἐμιμήθη ὠχρῶς. Κανεὶς Ἕλλην βεβαίως ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς οὔτε χάριν ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος θὰ ἀγαγνώσῃ τὴν «Ἠώ» ἢ τὰ «Λυρικὰ Ποιήματα» ὅπου ἡ καλαισθησία τῆς γλώσσης παλαίει μάταιον πόλεμον μὲ τὴν *κοινότητα τῶν ἐννοιῶν.*

Ὡς δεῖγμα τῆς ποιήσεως αὐτῆς παραθέτομεν ἁπλῶς ὀλίγους στίχους, οἱ ὁποῖοι μαζὺ μὲ τὸ δυσάρεστον τῆς στιχουργίας τοῦ κ. Βλάχου δίδουν ἰδέαν καὶ τοῦ δυσαρέστου τῆς καθόλου καλαισθησίας του. Εἶνε ἀπὸ ἕνα ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ἐν Δρέσδῃ τὸ 1862 μετὰ δίωρον, καθὼς λέγει, ἀκρόασιν μουσικῆς τοῦ Βάγνερ:

Μὰ τὸν Θεόν! ἂν μουσικὴ ὁ πάταγος καλῆται,
ἂν ἡ παράφωνος μιγὴ ἀλλοπροσάλλων κρότων
ὡς ἁρμονία σήμερον τερπνὴ χειροκροτῆται,
πρὸς ἅγιον μαρτύριον τῶν δυστυχῶν μας ὤτων·
ἂν τῶν γαλῶν αἱ μουσικαὶ κραυγαὶ εἰς τοὺς ὀρόφους
πρόκειται νὰ διαδεχθοῦν μὲ γρυλλισμοὺς καὶ ψόφους
τῆς μελῳδίας τὴν φωνήν, τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγγέλων,
καὶ μουσικὴ νὰ βαπτισθῇ ἡ ἄλλως ἀηδία . . .
ὤ! τότ' ἂς λείψ' ἡ μουσική, θὰ κράξω, μὰ τὸν Δία,
(συγγνώμης σᾶς παρακαλῶ ὁ ὅρκος μου ἂς τύχῃ·
εἶνε εἰδωλολατρικός, πλὴν τὸ ζητοῦν οἱ στίχοι),
εἰς τὸν διάβολον αὐτὴν καὶ τὰς κραυγάς της στέλλων.

. . . . . .

Γράφεις, ὡς λέγεις, μουσικὴν διὰ τὸ μέλλον μόνον,
πλὴν τότε θάψε την λοιπόν, κρύψε τῶν παραφώνων
ἁρμονιῶν σου τὰ μακρὰ ἀπέραντα βιβλία,
καὶ ἄν ποτ' ἀναζήσωσι καὶ εὕρωσιν ὠτία
ἐκφυλλισθέντα ἐντελῶς καὶ πρὸς τὸ μέλος ξένα,
ἢ κἂν μὲ τύμπανον τραχὺ καλῶς ὠχυρωμένα,
ἂς ζήσουν ἂς εὐφημισθοῦν. Δὲν θὰ τ'ἀκούουν τότε
ὅσοι τῆς ἁρμονίας σου δὲν εἶνε θιασῶται.

Εἰς τὰς μεταφράσεις του ὁ κ. Βλάχος ὑπῆρξε κάπως εὐτυχέστερος, καὶ μέσα εἰς τὸ ἀχάριστον ποιητικόν του ἔργον, τὰ τραγούδια τοῦ Χάϊνε, τὰ ὁποῖα μετέφρασε κατὰ λάθος εἰς τὴν δημοτικήν, εἶνε πολλάκις ἐπιτυχῆ, ἐπιτυχεστέρα δὲ εἶνε ἡ μετάφρασις τοῦ «Ἀλόγου τοῦ Βασιλιᾶ» τοῦ Βίλδενβρουχ, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Κλειὼ» καὶ εἰς δημοτικὴν ἐπίσης ἀποδεδομένον, εἶνε ἀποδεδομένον τελείως.

Τὸν περισσότερον καιρὸν τῶν φιλολογικῶν του ἀναψυχῶν ὁ κ. Βλάχος τὸν ἐπέρασεν ὡς κριτικός. Δὲν ἀναφέρομεν παρὰ διὰ περιέργειαν τὰ δύο ἄρθρα του περὶ τῆς ἐξωτερικῆς φιλολογίας, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων εἰς τὸ ἕν, τὸ ἔμμετρον, ἐκαυτηρίασε τὸν Βάγνερ, καὶ εἰς τὸ ἄλλο, τὸ πεζόν, κατεδίκασε τὸν Ζολᾶ. Σήμερον αἱ γνῶμαι αὗται τοῦ κ Βλάχου μᾶς φαίνονται κωμικαὶ καὶ ἀσεβεῖς. Εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν ἦσαν ὀλιγώτερον κωμικαὶ καὶ ὀλιγώτερον ἀσεβεῖς ὡς πρὸς τὰς ἰδέας. Ὁ Βάγνερ ὁ ὁποῖος τόρα θεωρεῖται ὁ μεγαλείτερος μουσικὸς τοῦ αἰῶνος καὶ ἕνας συνεχιστὴς ἴσως τῶν Μπάχ, τῶν Ἔνδελ, τῶν Μπετόβεν, ὑβρίζετο ἀπὸ πολλὰς ἄλλας μετριότητας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον κατηγοροῦμεν δὲν εἶνε ὅτι ὁ κ. Βλάχος δὲν ἠννόησε τὴν μουσικήν — αὐτὸ ἦτο ἁπλῶς ἀτύχημα — ἀλλὰ ὅτι τὴν ὕβρισε ἀκόμψως, τὴν παρέβαλε μὲ μιαουλίσματα γαλῶν, ἐνῷ μὲ βοὰς καταιγίδων ἢ μὲ πολέμους στοιχείων τὸ πολὺ πολύ, μὲ καταρρίψεις ὁλοκλήρων μαγειρικῶν σκευῶν ἢ μὲ καταθραύσεις ὁλοκλήρων ὑελοπωλείων ἠδύνατο νὰ τὴν παρομοιώσῃ.

Μὲ τὸν Ζολᾶ ὑπῆρξε ἐπίσης ἀδέξιος ὁ κ. Βλάχος. Ὁ Βρυνετιέρ, ὁ Σαρσαί, ὁ Γκωσὲρ οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ὕβριζαν τὸν Ζολᾶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸν ὕβριζαν κοσμίως, τοῦ ἀνεγνώριζαν ἀξίαν καὶ μόνον οἱ ρυπαροὶ λιβελλογράφοι ἐτόλμησαν νὰ τοῦ προσάψουν τὰς ἀτιμωτικὰς προσωνυμίας τοῦ ἐπιχειρηματίου τοῦ ἐκμεταλλευτοῦ τῆς λάσπης καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς ἐν γένει μὲ τοὺς ὁποίους ὁ κ. Βλάχος τὸν ἐστόλισε. Ὁμιλῶν περὶ τῆς «ἀγκυλωμένης διανοίας» τοῦ Ζολᾶ περὶ τῆς «ὑστερικῆς φαντασίας» τοῦ Φλωμπὲρ —διότι καὶ αὐτὸν δὲν ἐφείσθη ὁ κ. Βλάχος μολονότι ὅλοι τὸν ἐφείσθησαν — παρομοιάζων τὴν «Νάναν» μὲ τὰ μυθιστορήματα τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ καὶ Κλαρετῆ ἐδείκνυε προπάντων φιλολογικὴν ἀμάθειαν ἀσύγγνωστον.

Εἰς τὴν ἐσωτερικήν μας φιλολογίαν ὁ κ. Βλάχος διεκρίθη διὰ δύο κριτικοὺς πολέμους ἀξίους νὰ λησμονηθοῦν ταχύτατα ὅπως καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ κριτικαί. Ὁ πρῶτος ἦτο ὁ πόλεμος ἢ μᾶλλον ἡ συζήτησις μὲ τὸν Ροΐδην περὶ τοῦ ὅλως ὀκνηροῦ προβλήματος ἂν ὁ ποιητὴς γεννᾶται τοιοῦτος ἢ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Ὁ κ. Βλάχος διεξήγαγε εὐφυῶς τὴν συζήτησιν ἀλλ' εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἔχῃ ἄδικον. Ἡ γνώμη τοῦ Ταὶν περὶ τοῦ περιβάλλοντος τὴν ὁποίαν ὁ Ροΐδης ὑπεστήριζε, ἐπεκράτησε πλέον, ὄχι ἀπόλυτος ἴσως ἀλλ' ὁπωσδήποτε κυριαρχοῦσα καὶ σημαντική

Τὴν ἀτυχίαν εἶχε ἐπίσης ὁ κ. Βλάχος νὰ ἔχῃ τὴν ἐσφαλμένην γνώμην εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλώσσσης ὑπερασπίσας τοὺς καθαριστὰς μὲ τὸ ἀπόλυτον ἐκεῖνο καὶ τὸ ἀποκλειστικὸν τὸ ὁποῖον τὸν ἐχαρακτήριζε. Ἡ εἴρων τύχη ἡ ὁποία διὰ νὰ θυμώσῃ τὸν κ. Βλάχον ἔκαμε τὸν Ζολᾶ, τὸν Φλωμπέρ, τὸν Βάγνερ καὶ τὸν Ταὶν νὰ ἐπικρατήσουν, ἔκαμε καὶ τὴν δημοτικὴν νὰ εἶνε τόσον κυρίαρχος σήμερον τῆς ποιήσεως, ὥστε τὰ μόνα ἀναγνώσιμα ποιήματα τοῦ κ. Βλάχου νὰ εἶνε ἀκριβῶς τὰ σπάνια ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μετέφρασε εἰς τὴν δημοτικήν.

Διὰ τὰ πεζογραφήματα τοῦ κ. Βλάχου δὲν θὰ εἴπωμεν τίποτε. Τελευταίως ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους παχεῖς καὶ μολονότι ἡ εὐφυΐα, μία εὔκολος εὐφυΐα καὶ μία μάθησις καὶ μία εὐχέρεια δὲν λείπουν ἐξ αὐτῶν, ἐκρίθησαν παρ' ὅλων ὑπερβολικὰ βαλσαμωμένα καὶ πολὺ κονιορτώδη. Ἄλλως τε ὡς δημοσιογραφήματα τῆς ἐποχῆς θὰ ἦτο ἄδικον νὰ τὰ κατηγορήσῃ κανεὶς ὅπως καὶ νὰ τοὺς ἀποδώσῃ σημασίαν.

Ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς ὁ κ. Βλάχος ὑπῆρξε ἀπελπιστικὰ συντηρητικὸς ἐπίσης, τόσον

ὥστε ἡ ἐποχή μας καὶ τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον καὶ τὸ γοῦστο μας τὰ ὁποῖα ὅλα καρκινοβατοῦν, νὰ τὸν ἀφίνουν μολαταῦτα παρασάγγας ὅλας ὀπίσω καὶ εἰς τὸ ζήτημα αὐτό. Τὰ ὀλίγα πρωτότυπα ἔργα του ἡ περίφημος «Κόρη τοῦ Παντοπώλου», καὶ κάποιος «Λοχίας τῆς Ἐθνοφυλακῆς» εἶνε μικραὶ κωμῳδίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν ἀρετὰς καὶ αἱ ὁποῖαι τὰς κακίας των τὰς ὀφείλουν εἰς τὴν μίμησιν μᾶλλον. Αἱ θεατρικαὶ μεταφράσεις του ὑπῆρξαν εὐσυνείδητοι ὅπως ὅλαι του αἱ μεταφράσεις καὶ χωρὶς νὰ εἴπωμεν ἐλαφρῶς ὅτι ὁ κ. Βλάχος ὑπῆρξε μέγας κάτοχος γλωσσῶν — δὲν λησμονοῦμεν τὸ «Γεννηθήτω Φῶς», τὸ ὁποῖον ἔγραψε ὁ Ροΐδης καὶ ὁ Βαλέτας, ἂν δὲν σφάλλωμεν, καὶ τὸ ὁποῖον γέμει μὲ μαργαρίτας τῶν ὑπουργικῶν ἐγγράφων τοῦ κ. Βλάχου, — πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μετέφρασε μὲ εὐσυνειδησίαν καὶ γλαφυρότητα κάποτε, μὲ κομψὸν ὕφος πολλάκις, μὲ εὐσυνειδησίαν πάντοτε, τὴν ὁποίαν ζηλεύομεν ἀληθῶς.

Ὑποθέτομεν ὅτι δὲν εἶνε τόσον δύσκολον νὰ ἐξαγάγῃ κανεὶς ἐκ τῶν ὀλίγων αὐτῶν τὸν ἀπολογισμὸν τῆς προσωπικότητος τοῦ κ. Βλάχου. Εὐρυμάθεια, εὐσυνειδησία χαρακτῆρος καὶ ἐργασίας ἐπιμονὴ καὶ εὐγένεια εἶνε τὰ προτερήματά του. Τὰ ἐλαττώματα εἶνε μία συντηρητικότης στενωτάτη, ἕνα ἀπελπιστικὸν καὶ τυφλὸν μῖσος παντὸς νέου πράγματος καὶ μία ἔλλειψις εὐρείας καλαισθησίας, ἡ ὁποία φθάνει εἰς ἀποτελέσματα αὐτόχρημα κωμικά, ἡ ὁποία καταλύει ὁλοκλήρους φιλολογικοὺς αἰῶνας, ἀπαλείφει μεγάλας προσωπικότητας, ἀρνεῖται τὸ μέλλον, μυκτηρίζει τὴν πρόοδον, καὶ κάμνει τὸν κ. Βλάχον σύγχρονον τῶν φιλολόγων τοῦ μεσαίωνος ἀφυπνιζόμενον ὡς μετὰ ὕπνον ἑκατὸν ἐτῶν καὶ ζῶντα εἰς ἰδέας ἀποθαμένας καὶ ἐνταφιασμένας πρὸ πολλοῦ. Μία ἄρνησις ἀχάριστος χωρὶς καμμίαν θετικὴν ἐργασίαν, μία ὀπισθοδρομικότης εἶνε τὸ χαρακτηρίζον τὸν κ. Βλάχον καὶ κατὰ τοῦτο, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἀνοχῆς, διαφέρει ἀπὸ τόσους ἄλλους δογματικοὺς κριτικούς, οἱ ὁποῖοι ἤκμασαν εἰς τὴν ἐποχήν του.

Δι' ὅλα αὐτά, ὑποθέτομεν τώρα, καλῶς σκεπτόμενοι, ὅτι ἦσαν κάπως ὑπερβολικὰ τὰ ἐπίθετα τοῦ λαξευτοῦ στίχων καὶ τοῦ πρυτάνεως τῆς φιλολογίας, τὰ ὁποῖα τοῦ ἀπεδόθησαν, καὶ ἦτο κάπως ἀνάρμοστος ἡ προσωνυμία τοῦ ἡγέτου τῶν νέων, ἡ ὁποία τοῦ ἐχαρίσθη. Δὲν γνωρίζομεν ἂν ἡ προσωνυμία τοῦ *οὐραγοῦ τῶν γερόντων*, τὴν ὁποίαν ἕνας φίλος μας τοῦ ἔδιδε, εἶνε ὀρθή, ὁπωσδήποτε ὅμως τὸ μῖσος πάσης προόδου καὶ ἡ ἄρνησις παντὸς νέου δὲν εἶνε πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα εἶνε εὔκολον οὔτε ἄλλως τε καλὸν νὰ ὁδηγῇ κανεὶς τὴν νεότητα.

Δὲν γράφομεν ὅλα αὐτὰ διὰ νὰ ταπεινώσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ κ. Βλάχου. Ἁπλῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀνορθώσωμεν τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τῆς καθόλου ἀληθείας ἡ ὁποία πάντοτε πρέπει νὰ εἶνε σεβαστή. Ὁ κ. Βλάχος μὲ ὅ,τι τοῦ ἀπομένει ἀποτελεῖ μίαν προσωπικότητα ζηλευτὴν καὶ σεβαστὴν καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν γραμμάτων, μίαν προσωπικότητα τὴν ὁποίαν εἰλικρινῶς δύναται κανεὶς νὰ ζηλεύσῃ. Δὲν πρωτηγωνίστησε κατὰ τὴν γνώμην μας εἰς τὴν φιλολογικὴν παλαίστραν καὶ δὲν εἶχε τὰ δῶρα τὰ συμπαθητικὰ τῆς κατανοήσεως τῶν πάντων, τὴν δίψαν τοῦ ἐννοεῖν καὶ ὄχι τοῦ ἀποκτείνειν τοὺς ὁμοίους, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς εὐρείας διανοίας. Εἶχε ὅμως ἄλλα δῶρα καὶ ἠρίστευσε καὶ εἰς τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων ὅπως καὶ εἰς τόσα ἄλλα στάδια. Ἡ πεντηκονταετηρίς του πανηγυριζομένη σεμνῶς εἶνε ὡραία καὶ εἶνε δικαία. Θὰ ἦτο ἄδικος ἂν ἐπανηγυρίζετο μὲ τυφλὰς ὑπερβολάς.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ὁ ἅμαξᾶς Ἔνσελ καὶ ὁ Γεράρδος Χάουπτμαν.

Ὁ Χάουπτμαν εἶνε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἐκπλήρωσις πόθου τῶν ὀπαδῶν τοῦ νατουραλισμοῦ.

Ὁ Taine τῆς Γαλλίας, ὡς γνωστόν, πρῶτος διὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας ἔπλασε τὸ δόγμα τοῦ «περιβάλλοντος» κατὰ τὸ ὁποῖον μόνος του ὁ ἄνθρωπος, οὔτε εἶνε, οὔτε σημαίνει τίποτε· τὸν διαπλάττουν μόνον οἱ μύριοι παράγοντες τοῦ κοινωνικοῦ καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἤ, ὅπως λέγει ὁ φιλόσοφος Lotze, ἄνευ τοῦ δόγματος τούτου ὅλα τὰ ὄντα θὰ εἶχον τὸν τύπον αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἔλαβον ἐκ τῆς συρροῆς πολλῶν ἐξωτερικῶν ὅρων καὶ δὲν θὰ ἀπέκτων ἐπαρκῶς οὔτε ἓν ζωντανὸν αἴσθημα περισσότερον ἀπὸ τὰ χειροποίητά μας πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν διατηροῦν καμμίαν αὐτοτέλειαν. Μήπως ὁ Taine εἶχεν ἴσως μαντεύσῃ ὅτι μόνον ἡ ἔννοια τῆς ἀρχαίας Μοίρας εἶχε μεταβληθῆ καὶ μὲ τὸν ἐκθρονισμὸν τῆς θεᾶς τῆς τύχης εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὴν θέσιν της μία

ἄλλη σκοτεινὴ δύναμις εἰς τῆς ὁποίας τὴν εὐμένειαν ἢ τὴν δυσμένειαν ἡ ἀνθρωπότης καὶ σήμερον ὑποτάσσεται τόσον ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν; Ὁ Taine εὑρῆκε κατάλληλον πεδίον καὶ μάλιστα εἰς τὴν Γερμανίαν ἐνθουσιώδεις ὀπαδούς. Αὐτοὶ ἔγραψαν χάριν αὐτοῦ καὶ συνέδεσαν τὰ διδάγματά του μὲ τὰ νέα πορίσματα τὰ ὁποῖα μᾶς ἔφεραν εἰς φῶς αἱ βιολογικαὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Darwin καὶ Häckel. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι των δὲν εἶχον ἀκόμη ὑποβληθῆ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς ὅτε ἀνεφάνη ὁ Χάουπτμαν ὅλως διόλου ἄγνωστος ἕως τώρα, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν οὐχὶ πρῶτος, ἀλλ' ἀπὸ ὅλους εὐφυέστερα, ἕνα δρᾶμα τὸ ὁποῖον ἀντεπεκρίνετο τελείως εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν νατουραλιστῶν. Παρεστάθη εἰς ἕνα δοκιμαστικὸν θέατρον καὶ οἱ κριτικοὶ τὸ ἐπῄνεσαν ἢ τὸ κατηγόρησαν μὲ ὑπερβολὴν, καθένας ἀναλόγως τῶν περὶ νατουραλισμοῦ ἰδεῶν του. Ὁ Χάουπτμαν ὅμως ἔγινε γνωστὸς ἔκτοτε καὶ ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ· ἀλλὰ τὸ πρῶτον του ἔργον, τὸ ὁποῖον πλέον εἶχε παραδώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα, (πρὶν εἶχε γράψῃ καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν ποιήματα ἀπαισιοδοξίας εἰς τὰς στροφὰς τοῦ Τάσσου) καὶ ἕνα ἱστορικὸν δρᾶμα ρωμαϊκῆς ὑποθέσεως εἶχον ἀποδείξῃ τὸν ἐλευθερόφρονα καὶ ἀνεξάρτητον ποιητὴν ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ περιορίσῃ τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξίν του μέσα εἰς τοὺς κανόνας καὶ εἰς τοὺς νόμους μιᾶς σχολῆς· εἰς τὸ πρῶτον νατουραλιστικόν του ἔργον ἔδωκεν ἕνα τίτλον γεμᾶτον ἀπὸ συμβολισμὸν καὶ μυστικοπαθῆ ἀπήχησιν: «Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου»· καὶ πραγματικῶς πλέον τότε: «ἐντός του κατοικοῦσι δύο φεῦ! ψυχαί».

Ἐκύτταζε τὰ πράγματα μὲ δύο λογιῶν μάτια, μὲ τὰ μάτια τὰ φυσικά, ποῦ παρατηροῦν καὶ ἐξετάζουν καὶ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τὰ κρυμμένα καὶ τὰ μυστικά, καὶ συχνὰ βλέπει συγχρόνως μὲ τῶν δύο λογιῶν τὰ μάτια, χωρὶς νὰ ξεύρῃ εἰς ποῖα πρέπει νὰ δώσῃ περισσοτέραν πίστιν. Θέλει νὰ σχεδιάζῃ ὅλα τὰ πράγματα ὅπως εἶνε, ἀλλὰ γνωρίζει ὅτι γίνονται εἰς αὐτὸν πολλὲς φορὲς σύμβολα διὰ βαθειὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα. Εἰς τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσε τὸν περισσότερον θαυμασμὸν καὶ τὴν μεγαλειτέραν ἔχθραν, δηλ. εἰς τὴν τραγῳδίαν περὶ τῆς δυστυχίας τῶν πτωχῶν ὑφαντῶν τῆς Σιλεσίας, ποῦ [εἰς ὅλην των τὴν ζωὴν δὲν γνωρίζουν ἄλλο ἀπὸ στενοχωρίας καὶ ἀγγαρείας καὶ οἱ ὁποῖοι εἶνε εὐτυχεῖς ὅταν ἔχουν ἕνα συχαμερὸ κομμάτι ἀπὸ σκυλῆσο κρέας νὰ φάγουν, εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ θέλει νὰ δείξῃ τὴν καθαράν, τὴν ἀχρωμάτιστον ἀλήθειαν, ἀλλ' ὁ συμβολιστικὸς ὀνειροπόλος ἀκολουθεῖ τὰ περίεργα μονοπάτια τῶν αἰνιγμάτων. Εἰς ἕνα ὀνειρόδραμα ἔθεσε τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο αὐτῶν

Γεράρδος Χάουπτμαν.

κόσμων τοῦ νατουραλισμοῦ καὶ τοῦ συμβολισμοῦ. Εἰς τὸ γλυκὺ καὶ συγκινητικὸν ποίημα «ἡ ἀνάληψις τῆς Ἀννέλας», ἕνα ξεπεταμένο κοριτσάκι ποῦ εἰς τὴν ψυχήν του ἄρχιζε νὰ ἀνθίζῃ ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου, δὲν ἠμποροῦσε πλέον νὰ ὑποφέρῃ τὰ κακομεταχειρίσματα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ διεφθαρμένου ἀπὸ τὸ πιοτὸ πατέρα του, ἐπῆγε καὶ ἔπεσε 'στὸ ποτάμι· τὸ εὑρίσκουν μισοπεθαμένο, τὸ φέρουν εἰς τὸ πτωχοκομεῖον καὶ τὰ ὁράματα ποῦ βλέπει τὸ κοριτσάκι ξεψυχισμένο ἀπὸ τὸν πυρετόν, φαίνονται εἰς τὴν σκηνὴν καί, ὅπως εἰς τὰ ὄνειρα τοῦ Σαίξπηρ, ἀναμιγνύονται μὲν μὲ ἐπιγείους σκηνάς, ἀλλὰ εἰς τὸν Χάουπτμαν παρουσιάζονται ὡς συμβάντα τῆς σκοτεινοτέρας καὶ φοβερωτέρας πραγματικότητος· εἰς αὐτὸ τὸ ποίημα εἶνε χυμένος ὁλόκληρος ὁ Χάουπτμαν. Ἔπειτα ἔγραψε μίαν καθαρῶς

συμβολικὴν ποίησιν «τὴν βουλιαγμένην καμπάναν», ἀλλὰ ὄχι τέλειον ἔργον καίτοι αὐτὸ ἤρεσε περισσότερον ἀπὸ ὅλα εἰς τὸ κοινὸν καὶ ἐμελοποιήθη μάλιστα ὑπὸ τοῦ Sogar. Ὁ Χάουπτμαν ἐφαίνετο ὅτι ἐγίνετο καθόλου συμβολιστὴς καὶ διὰ τοῦτο περισσότερον ἐξέπληξε μὲ τὸ ἀκόλουθον ἔργον, τὸν «ἀμαξᾶ Ἔνσελ»· τὸ ἔργον τοῦτο ὠνομάσθη ὁ καθαρώτερος καρπὸς τοῦ νατουραλισμοῦ, ἀλλὰ πιστεύω ἀδίκως· ὁ Χάουπτμαν δὲν εἶνε ἀποκλειστικῶς νατουραλιστής, διότι ἴσως εἶνε παρὰ πολὺ φιλόσοφος, ὁ ὁποῖος πάντοτε βλέπει εἰς τὸ ὅλον τὸ μέρος καὶ εἰς τὸ μέρος τὸ ὅλον· τὸ τεχνικὸν εἰς τὸν ἁμαξᾶν Ἔνσελ εἶνε νατουραλιστικόν. Ἀπὸ τὸ «περιβάλλον» γίνονται τὰ πρόσωπά του· ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς ἀνεξηγήτους δυνάμεις τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν, ἀπὸ τὰς Μοίρας τῆς καθημερινῆς οἰκονομικῆς ἀνάγκης. Ἐκεῖ εὑρίσκεται τὸ ἀπολύτως ἐπίγειον αὐτῶν εἰς σκηνάς, τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς μὲ τὰ ἴδια του τ' αὐτιὰ ἠκροάσθη προσεκτικῶς ἀπὸ τὸν ταπεινὸν καὶ ἁπλοῦν βίον. Ὁ ἁμαξᾶς Ἔνσελ ἀναγκάζεται ν' ἀθετήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ἐμπρὸς εἰς τὸ νεκροκράββατον τῆς συζύγου του ὄχι διότι θέλει νὰ λησμονήσῃ τὸν λόγον του, ἀλλὰ διότι ἡ μέριμνα διὰ τὴν χρείαν τῆς ζωῆς, διὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ νοικοκυριοῦ του καὶ τῆς ἐργασίας του δὲν τὸν ἀφήνει ἐλεύθερον. Ἕνας ἁμαξᾶς τῆς Σιλεσίας ποῦ δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποφύγῃ τὰς στενοχωρίας τῆς καθημερινῆς ζωῆς εἶνε ἕνας δυστυχὴς καὶ περιφρονημένος ἄνθρωπος. Ὁ ἕλλην ἠθοποιὸς τὸν παρέστησε παρὰ πολὺ θορυβώθη καὶ εὐκίνητον· ἀπεναντίας ἡ δυσκινησία του καὶ ἡ βαρεια μελαγχολία του εἶνε τὸ δυστύχημα τοῦ ἁμαξᾶ Ἔνσελ· ἐὰν δὲν εἶχε τοῦτο θὰ ἔστελλεν εἰς τὸν διάβολον αὐτὴν ποῦ τὸν ἀπατᾷ ἀσυνειδήτως, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε, ὅπως ὁ ποιητής του ἠθέλησε, ἕνας μυστικιστικὸς νοῦς, δὲν πιστεύει εἰς τὴν πραγματικότητα· θέλει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν φωνὴν τῆς πεθαμένης συζύγου του, ζητεῖ τὴν συμβουλὴν τοῦ φεγγαριοῦ. Ἡ δεισιδαιμονία του αὐτὴ δὲν εἶνε φανατικὴ καὶ τυφλή, εἶνε φρόνιμη καὶ προμελετημένη σὰν ἕνα φιλοσοφικὸν σύστημα· καὶ τὰ κύρια πρόσωπα ἐκτὸς τῆς Ἄννας Σαῖλ καὶ τοῦ Ζώρζ, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐννοήσουν τὴν ζωὴν ὅπως πραγματικῶς εἶνε, κυνηγοῦν τὰ ἀνύπαρκτα, εἶνε ἀσθενεῖς εἰς τὴν φαντασίαν καὶ βαδίζουν μέσα εἰς τὸν κόσμον ὡσὰν βασανισμένοι ἄνθρωποι ἕως ὅτου, ὅπως ὁ Ἔνσελ, θ' ἀποβάλουν τὸν φόβον τοῦ θανάτου· διὰ τοῦτο τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶνε ἔρημα καὶ ξένα εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὁ Χάουπτμαν εἶνε μία τέτοια ὀρφανὴ ψυχὴ καὶ ἀγαπᾷ τοὺς συντρόφους τῆς δυστυχίας, διὰ τοῦτο ἦτο φυσικὸν τὸ ὅτι ἔγραψε τὸ δρᾶμα «Τοῦ ἔρημου ἀνθρώπου» ὁ ὁποῖος εἶχε προσεύχηθῆ ματαίως εἰς τὸ σύμβολον τῆς εὐτυχίας καὶ ἀπατηθεὶς ἔπεσεν εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου διὰ νὰ συντριφθῇ. Τὸν Χάουπτμαν κατηγόρησαν διότι δὲν ἔπλασε χαρακτῆρας, οἱ ὁποῖοι προεξέχουν ὡς γερμανικαὶ δρύες, ἀλλὰ εἶνε ἀνοησία νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ κατασκευάσῃ ἀπὸ λυγαριὰ κατάρτια. Μετὰ τὸν «ἁμαξᾶ Ἔνσελ» ὁ Χάουπτμαν ἔγραψε τρία ἄλλα ἔργα τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν προσθέτουν νέα χρώματα εἰς τὴν σκιαγραφίαν του.[1] Ἐπειδὴ δὲν ἐδιάβασα τὴν μετάφρασιν εἰς βιβλίον, (ἀξίζει νὰ τυπωθῇ), ἀλλὰ τὴν εἶδα μόνον εἰς τὴν σκηνήν, θέλω νὰ ὁμιλήσω μόνον περὶ τῆς παραστάσεως. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶνε μεγάλη δυσκολία διὰ Ἕλληνας νὰ παραστήσουν δράματα τῶν ὁποίων τὸ «περιβάλλον» εἶνε παρὰ πολὺ διάφορον ἀπὸ τὸ ἰδικόν των· εἰς τὸν «ἁμαξᾶν Ἔνσελ» τοῦτο παρετηρήθη ὁλοφάνερα· περὶ τοῦ Ἔνσελ ὡμιλήσαμεν παραπάνω. Ἡ πρώτη σύζυγός του εἶχε παρὰ πολὺ χάριν καὶ εἰς τὸ νεκροκράββατο ἔκλαιεν ὡς μία ἐγκαταλελειμμένη ἑταίρα καὶ ὄχι ὡς μία χωρική. Καὶ εἰς τὴν Ἄνναν ἔβλεπε κανεὶς παρὰ πολὺ συχνὰ ὅτι τὰ τσόκαρα δὲν ἤξευρε νὰ τὰ φορῇ καλὰ καὶ ὅτι εἰς τὴν πλύσιν ἐπρόσεχε νὰ μὴ χαλάσῃ τὰ τρυφερὰ δάκτυλά της· (λέγουν ὅτι ἡ Lotte Witt εἰς τὴν Βιέννην αἱμάτωσε τὰ χέρια της. Ἀπὸ αὐτὴν μποροῦσε νὰ πάρῃ ἕνα μάθημα ἡ ἑλληνὶς ἠθοποιός).

Διὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τὸ Β. θέατρον ἔχει ἀναγγείλη τὴν παράστασιν καὶ ἄλλου δράματος, φέροντος εἰς ἄλλας ἀπόψεις, ἑνὸς τῶν σπουδαιοτέρων ἀντιπροσώπων τῆς γερμανικῆς γραμματολογίας, τοῦ Σούδερμαν· ἴσως τότε παρουσιασθῇ καὶ ἄλλη εὐκαιρία νὰ γίνῃ μακρότερος λόγος περὶ τῆς γερμανικῆς ποιήσεως.

ΜΑΞ ΧΟΧΔΟΡΦ

[1] Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξεδόθη ἓν τέταρτον ἔργον τὸ ὁποῖον ὁ γράψας ταῦτα δὲν εἶδεν ἀκόμη.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Νέοι ἑλληνικοὶ πάπυροι ἐξ Αἰγύπτου.

Ἀπό τινος χρόνου δὲν παρέρχεται ἔτος χωρὶς ἡ Αἴγυπτος νὰ μᾶς δώσῃ ἐκ τῶν κόλπων της θησαυροὺς ἑλληνικῶν παπύρων ἀνεκτιμήτου φιλολογικῆς, ἱστορικῆς κλπ. ἀξίας. Στρατιὰ δὲ σοφῶν εἰδικῶν, *παπυρολόγων* ὀνομασθέντων, ἀσχολεῖται τώρα περὶ τὴν ἀνάγνωσιν, δημοσίευσιν καὶ μελέτην τῶν καθ' ἑκάστην ἀνακαλυπτομένων κειμένων. Οἱ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντες τόμοι ἑλληνικῶν παπύρων καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς τούτους μελέται, ἀποτελοῦν βιβλιοθήκην ὁλόκληρον, ἡ δὲ *παπυρολογία* ἔγεινεν ἐπιστήμη ὅλως εἰδική.

Ἔχομεν ἤδη ὑπ' ὄψιν μας νέον μέγαν τόμον ἑλληνικῶν παπύρων, δημοσιευθέντα ἐν Λονδίνῳ αὐτὰς τὰς ἡμέρας (ὑπὸ τὸν τίτλον The Tebtunis Papyri. Part I. London, Henry Frowde, 1902), δαπάνῃ τοῦ Πανεπιστημίου *τῆς Καλιφορνίας*, ὑπὸ τῶν διασήμων Ἄγγλων παπυρολόγων Grenfell, Hunt καὶ Smyly, οἱ ὁποῖοι εὐηρεστήθησαν νὰ μᾶς στείλουν λίαν εὐγενῶς τὸν ἐξ 674 σελίδων μέγαν καὶ πολύτιμον αὐτὸν τόμον.

Ὁ τόμος περιέχει τὸ πρῶτον μέρος τῶν μόλις τὸν χειμῶνα τοῦ 1899—1900 ἀνακαλυφθέντων παπύρων *ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Τεβτουνίδι* τῆς Αἰγύπτου (πρὸς νότον τοῦ Φαγιούμ), κατὰ τὰς δαπάνῃ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφορνίας γενομένας ἀνασκαφὰς ἀρχαίας νεκροπόλεως, πτολεμαϊκῆς ἐποχῆς.

Πολλαὶ ἦσαν μέχρι τοῦδε αἱ πηγαὶ τῶν παπύρων, μάλιστα δὲ οἱ λόφοι οἱ παρ' ἑκάστην πόλιν σχηματισθέντες ἐκ τῶν ἐπὶ αἰῶνας ἀπορριπτομένων ἐκεῖ ἀκαθαρσιῶν. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Τεβτουνίδος ἀπέδειξαν ἤδη παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, ὅτι καὶ τὰ ταριχευμένα πτώματα τῶν κροκοδείλων εἶναι πηγὴ παπύρων σπουδαιοτάτη. Ἐργάτης δηλαδὴ τῶν μνημονευθεισῶν ἀνασκαφῶν, ἐν τῷ θυμῷ του ὅτι ἀντὶ τῶν προσδοκωμένων σαρκοφάγων ἀνεκάλυψε σωρὸν μουμιῶν κροκοδείλων, διεμέλισεν ἕνα ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν σκαπάνην, φαντάζεται δὲ ἕκαστος τὴν ἔκπληξιν καὶ χαρὰν τῶν ἐνεργούντων τὰς ἀνασκαφὰς ἐκείνας Ἄγγλων ἀρχαιολόγων, ὅταν εἶδον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ κροκοδείλου νὰ προβάλλουν ἑλληνικοὶ πάπυροι χρησιμοποιηθέντες κατὰ τὴν ταρίχευσιν τοῦ θηρίου!

Ἀμέσως ἐτράπησαν εἰδικῶς εἰς ἀναζήτησιν καὶ ἐκταφὴν τοιούτων πτωμάτων κροκοδείλων καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων ἔφερον εἰς φῶς πολλὰς χιλιάδας ἐξ αὐτῶν, διότι εὐτυχῶς ἡ μεγάλη ἐκείνη νεκρόπολις εἶναι ἀπέραντον κοιμητήριον κροκοδείλων, κειμένη ἀκριβῶς ἐν τῷ νομῷ τῆς Αἰγύπτου, τοῦ κροκοδειλομόρφου θεοῦ *Σόβκ*, ὅπου ὑπῆρχε μέγα πλῆθος κροκοδείλων, τοὺς ὁποίους μετὰ ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ ἐταρίχευον καὶ ἔθαπτον οἱ κάτοικοι, χρησιμοποιοῦντες ἐνίοτε κατὰ τὴν ταρίχευσιν παπύρους ὑπὸ τὰς συνήθεις ὀθόνας.

Ἂν καὶ τῶν πτωμάτων μόλις δύο ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εὑρέθησαν περιέχοντα παπύρους, οἱ ἐξ αὐτῶν συγκομισθέντες εἶναι πολυαριθμότατοι, ὁλόκληρος συλλογή, εὐτυχῶς δὲ ἐξαιρετικῶς μεγάλων διαστάσεων καὶ περιεχομένων σπουδαιοτάτων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἀνήκουσι δὲ πάντες εἰς τὸν τρίτον, δεύτερον καὶ πρῶτον αἰῶνα π. Χ.

Ὁ ἄρτι δημοσιευθεὶς τόμος περιέχει τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου αἰῶνος π. Χ. Δύο ἄλλοι τόμοι, προσεχῶς δημοσιευόμενοι, θὰ περιέχουν ὅλους τοὺς λοιποὺς παπύρους τῆς νεκροπόλεως ταύτης τῶν κροκοδείλων.

Οἱ δημοσιευθέντες εἶναι 264 καὶ περιέχουν *φιλολογικὰ ἀποσπάσματα* ἀνθολογιῶν, ἐπιγράμματα, Ὁμήρου Ἰλιάδος Β. στίχ. 95—210· *βασιλικὰ διατάγματα* τῶν Πτολεμαίων Εὐεργέτου Β'. καὶ Σωτῆρος Β'· *ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν* περὶ τῶν φόρων τῆς Λέσβου, Θράκης καὶ Λυκίας· πολυαρίθμους, μεγάλης ἱστορικῆς σπουδαιότητος, *ἐπισήμους ἐπιστολὰς καὶ ἀναφορὰς* ἐκ τοῦ ἀρχείου Μεγχείους τινὸς *κωμογραμματέως* τῆς Κερκεοσίρεως, *ἰδιωτικὰς ἐπιστολάς, ἀστυνομικὰ καὶ φορολογικὰ ἔγγραφα, συμβόλαια, λογαριασμούς, κτλ.*

Ἐκ τῶν μετὰ θαυμαστῆς ἀληθῶς ταχύτητος καὶ μετὰ ἀρίστων καὶ λεπτομερῶν σοφῶν σχολίων δημοσιευθέντων παπύρων τοῦ τόμου τούτου, παραθέτομεν ἐνταῦθα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «*Παναθηναίων*» δείγματα τινά, ἤτοι ἀποσπάσματα ἀνθολογίας τοῦ ἔτους 100 περίπου π. Χ., περιέχοντα τὰ ἑξῆς· (Α) λόγους τῆς Ἑλένης, πιθανῶς πρὸς τὸν Μενέλαον, κατ' ἄγνωστον τινὰ ἀρχαίαν παράδοσιν, διότι κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε γνωστὴν συζοῦν ἁρμονικῶς ἐν Σπάρτῃ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας. (Β) Περιγραφὴν εἰς στίχους Ἀνακρεοντίους καὶ Ἰωνικούς, μοναξίας δάσους ὑπὸ πτηνῶν καὶ μελισσῶν οἰκουμένου. (Γ-Δ) Ἐρωτικὰ δίστιχα καὶ (Ε) Συμβόλαιον γάμου τοῦ ἔτους 92 π. Χ., σχεδὸν μοναδικόν, τοῦ ὁποίου συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν εἰς τοὺς νομικοὺς καὶ τοὺς νυμφευμένους.

ΑΜΜΩΝΙΟΣ

A

Ὦ φανεὶς χάρμα μοι φίλον, ὅτε μ' ἠγάπας, ὅτε δόρατι πολεμίῳ τὰν Φρυγῶν πόλιν ἐπόρθεις, μόνα τᾶμὰ κομίσαι θέλων λέχεα πάλιν ⟨εἰς πάτραν· νῦν δὲ μούναν μ' ἀφεὶς ἄλοχον, ἄστοργ', ἄπεις, ἣν Δαναϊδᾶν λόχος ἔμολεν, ἧς ἕνεκα παῖδα τὰν ἄγαμον εἶλ' Ἄρτεμις, ⟨τὸ⟩ οφάγιον Ἀγαμέμνονι;

B

ξουθὰ δ' ἐγγύφων' ὄρνεα δι' ἐφετᾶν (?) ἐρῆμον δρίος ἄκροις ἐπὶ κ[λ]ωσὶ πίτυος ἥμεν' ἐμινύριζ'ἐτιττύβιζεν
κέλαδον παντομιγῆ, καὶ τὰ μὲν ἄρχετο τ[ὰ δ' ἔμ]ελλεν τὰ δ' ἐσίγα
τὰ δ' ἐβώστρει, τότ' ὄρη λαλεῦσι φωναῖς, φιλέρημος δὲ νάπαισιν
λάλος ἀνταμείβετ' ἀχώ· πιθαναὶ δ' ἐργάτιδες σιμοπρόσωποι ξουθόπτεροι
μέλισσαι θαμιναὶ θέρεος ἔριθοι λιπόκεντροι βαρυαχεῖς πηλουργοὶ
δυσέρωτες ἀσκεπεῖς τὸ γλυκὺ νέκταρ μελιτόρρυτον ἀρύ[ο]υσιν.

Γ

ἐρῶντα νουθετοῦντες ἀγνοεῖθ' ὅτι
πῦρ ἀνακαιόμενον ἐλαίῳ θέλετε κ[οι]μίσαι

Δ

ἐρῶντος ψυχὴ καὶ λαμπάδιον ὑπ' ἀνέμου
ποτὲ μὲν ἀνήφθη ποτὲ δὲ πάλι κοιμίζεται.

E

βασιλεύοντος Πτολεμαίου τοῦ [καὶ Ἀλεξ]άν[δρου θεοῦ Φι]λομήτορος ἔτους δευτέρου καὶ εἰκοστοῦ ἐφ' [ἱε]ρ[έως Ἀλεξάνδρου κα]ὶ τῶν [ἄλλ[ω]ν τῶν γρ]αφομένων ἐν Ἀλεξανδρείαι μηνὸς Ξανδικ[ο]ῦ ἑνδεκάτηι Μ[εχεὶ]ρ ἑνδεκάτηι ἐν Κερκεοσίρει τῆς Πολέμωνος μερίδος τοῦ Ἀρ[σινοί]του νομοῦ. ὁμολογεῖ Φιλίσκος Ἀπολλωνίο[υ] Π[έρσ]ης τῆς ἐπιγονῆς Ἀπολλωνίαι τῆι καὶ Κελλαύθει Ἡρακλε[ίδου] Περσίνηι μετὰ κ[υρί]ου τοῦ ἑαυτῆς ⟨α⟩δελφοῦ Ἀπολλωνίου ἔ[χει]ν παρ' [α]ὐτῆς εἰς χαλκοῦ νομίσματος λόγον τάλαντα δύο καὶ δραχμὰς τετρακισχιλία[ς] τὴν διωμολογημένην αὐτῶι φερνὴν ὑπὲρ αὐτῆς Ἀπολλωνιας. [ἔ]στω δὲ Ἀπολλωνίαι π[α]ρὰ Φιλίσκωι πειθαρχοῦσα α[ὐ]τοῦ ὡς προσῆ[κό]ν ἐστιν γυναῖκα ἀνδρός, κυρ⟨ι⟩εύουσαν μετ' αὐτοῦ κοινῇ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς. τὰ δὲ [δ]έοντα [π]άντα καὶ τὸν [ἱμ]ατισμὸν καὶ τἆλλα ὅσα προσήκει γυναικὶ γαμετῆι παρεχέσθω Φιλίσκος Ἀπολλωνίαν ἐνδημῶν καὶ ἀποδημῶν κατὰ δύναμιν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, καὶ μὴ ἐξέστω Φιλίσκωι γυναῖκα ἄλλην ἐπ[α]γ[α]γέσθαι ἀλλὰ Ἀπολλωνίαν μηδὲ παλλακὴν μηδὲ π[αιδ]ικὸν ἔχειν μηδ[ὲ τεκνο]ποιεῖσθαι ἐξ ἄλλης γυναικὸς ζώσ[η]ς Ἀπ[ο]λλωνίας μηδ' ἄλλην [οἰκία]ν οἰκεῖν ἧς οὐ κυριεύσει Ἀπολλωνίαι μηδ' ἐγβάλλειν μηδὲ ὑβ[ρίζ]ε[ι]ν μηδὲ κακουχεῖν αὐτὴν μηδὲ τῶν ὑπαρχόντων μηθὲν ἐξαλλοτ[ρ]ιοῦν ἐπ' ἀδικίαι τῆι Ἀπολλωνίαι. ἐὰν δέ τι τούτων ἐπιδειχθῆι ποιῶν ἢ τὰ δέοντα ἢ τὸν ἱματισμὸν ἢ τἆλλα μὴ παρέχῃ αὐτῆι καθὰ γέγραπται ἀποτεισάτω Φιλίσκος Ἀπολλωνίαι

παραχρῆμα τὴν φερνῆν τὰ δύο τάλαντα καὶ τὰ[ς] τετρακισχιλίας δραχμὰς τοῦ χαλκοῦ. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ μηδὲ Ἀπολλωνίαι ἐξέστω ἀπόκοιτον μη[δὲ ἀφήμερον γίνεσθαι ἀπὸ τῆς Φιλίσκου οἰκίας ἄνευ τῆς Φιλίσκυυ γνώ[μ]ης μηδ' ἄλλω[ι
ἀνδρ[ὶ] συνεῖναι μηδὲ φθε[ί]ρειν τὸν κοινὸν οἶκον μ ηδὲ αἰσχύνεσθ[αι Φιλίσκον ὅσα φέρει ἀνδρὶ αἰσχύνειν. ἐὰν δὲ Ἀπολλωνία ἑκοῦσα βούλη[ται ἀπαλλάσσεσθαι ἀπὸ Φιλίσκου ἀποδότω αὐτῆι Φιλίσκος τὴν φερνὴν ἀπ[λῆν ἐ[ν] ἡμέραις δέκα ἀφ' ἧς ἐὰ[ν ἀπ[αιτηθῆι. ἐὰν δὲ μὴ ἀπ[ο]δῷ καθὰ γέγραπ[ται
[ἀπ]ο[τ]ισάτω αὐτῆι παραχρῆμα ἣν εἴληφε ἡμι[όλ]ιον τὴ[ν] φερνήν.
μάρτυρες Διονύσιος Πάτρωνος Διονύσιος Ἑρμαίσκου Θέων Πτολεμαίου Δίδυμος Πτολεμαίου Διονύσιος Διονυσίου Ἡράκλειος Διοκλέ[ους] οἱ[ἱ] ἐξ Μακεδόνες
τ[ῆ]ς ἐπιγονῆς. συγγραφοφύλαξ Διονύσιος .
Φιλίσκ[ος] Ἀπολλωνίου Πέρσης τῆς ἐπιγονῆς ὁμολογῶ ἔχειν τὴν φερνὴν τὰ δύο τάλαντ[α — Δὲ ἑτέρας χειρὸς
κ[αὶ τὰς τε]τρακισχιλίας δραχμὰς τοῦ χαλκοῦ καθότι προγέγραπται καὶ ποι[ήσο]μαι
[περὶ τὴν φερ]νὴν κα[θότ]ι παραδε . . . . ει. ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτοῦ Διονύσιος Ἑρμαίσκ[ου
[ὁ προγεγραμμένος διὰ τ[ὸ αὐτὸν μὴ ἐπίστασθ[αι γρά]μματα.
] Διονύσιος ἔχω κυρίαν. — Διὰ τρίτης χειρὸς
ἔτους κβ Μεχεὶρ ια τέτ[ακται] εἰς ἀναγρ(αφήν). — Πρώτη χεὶρ
Ἀπ[ολ]λωνίας [πρὸ]ς Φι[λ]ίσκον — Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως
ὁμο(λογία) γάμου κεχ . [. . . . .] . ' κοιν . — Καὶ κάτωθεν

Ἀπολλωνίας
Φιλίσκου Διονυσίου Διονυσίο[υ] Διδύμου
Ἀπολλωνίου Θέωνος Ἡρακλείους Διονυσίου

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὰ βωβὰ σκοπευτήρια.

Ἀπὸ τὰ θεάματα τῶν ὁποίων τὸ μυστήριον δὲν ἐξηγεῖ οὔτε αὐτὸς ὁ Εξιχνιαστὴς ἥλιος, τὰ ἀπρόοπτα, τὰ φυτρώνοντα αἰφνιδίως, τὰ ὁλισθαίνοντα ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ ἀπλησίαστα εἰς τὴν κοινὴν λογικὴν ὅλων μας, εἶνε τὰ ὑπαίθρια σκοπευτήρια τῶν Ἀθηνῶν μέσα εἰς τὰ ἔρημα θερινὰ θέατρα καὶ τὰ χορταριασμένα οἰκόπεδα. Κατὰ τὰ 70 ἔτη ποῦ ζῶμεν ὡς κράτος ἔχον ὡς σκοπόν του τὸν πόλεμον, πρώτην φορὰν δημιουργεῖται αὐτὴ ἡ βιομηχανία, καὶ πρώτην φορὰν οἱ Ἕλληνες κτυποῦν τόσον λυσσωδῶς τὴν μολυβδίνην κοιλίαν ἑνὸς ψευδοῦς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀγογγύστως ὑπομένει. Εἶνε δὲ κάπως ραγδαία ἡ ἐξάπλωσις αὐτοῦ τοῦ ἐμπορίου τῶν σφαιρῶν. Πρὸ ἑνὸς ἔτους, καθὼς ἐνθυμοῦμαι, κάποιος ἀπόμαχος ὑπαξιωματικὸς ἐσκέφθη ὅτι ἠμπορεῖ νὰ περάσῃ τὰ τελευταῖα τῶν γηρατείων του, ἱδρύων ἕνα σκοπευτήριον, μὲ μίαν πεντάραν τὴν βολήν, εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ. Τὸ ὅπλον τοῦ σκοπευτηρίου ἐκεῖνο ἦτο ὁμηρικόν. Ἦτο ἕνα τόξον, ἡ σαΐτα τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας μὲ τὴν ὁποίαν ἐσκοτώναμεν σπουργίτας. Κάποιος ἄλλος ἐσκέφθη τότε νὰ ἀνοίξῃ σκοπευτήριον μὲ ὅπλον πλησιεστέρας πρὸς ἡμᾶς ἐποχῆς. Τὸ ἔστησεν ἀπέναντι εἰς ἄλλο οἰκόπεδον,

καὶ ἐπῆρε τοὺς πελάτας τοῦ πρώτου. Τρίτος ὅμως ἐπιχειρηματίας ἐφάνη, πολὺ μεγαλοφυέστερος τῶν πρώτων, διότι ὡς σκοπιὰν τοῦ ἰδικοῦ του σκοπευτηρίου ἔστησεν ἕνα ἄγριον ζωγραφιστὸν Βούλγαρον μὲ καλπάκι καὶ πλατεῖαν κάμαν. Ἐννοεῖται ὅτι αὐτὸς ἐπῆρε τοὺς πελάτας καὶ τῶν δύο ἄλλων, διότι οἱ διαβάται εὐχαρίστως ἔδιδον μίαν πεντάραν διὰ νὰ πυροβολοῦν τὸν Βούλγαρον, περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο χειροπιαστῶς βέβαιον ὅτι ἦτο ψεύτικος. Ποῖος ἐπίστευεν ὅτι ἡ διπλωματία θὰ διέλυε τὰ ὄνειρα τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐπιχειρηματίου; Κατόπιν ζωηρῶν παραστάσεων διπλωμάτου πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὁ Βούλγαρος μὲ τὸ μαχαῖρι ἐξηφανίσθη ἐκεῖθεν, καὶ τὸν ἀντικατέστησε μία ἄμορφος κυκλικὴ σκοπιά, ἡ ὁποία δὲν ἔδιδεν ὡρισμένως ἰδέαν κανενὸς ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τότε ἕως σήμερον αἱ Ἀθῆναι βρίθουν ἀπὸ σκοπευτήρια ἄπυρα καὶ ἄκροτα, ἀλλὰ τέλος πάντων σκοπευτήρια γυμνάζοντα τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Ἕλληνος εἰς τὸ νὰ σκοπεύῃ ἀκριβῶς ἕνα Βούλγαρον ἢ μίαν μπεκάτσαν. Καὶ ἡ βιομηχανία καθημερινῶς τελειοποιεῖται. Εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου δέχεται τὰς σφαίρας τοῦ κόσμου ἕνας παμμεγέθης Καραγκιόζης ὁ ὁποῖος μόλις κτυπηθῇ εἰς τὸ κέντρον ἀρχίζει καὶ βγάζει ἤχους ὀργανέτου, κινῶν τὴν κεφαλήν, καὶ μειδιῶν μὲ τοὺς μεγάλους του χαρτίνους ὀδόντας πρὸς τὸν σκοπευτήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Ἐθνικὸν Σκοπευτήριον τῆς Καλλιθέας.... ἔκλεισεν, ἐλλείψει ἐργασίας. Τὸ ἀχράντως λευκὸν ἵδρυμα μέσα εἰς τοὺς πρασίνους ἀγροὺς τοὺς γελῶντας ἀπὸ ἥλιον, εἶχεν ἱδρυθῇ μὲ μεγάλα ὄνειρα. Ἀλλὰ βραδύτερον ἀπεδείχθη ὅτι ἔπρεπεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο νὰ γίνῃ καφφενεῖον. Καὶ εἶνε ἀγὼν ὑπεράνθρωπος καὶ ὑπερελληνικὸς ὁ ἀγὼν ποῦ κάμνει νὰ τὸ συγκρατήσῃ ὁ στρατιωτικώτατος ἐκεῖνος λοχαγὸς τῆς φοιτητικῆς φάλαγγος ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων φοιτητῶν. Τὰ σκοπευτήρια τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κρατηθοῦν ἔξω τῆς πόλεως, διότι οὐδέποτε ρωμηὸς θὰ ἀποφασίσῃ νὰ συρθῇ δι' ἀτμομηχανῆς εἰς δύο τετάρτων τῆς ὥρας ἀπόστασιν διὰ νὰ σκοπεύσῃ. Εἶνε λοιπὸν ὡραῖον τὸ ἵδρυμα τῆς Καλλιθέας, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰ πουλιὰ τὰ ὁποῖα ἐφώλιασαν εἰς τὰ φρουριακά του γεῖσα, ἐκσφενδονιζόμενα εἰς νέφη ὁσάκις ἀκουσθῇ κρότος ὅπλου ἀπὸ κανένα φοιτητήν. Καὶ οὕτω διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸ σκοπευτήριον ἐντὸς τῆς πόλεως, δίπλα εἰς τὰ καφφενεῖα, ἴσως καὶ μέσα εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου ἠμποροῦσαν νὰ συρθοῦν οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς βίας, ἔγεινεν ἡ γελοιογραφία τῶν ὑπαιθρίων σκοπευτηρίων, τὰ ὁποῖα θριαμβεύουν, ἐνῶ τὸ Ἐθνικὸν τῆς Καλλιθέας προσπαθεῖ νὰ τὸ ζωογονήσῃ μὲ ἐνέσεις φιλοστρατιωτισμοῦ τοῦ 62 ὁ λοχαγὸς τῆς φάλαγγος, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ὡραίαν ἐποχὴν ποῦ δὲν ἐπανέρχεται.

Διὰ νὰ γεννηθῇ μία πανελλήνιος σκοπευτικὴ μέθη — διότι μέθη πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ὄχι βία — φαντάζομαι πόσαι καὶ πόσαι δυνάμεις πρέπει νὰ κινηθοῦν. Αὐτὸ τὸ ξεφύτρωμα τῶν ὑπαιθρίων σκοπευτηρίων, πόσας δὲν ἐμπνέει σκέψεις; Οἱ Βόερς δὲν ἔμαθαν βέβαια διὰ τοιούτων μέσων τὴν μαθηματικὴν ἐκείνην σκόπευσιν ἡ ὁποία συνέτριβε τὸν βρεττανικὸν κολοσσόν. Ἡμεῖς δὲ κατηργήσαμεν τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις τῶν ἑλληνοπαίδων εἰς τὰ σχολεῖα, μὲ τὴν κωμικὴν δικαιολογίαν ὅτι κατηργήθησαν εἰς πολλὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ὡσὰν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης νὰ ἦσαν Ἑλλάς. Ἀλλὰ πρῶτον καὶ κύριον εἶνε ἀπαραίτητον νὰ μάθωσιν οἱ Ἕλληνες τί χρησιμεύει ἡ σκοπευτική. Διότι πρὸς τὸ παρὸν ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἀσκοῦνται εἰς τὴν σκοποβολήν, ἔχουν ἄλλας βλέψεις πολὺ ἡρωϊκωτέρας. Πρὸ τριῶν ἐτῶν ξένος δημοσιογράφος, γνωρίζων τὴν ἑλληνικήν, ἠρώτησε κάποιον θαμῶνα τοῦ σκοπευτηρίου τῆς Καλλιθέας.

— Καὶ ἔχετε καιρὸν ποῦ ἀσκεῖσθε εἰς τὴν σκοποβολήν;

— Τρεῖς μῆνες, διότι ἐπείσθην ὅτι ἡ... μονομαχία εἶνε ἀπαραίτητος.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Ἄγγελος Βλάχος.

Ποιητής, κριτικός, δραματικὸς συγγραφεύς, διηγηματογράφος, χρονογράφος, κοινωνιολόγος, δημοσιογράφος, μεταφραστής, λεξικογράφος, Γενικὸς Γραμματεύς, Πρέσβυς, Βουλευτής, Ὑπουργός, Νομάρχης, Διευθυντὴς Θεάτρου, — ὅλ' αὐτὰ μὲ τὸ *πρώην*. Ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς παρελθούσης γενεᾶς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν «ὀλίγον ἀπ' ὅλα» καὶ εἶχον ἀξιώσεις τόσον δικαίας ἐπὶ τοῦ τίτλου «σοφός». Ὁ ἀντίπους τοῦ σημερινοῦ λογίου, ὁ ὁποῖος εἶνε «πολὺ μόνον εἰς ἕν», καὶ διὰ τοῦτο ἴσως θεωρεῖται ἄσοφος, ἀμαθής, ἐλαφρός, ἀνερμάτιστος, χωρὶς γνώμην μὲ κῦρος καὶ χωρὶς θέσιν κοινωνικήν.

Τὸ ζήτημα τῶν τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τῆς ἐπιβολῆς ἦτο ἀνέκαθεν λυμένον διὰ τὸν εὐτυχῆ αὐτὸν λόγιον, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη υἱὸς Ὑπουργοῦ κ' ἐχρημάτισεν Ὑπουργὸς ὁ ἴδιος. Καὶ ἡ γνώμη του εἶχε τόσῳ

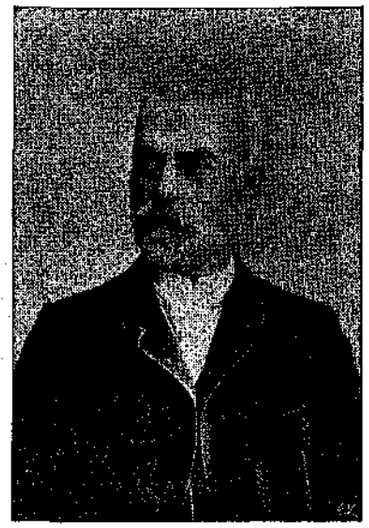

Ἄγγελος Βλάχος.

περισσότερον κῦρος, ὅσον μεγαλήτερον ἦτο τὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν. Ἀλάνθαστος ὅταν ἦτο Πρέσβυς· αὐτὸς ἔφα, ὅταν ἦτο Ὑπουργός.

Καὶ τώρα, ὡς ἀπόμαχος χρηστός, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν φαύλην κοινωνίαν ἄχρηστος, — διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ τὸ λογοπαίγνιον τοῦ Φρεαρίτου, — ὁ κ. Ἄγγελος Βλάχος ἑορτάζει τὴν Πεντηκονταετηρίδα του. Δρᾶσις φιλολογική, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ποικιλωτάτη καὶ ὁμολογουμένως περιφανής.

Εἰς τὴν σεμνὴν ἑορτήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος φιλοτίμως καὶ ἀδιακρίτως φίλοι καὶ ἀντίθετοι, εἰμπορεῖ καὶ ὀφείλει νὰ λησμονήσῃ κανεὶς τὰ φιλολογικὰ μίση, καὶ τὰς γλωσσικὰς ἔριδας, καὶ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν ἰδεῶν, καὶ τὴν ἀντίθεσιν τῶν μέσων, καὶ νὰποβλέψῃ μόνον εἰς τὸ τέρμα, μόνον εἰς τὸν ὡραῖον σκοπόν, ὁ ὁποῖος εἶνε πάντοτε ὁ ἴδιος, καὶ ἀδελφόνει ὅλους τοὺς λογίους, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ὅλους τοὺς πνευματικοὺς ἐργάτας, καλοὺς ἢ κακούς, παλαιοὺς ἢ νέους, δημοτικιστὰς ἢ ἀττικιστάς, σολωμικοὺς ἢ σουτσικούς. Εἰμπορεῖ ἀκόμη κανείς, διὰ νὰ εἶνε ἀσφαλέστερος, νὰ λησμονήσῃ καὶ τὸν λόγιον καὶ τὸν κριτικὸν καὶ τὸν μεταφραστήν, καὶ νὰ ἐνθυμηθῇ μόνον τὸν ἄνθρωπον, τὸν σεβαστὸν πρεσβύτην, τὸν εὐγενῆ φίλον, τὸν εὐφυέστατον ὁμιλητήν, τὸν πρόθυμον σύμβουλον, τὸν τέλειον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου.

Ὑψηλός, λεπτός, ἐπιβλητικός, μὲ αὐστηρὰν μορφὴν φωτιζομένην ἀπὸ ἐκφραστικὸν μειδίαμα, μὲ μεγάλους, βαθεῖς καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμούς, μὲ πλατὺ μέτωπον, εἰσχωροῦν βαθέως, διὰ δύο χαρακτηριστικῶν κόλπων, δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, εἰς τὴν ἀγγυρᾶν κόμην. Δὲν ἔφθασα τὸν Ἄγγελον Βλάχον τῆς νεότητος καὶ τῆς ἀκμῆς, μὲ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ξανθὴν γενειάδα, τὴν ὁποίαν ἐνθυμοῦνται ἀκόμη. Τὸν ἐγνώρισα, ὅταν τὸ γένειόν του εἶχε πλέον λευκανθῇ, καὶ ἀπετέλει μίαν ὡραίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν στιλπνήν, τὴν ροδίνην ὡς ἡλιοκαῆ ἐπιδερμίδα τοῦ προσώπου. Κ' ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὑπῆρχε πάντοτε μία εὐγενὴς καλλονὴ χρωμάτων, ἕνα φῶς ζωῆς, πνευματικῆς ζωῆς ὑπερόχου, τοῦ ὁποίου ἀκόμη διακρίνεται ἡ ὠχρὰ ἀνταύγεια, ὡς τελευταία ἀκτὶς ἡλίου δύοντος ἐπὶ τοπίου χιονοσκεποῦς.

Τὰ φρύδια ἔντονα καὶ πυκνά, τὸ δὲ συνοφρύωμά των ζωηρότατον. Ὁ κ. Βλάχος συνοφρυοῦται καὶ μορφάζει συχνότατα. Ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἕνας μορφασμὸς ἀποτελεῖ παρ' αὐτῷ ἔκφρασιν γνώμης φιλολογικῆς. Καὶ εἶνε πάντοτε τόσον εὔγλωττος, τόσον καλὰ βαθμολογημένος, ὥστε τὰ λόγια κατόπιν θὰ ἦσαν περιττά, ἂν δὲν ἦσαν λόγια ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Βλάχου μὲ τὴν ἀποφθεγματικὴν ἐκείνην εὐφυΐαν, τὴν δηκτικὴν καὶ *ἀπρόοπτον, ἡ ὁποία μαζὶ μὲ τὸν μορφασμόν, προκαλεῖ* τὸν γέλωτα τῶν ἀκροατῶν του, ἀνεξαρτήτως πάσης συμφωνίας ἰδεῶν. Ὁμολογῶ ὅτι, χάρις εἰς τὸν Βλάχον, ἐγέλασα κ' ἐγὼ πολλάκις εἰς βάρος ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους θαυμάζω...

Καὶ διὰ νὰ φαντασθῇ κανεὶς πόσον συχνὴ εἶνε αὐτὴ ἡ ἀπόλαυσις τῶν συναναστρεφομένων τὸν Βλάχον, ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ὁ Βλάχος δὲν ἀνέχεται καὶ δὶν ἐπαινεῖ ποτὲ *κανένα*. Κάθε ὑγητός, τολμῶν νὰ γράψῃ ποιήματα ἢ πεζά, εἶνε μοιραίως ὁ σκοπός, κατὰ τοῦ ὁποίου θὰ διευθυνθοῦν τὰ μείλικτα βέλη του. Εἶπα καὶ ἄλλοτε ὅτι οὐδέποτε τὸν ἤκουσα νὰ ἐπαινέσῃ ἄνθρωπον, ἐκτὸς τοῦ Βερναρδάκη καὶ τῶν Βυζαντίων.(*) Εἶνε ὡραῖον καὶ τιμητικὸν διὰ τὸν χαρακτῆρά του, ὅτι δὲν φείδεται οὔτε τῶν παρόντων. Κάποτε ὁ κ. Προβελέγγιος, γαμβρός του ἐπ' ἀδελφῇ, μᾶς ἀνέγνωσεν, — ἤμεθα εἰς τὸ σπίτι τοῦ κ. Βλάχου, — μερικά του ποιήματα. Εἶνε περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι τὰ ποιήματα ἦσαν ἔξοχα. Ἀλλ' ὁ κ. Βλάχος ἐσήκωσε τοὺς ὤμους, ἐσούφρωσε τὰ χείλη, διετήρησεν ἄφωνον τὸν μορφασμὸν ἐπὶ ἓν λεπτόν, καὶ ἔπειτα ἐμονολόγησε δυνατά:

— Ἄνθρωπος σοβαρός, εἰς τὴν ἡλικίαν του, καὶ νὰ ἐπιμένῃ νὰ γράφῃ ποιήματα... παράξενος μοῦ φαίνεται!...

Ἄλλην φοράν, εἰς τὸ Ἀναψυκτήριον τοῦ Ζαππείου, ὅπου συνήρχετο τότε ἡ «Ἀκαδημία», — ὡς ἐπωνομάσθη ἡ παρέα τοῦ κ. Βλάχου, συνεδριάζουσα τώρα εἰς τὸ Ζαχαροπλαστεῖον Γρηγόρα, καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς κκ. Λάππαν, Σβορῶνον, Ἠλιάδην, Σακελλαρόπουλον, Πολίτην, Κακλαμάνον, κλ. — ἐν τῶν μελῶν, ἠσθάνθη αἰφνιδίαν ὄρεξιν νὰ καθήσῃ πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου τῶν ὑπαιθρίων συναυλιῶν, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐκεῖ, εἰς μίαν γωνίαν. Ὁ κ. Βλάχος προσεποιήθη ὑπέρτατον τρόμον, καὶ πρὶν ὁ λόγιος πιανίστας ἐπιθέσῃ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν πλήκτρων:

— Μή! ἀνέκραξε· μή!... Πρὸς Θεοῦ, μή!

Ὁ γέλως τῆς Ἀκαδημίας συσσώμου ἔκοψε διαμιᾶς ὅλην τὴν διάθεσιν καὶ ὅλον τὸ θάρρος τοῦ μουσικοῦ.

Ὁ κ. Βλάχος εἶνε ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν *ξεκομμένας* ἰδέας διὰ κάθε τί, καὶ ἀγνοοῦν τὶ θὰ εἴπῃ ἀμφιβολία, δισταγμός, ἐπιφύλαξις. Δι' αὐτὸ αἱ κρίσεις του εἶνε πάντοτε ἀπότομοι καὶ *τελειωτικαί*. Μίαν ἡμέραν μὲ συνήντησεν εἰς τὸ Σύνταγμα:

— Ἔλα 'δῶ! ἔλα 'δῶ!... Ἐδιάβασες τὸν Ζαρατούστραν τοῦ Νίτσε;

— Τὸν Ζοροάστρην;... ναί.

— Καὶ τὸν κατάλαβες;

— Νομίζω.

— Δὲν σὲ συγχαίρω. Ἄνθρωπος ποῦ λέγει ὅτι ἐδιάβασε Νίτσε καὶ τὸν ἐνόησε, πρέπει νὰ πάρῃ ἕνα ἁμάξι καὶ κατ εὐθεῖαν... εἰς τὸ φρενοκομεῖον!

Ὅταν ἐξεδόθησαν τὰ «Εἴδωλα» τοῦ Ροΐδη, ὁ κ. Βλάχος διετύπωσε τὴν γνώμην του ὡς ἑξῆς:

— Μὰ τί εἰμπορεῖ νὰ γράψῃ ὁ Ροΐδης περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης; ὁ δυστυχής, ἔχει νὰ τήν *ἀκούσῃ* εἰκοσιπέντε χρόνια!

Ἐδιάβασεν ἀρά γε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ροΐδου; Τότε μοῦ ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ. Προσέθεσε μάλιστα, ὅτι ἔπαυσε νὰναγινώσκῃ κάθε αἱρετικὸν καὶ νεώτερον. Ὑποθέτω ὅμως, ὅτι ὅλα τὰ διαβάζει, ὅλα τὰ παρακολουθεῖ, ἡ δὲ ἄκρα περιφρόνησίς του εἶνε μᾶλλον προσποιητή, καὶ τῷ χρησιμεύει.

(*) Ἴδε «Παναθήναια» τόμος Β', σελ. 307.

ὅπως ὁ μορφασμός, πρὸς ἔκφρασιν γνώμης. Μίαν ἡμέραν, ἤμεθα εἰς τῆς κυρίας Παρρέν. Ὁ κ. Βλάχος μὲ πλησιάζει μυστηριωδῶς καὶ μ' ἐρωτᾷ:

— Ἐκεῖνος ἐκεῖ πέρα, ποῦ κάθεται κοντὰ στὸν Παλαμᾶ... τὸν βλέπεις;... ποῖος εἶνε;

— Εἶνε ὁ Λάμπρος Πορφύρας...

—Ἄ, μπράβο!.. Δέν τὸν εἶδα ποτέ μου ἀλλὰ τὸν ἐκατάλαβα ἀμέσως.

— Ἀπὸ τί;

— Νά, μόλις τὸν εἶδα, εἶπα: Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, δὲν εἰμπορεῖ παρὰ νὰ εἶνε ἐκεῖνος ποῦ γράφει ἐκεῖνα τὰ ποιήματα...

Τὸ ἀνέκδοτον αὐτὸ μᾶς παρουσιάζει τὸν κ. Βλάχον ζηλωτὴν τοῦ Λαβάτερ, ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύει συγχρόνως,—πρὸς τιμήν του, — ὅτι δὲν εἶνε πολὺ ἀληθινὸν αὐτὸ ποῦ λέγει, ὅτι ἔπαυσε νὰ διαβάζῃ.

Καὶ διὰ νὰ τελειώσω μὲ τὰ ἀνέκδοτα αὐτά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τέλος, θὰ ὑπενθυμίσω τὸ πασίγνωστον ἐκεῖνο μὲ τὸν κ. Βικέλαν. Ὡς γνωστόν, ὁ κ. Βικέλας εἶνε τὸ ἀντίθετον τοῦ κ. Βλάχου, ὡς πρὸς τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν συγκατάβασιν. Ὅλους τοὺς ἀνέχεται, δι' ὅλους ἔχει ἕνα καλὸν λόγον. Μίαν ἡμέραν εἶχαν ἀναβῆ μαζὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Ὁ κ Βικέλας ἐπαινοῦσεν, ἐπαινοῦσεν, καὶ ὁ κ. Βλάχος ἤκουεν, ἤκουεν.Ἀλλ' ὅταν ὁ πρῶτος εἶπε κάτι εὐμενὲς καὶ δι ἕνα «μαλλιαρόν», ὁ δεύτερος δὲν ἐβάσταξε. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὑρίσκοντο πλησίον τοῦ τείχους, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔχαινεν ὁ κρημνός Ὁ Βλάχος ἔβγαλεν εἰς τὸ κενὸν τὸ ἕνα του πόδι, καὶ μὲ τὸν ἐπισημότερον τρόπον ἐδήλωσε:

— Βικέλα, ἢ θἀνακαλέσῃς αὐτὸ ποῦ εἶπες τόρα, ἢ βγάζω καὶ τὸ ἄλλο.

Καὶ ὁ κ. Βικέλας, γελῶν, ἀνεκάλεσε. Πόσοι δὲν κάμνουν τὸ ἴδιον, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν κ. Βλάχον, καὶ πόσοι δὲν τὸ κάμνουν σοβαρώτερα, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν ἑαυτόν των! Μόνον ὁ κ. Βλάχος δὲν ἀνακαλεῖ ποτέ Ὅ,τι εἶπεν εἶπεν, ὅ,τι ἔγραψεν ἔγραψεν. Ἔχει τόσην πεποίθησιν εἰς τὴν γνώμην του καὶ εἰς τὴν αἰσθητικήν του, ὅσην ἀπαιτεῖ νὰ ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι. Μία δύναμις καὶ αὐτή, θαυμαστὴ καὶ σεβαστὴ ὅπως κάθε δύναμις

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΝ 21 Δεκεμβρίου ἑωρτάσθη ἐν Ἀθήναις ἡ πεντηκοστὴ ἐπετηρὶς τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου. Κατὰ τὴν ἡμερίδα. ἡ ὁποία ἐδόθη πρὸς τιμήν του εἰς τὸν «Παρνασσὸν» ὁ κ. Σπ. Λάμπρος ἠθέλησε νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ ἔργον τοῦ κ. Βλάχου μὲ ὑπερβολὰς καὶ παρακινδυνευμένας συγκρίσεις πρὸς ξένους. Ὁ κ. Ι. Σβορῶνος εὐφυῶς καὶ μὲ χάριν... ἀρχαιολογικήν, παρωμοίασε τὸν κ. Βλάχον πρὸς ἕνα μικρούτσικον θεὸν Τελεσφόρον, συμβολιζόμενον διὰ τῆς βεντούζας, διὰ τὸ εἶναι τὸν κ. Βλάχον βεντούζαν τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ σύγχρονοι λόγιοι ὑπέστησαν τὸν ὀδυνηρὸν πόνον. Ὁ κ. Γ. Στρέϊτ ὡμίλησε περὶ τοῦ κ. Βλάχου ὡς διπλωμάτου καὶ ποιητοῦ. Ἀπὸ τοῦ κ Κακλαμάνου τὴν ὁμιλίαν παραθέτομεν τὸ ὡραῖον αὐτὸ ἀπόσπασμα "Οἱ παλαιότεροι τῶν λογίων μας μοῦ ἐνθυμίζουν τὸν ἥρωα τοῦ ἀπολόγου, ὅστις διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τὴν πατριάν του μεταξὺ τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀπατήτου δάσους, ἀποσπᾷ ὀδυνηρῶς τὴν καρδίαν του ἀπὸ τὸ στῆθος καὶ τὴν ὑψώνει ὡς λαμπάδα. Ὅταν τελειώνῃ ἡ ἐπίπονος καὶ κοπιαστικὴ διάβασις, πίπτει ὁ ἡγέτης ἄψυχος καὶ ἡ καρδία, ἡ ὁδηγήσασα καὶ φωτίσασα, διασπᾶται εἰς μυρίους λεπτοὺς κυάνοῦς σπινθῆρας φωτίζοντας τοῦ λοιποῦ τὸν δρόμον Τοὺς μικροὺς αὐτοὺς κυανοῦς σπινθῆρας διακρίνω ἤδη φέγγοντας ἠρέμα καὶ τὸν δρόμον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Εἶναι τὰ μυρία θραύσματα τῶν καρδιῶν καὶ τῶν διανοιῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προηγήθησαν. Ἡ σπινθηρίζουσα ἀναλαμπὴ των φωτίζει. Μᾶλλον βατὴ εἶνε τώρα ἡ ἀτραπός. Αἱ ἄκανθαι δὲν καταξεσχίζουν οὐδ' αἱματώνουν πλέον τοὺς ὀδοιπόρους. Ἀπαλώτερα προχωροῦμεν. Ἀκοπώτερα ἀγωνιζόμεθα. Καὶ ἀδελφικῶς τείνοντες τὰς χεῖρας πρὸς ἀλλήλους, φαιδρότεροι καὶ μᾶλλον εὐέλπιδες, μὲ βῆμα μᾶλλον σταθερὸν καὶ ὑπερήφανον, βαίνομεν πρὸς τὸν σκοπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποστολὴν ἔχουν τὰ γράμματα νὰ χειραγωγοῦν τὰ ἔθνη: Πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν δοξασμένον, Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ λείπῃ οὔτε μία ἑλληνικὴ ψυχή, — Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὸ μέτωπον νὰ περιβάλλῃ ἡ εὔφυλλος δάφνη τῆς νίκης, — Ἑλλάδος τὴν ὁποίαν νὰ στεφανώνουν οἱ λευκοὶ κρῖνοι καὶ τὰ ἀμάραντα ρόδα τῆς τέχνης». Κατόπιν ὁ κ. Χ. Ἄννινος μὲ νεάζουσαν ἀκόμη χαριτολογίαν ἐπροκάλεσε τὴν εὐθυμίαν τῶν ἀκροατῶν πλέκων συγχρόνως τὸν στέφανον τοῦ ἑορτάζοντος καὶ ὁ κ Σουρῆς ἔθεσε τελευταῖος μίαν δάφνην ἀκόμη μὲ ὀλίγος στροφάς.

Ἡ Δὶς Ξανθάκη, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος ἔλαμπεν ἐπάνω εἰς τὴν βαθύχρωμον αὐλαίαν τῆς μικρᾶς σκηνῆς, ἀπήγγειλε μὲ τέχνην τὸ ποίημα τοῦ κ. Βλάχου «Ἀηδὼν καὶ Ἴον» εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ὅσον ἠμπόρεσαν νὰ προσλάβουν αἴσθημα καὶ ζωὴν οἱ ὑπερκαθαρεύοντες στίχοι.

Τὴν ἐπαύριον Κυριακὴν ἡ Ἐπιτροπὴ προσέφερεν εἰς τὸν κ. Βλάχον ὡς ἀναμνηστικὸν δῶρον, διὰ κοινῶν ἐράνων, ἀγαλμάτιον παριστῶν Σειληνὸν κρατοῦντα λυχνοστάτην, ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως.

Τὴν ἑσπέραν ἐδόθη τιμητικὸν γεῦμα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μ. Βρεττανίας εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ. Ζυγομαλᾶς καὶ ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου κ. Καζάζης. Εἰς τὴν πρόποσιν τοῦ κ. Πολίτου ἀπήντησεν ὁ κ. Βλάχος μὲ τὰ ὡραῖα αὐτὰ λόγια:

Ἀγαπητοί μου φίλοι

Τὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον κατακλύζει τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν καρδίαν μου, ἀπέναντι τοσοῦτον ἐκφανοῦς μαρτυρίου τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ τιμῆς. εἶνε αἴσθημα βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης καὶ ἀνεκλαλήτου χαρᾶς· ἀλλ' εἶνε συνάμα καὶ ἄλλο τι αἴσθημα παράδοξον· αἴσθημα μετέχον γλυκείας πλάνης καὶ φαντασιώσεως, αἴσθημα ἐξαλεῖφον ὑπὸ τὴν μαγικὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑμετέρας συμπαθείας, ἂν μὴ ὁλόπληρον ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ὅμως καὶ πρεσβυτικώτερον μέρος τῆς πεντηκονταετηρίδος, τὴν ὁποίαν τοσοῦτο πανηγυρικῶς ἠθελήσατε νὰ συνεορτάσετε μετ' ἐμοῦ. Δὲν ἠξεύρω πῶς, ἀλλὰ νομίζω κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ὅτι αἴρεται διὰ μιᾶς ἀπὸ τῶν ὤμων μου τὸ βάρος ὅλον πεντηκονταετοῦς ἐργασίας, μεθ' ὅλων τῶν μόχθων αὐτῆς καὶ τῶν ἀγρυπνιῶν, τῶν χαρῶν αὐτῆς καὶ τῶν θλίψεων, τῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων, ὅτι λύονται τῆς κεφαλῆς μου αἱ χιόνες ὑπὸ θερμὴν πνοὴν ἐαρινήν, ὅτι ἀνηβᾷ πάλιν ἡ καρδία μου, καὶ σφύζει ταχεῖα ὡς ἐν ἡμέραις νεότητος, καὶ ὅτι ἡ νεότης τέλος ἐκείνη ἡ ζηλευτή, τὴν ὁποίαν κατηνάλωσεν ἡμέρσν μεθ' ἡμέραν ὁ κάλαμος καὶ ἡ μελάνη, ἀνατέλλει πάλιν ἐπ' ἐμοῦ πλήρης χλόης καὶ φωτός, σπαργῶσα ἐκ δυνάμεως. θερμὴ ἐξ ἐλπίδων καὶ ὑπὸ ροδίνων ὀνείρων βαυκαλωμένη. Συμβαίνει καὶ εἰς ἐμὲ ὅ,τι θὰ συνέβαινε καὶ συνέβη πάντως πολλάκις εἰς γηραιόν τι δένδρον τοῦ δάσους, οὗτινος τὴν ἀποψιλωθεῖσαν κορυφὴν καὶ τοὺς ξηρανομένους ἤδη κλάδους καλύπτει αἴφνης φύλλωμα νεαρὸν καὶ περιπτύσσονται κλωνία τρυφερά, εἰς τῶν ὁποίων τοὺς δροσώδεις κόλπους ἔρχονται πάλιν τερετίζοντα τὰ στρουθία καὶ κρύπτεται μινύρουσα ἡ ἀηδών. Λίσθάνεται πάλιν τότε δρόσον τὸ παλαιὸν στέλεχος, καὶ τέρπεται ἀκοῦον τὸν εἰς τοὺς κλάδους του ψαλλόμενον εὔθυμον χορὸν καὶ τὴν διασείουσαν τὸ νέον φύλλωμά του αὔραν· ἀλλ' ἀγνοεῖ ὅμως, ὅτι τὰ νεοθαλῆ του φύλλα ἐδάνεισαν εἰς αὐτὸ τὰ πλησίον του ἀνακλαδούμενα ἀκμαῖα δένδρα τοῦ δάσους, ὅτι τὴν αἰφνίδιον δροσεράν του χλόην περιέβαλον μὲ τοὺς κλάδους των αἱ ἐναγκαλισθεῖσαι τὸ γῆρας του νεαραὶ περιπλοκάδες. καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῶν μέλπει τῆς νεότητος τὴν ᾠδὴν ὁ φαιδρόνων τὴν δύσιν τοῦ βίου του πτερωτὸς ὅμιλος. Ἐγὼ ὅμως, ὁ βλέπων τὴν στιγμὴν ταύτην πιρὶ ἐμὲ τὰς ἱλαρὰς ἡμῶν μορφὰς φωτιζομένας ὑπὸ συμπαθείας καὶ ἀγάπης, ὁ αἰσθανόμενος παλλομένην θερμῶς τὴν καρδίαν μου, ἣν ὑπέθετον κοιμηθεῖσαν πλέον τὸν ὕπνον τῆς νάρκης τῆς χειμερινῆς. δὲν ἀγνοῶ, ὅτι ἡ φαντασίωσις τῆς ὀψίας νεότητος, ἥτις τὴν ὥραν ταύτην μὲ πλανᾷ, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀντανάκλασις τῆς ἰδικῆς σας νεότητος καὶ ἀκμῆς.

Συναισθάνομαι, ὅτι σεῖς μοῦ δανείζετε νεότητα, καὶ σᾶς εὐγνωμονῶ ἐκ μέσης ψυχῆς διά τό ὡραῖον σας καὶ ἀνεκτίμητον δάνειον, καὶ μικρὰν ἀνταποδίδων τὴν χάριν τῆς δι' ἐμὲ ἀλησμονήτου ταύτης ὥρας, προπίνω ὑπὲρ τῶν νέων ἀνδρῶν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, εὐχόμενος εἰς αὐτοὺς νὰ ἑορτάσωσί ποτε μετ' ἄλλων τὴν σεμνὴν ἑορτήν, ἣν ἑορτάζω ἐγὼ σήμερον μεθ' ὑμῶν.

Εἰς τὸν κ. Βλάχον ἀπήντησεν ὁ κ. Βικέλας χαριτολογῶν ἐκ μέρους τῶν νέων:

— Μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Βλάχου ὑφίσταται πρὸ πολλοῦ ἔκκρεμὲς ζήτημα ἡλικίας Χαίρω ἰδιαιτέρως ὅτι αὐτὸ ἀπόψε λύεται ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι ὁ κ. Βλάχος καὶ ὄχι ἐγὼ ἑορτάζει τὴν πεντηκονταετηρίδα του. Ἐκ μέρους λοιπὸν τῶν νέων προπίνω ὑπὲρ τοῦ κ. Βλάχου καὶ ὑπὲρ τῶν κυριῶν ἃς ἕκαστος τῶν νέων κατὰ διάνοιαν ἔχει.

Τὴν πρόποσιν τοῦ κ. Βικέλα — πνίγουν τὰ χειροκροτήματα καὶ ἡ εὐθυμία.

ΕΚ ΤΗΣ «ΓΑΛΗΝΗΣ» τοῦ κ. Γεωργίου Δροσίνη ἀναδημοσιεύομεν τὰ ἑπόμενα τρία ποιήματα. Οἱ στίχοι τοῦ κ. Δροσίνη περίτεχνοι καὶ μελωδικοὶ ἐνέχουν αἴσθημα ἄβρὸν καὶ χάριν πολλήν. Μία ἀφελὴς ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν καθρεφτίζεται πέρα καὶ πέρα εἰς τὸν τόμον αὐτὸν περὶ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Π. Νιρβάνας θὰ γράψῃ προσεχῶς ἐν ἐκτάσει.

ΤΗΣ ΚΟΠΕΛΛΑΣ ΤΟ ΝΕΡΟ

Μιὰ κοπέλλα λυγερὴ
Τὸ ψηλὸ βουνὸ διαβαίνει·
Ἡ χαρὰ τὴν καρτερεῖ
Σ' τ' ἀκρογιάλι ποῦ πηγαίνει.

Καὶ τὸ κάμα εἶνε βαρὺ
Κ' εἶν' ἡ κόρη διψασμένη·
Βρῆκε βρύση δροσερή,
Ἤπιε, ἀρρώστησε, πεθαίνει.

Μὰ ἡ φωνή της πρὶν νὰ σβύσῃ
Καταράστηκε τὴ βρύση.
Κι' ἀπὸ κεῖνο τὸν καιρὸ

Ἔρμη ἡ βρύση ἔχει ἀπομείνῃ
Καὶ κανεὶς ποτὲ δὲν πίνει
Τῆς Κοπέλλας τὸ νερό.

ΤΑ ΝΥΧΤΟΛΟΥΔΟΥΔΑ

Ἡ μέρα τοὺς ἀρνήθηκε
Τὸ μητρικὸ φιλί της·
Τὸν ἥλιο στερημένα,
Διωγμένα ἀπὸ τὸ φῶς,
Τὴν ὥρα ποῦ προβάλλει
Λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης
Ποιὸς πόθος τ' ἀνασταίνει
Καὶ ποιὸς καϋμὸς κρυφός;

Μὴν ἡ ζωή τους κρέμεται
Δεμένη ἀπὸ τ' ἀστέρια;
Μὴν ἀπὸ τὸ φεγγάρι
Προσμένουν τὴ χαρά;
Ἢ μὴ φωλιάζουν σ' τ' ἄνθη τους
Ψυχὲς μὲ δίχως ταίρια
Ποῦ καρτεροῦν τὴ νύχτα
Ν' ἀνοίξουν τὰ φτερά;

Σ' τὴ σιγαλιὰ τῆς ἐρημιᾶς
Τῆς ἀστροφωτισμένης,
Μακρυὰ ἀπὸ δέντρων ἴσκιο
Καὶ χνότο λουλουδιοῦ,
Ἀνθοβολοῦν σὰν ὄνειρα
Παρθένας κοιμιομένης,
Μοσκοβολοῦν σὰν ὕπνος
Νιογέννητου παιδιοῦ.

ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Σὲ στρῶμ' ἀπ' ἀμμουδιὰ καὶ φύκια
Μακρυὰ ἀπ' τὴν ἄγρια ἀνεμοζάλη,
Ἀπυσταμένα τὰ καΐκια
Ἔξω κοιμοῦνται σ' τ' ἀκρογιάλι.

Ὁ φάρος σ' τὸ νησὶ ἐκεῖ κάτου,
Σὰ γεροδράκος ποῦ νυστάζει,
Πότε σφαλᾷ τὰ βλέφαρά του,
Πότε τ' ἀνοίγει καὶ κοιτάζει.

Ἡ θάλασσα θαμπό, σὰ δάκρυ,
Τὸ φῶς τῶν ἄστρων καθρεφτίζει
Κὶ σ' τῆς ἀνατολῆς τὴν ἄκρη
Ματώνεται καὶ κοκκινίζει.

Κὶ ἀπ' τὴ νυχιὰ τὴ ματωμένη,
Σὰν ἀπὸ χέρια μακελλάρη,
Ἡ Πλάση ὁλότρεμη προσμένει
Νὰ ἰδῇ σφαγμένο τὸ Φεγγάρι.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῶν Παροιμιῶν τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου, τοῦ ἐκδοθέντος τελευταίως εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρασλῆ καὶ ἐγκλείοντος θησαυρὸν λαογραφικῆς μελέτης,δημοσιεύομεν τὰ ἑπόμενα ὡραῖα ἀποσπάσματα, χαρακτηριστικώτατα, μὲ τὰς ἑρμηνείας τοῦ συγγραφέως, καταδεικνύοντα τὴν πολύτιμον ἐργασίαν τοῦ σοφοῦ λαογράφου.

Εἶπεν ἡ γλῶσσα τ' ς κεφαλῆς· «Καλ' μέρα»· κ' ἡ κεφαλὴ τ' ς ἀπήντησε· «ἂν φέρεσ' ἐσὺ καλά, τότες ὑά χω ἐγὼ τὸ καλ' μέρα.

Ὅτι διὰ τοὺς λόγους του καὶ τιμᾶται καὶ κινδυνεύει ὁ ἄνθρωπος. Ἄξιος παρατηρήσεως ὁ τύπος τῆς παροιμίας, ὡς μύθου διαλογικοῦ.

Γνωρίζ' ἡ γάτα τὸν ποντικὸ κι' ἂς εἶν' κι' ἀλευρωμένος.

Ὅτι ὁ ἔχων συμφέρον εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ ὅσα ἐπιμελῶς τοῦ ἀποκρύπτονται.

Πέντε Γραικοί, πενῆντα κουμάντα.

Ἔχεις γρόσα 'ς τὸ πουγγί;
ὅθε θὲς κάνεις λαμπρή.

Ἀγέρας καὶ γυναῖκα δὲν κλειδώνονται.

Ἄλλο καλύτερο δεντρὶ δὲν εἶν' ἀφ' τὴ γυναῖκα,
ποιὸς μαραγκὸς τὴν ἔφτειασε, ποιὸς χτίστης τὴν πελέκα;

Ἕναν κουμμάτιν ἄνθρωπους κὶ δικουχτὼ γυναῖκες.

Δεκαοκτὼ γυναῖκες δὲν ἰσοφαρίζουσι πρὸς ἕνα ἄνδρα ἤ, κατὰ τὴν παραλλαγὴν τῆς παροιμίας, ὁλόκληρος γυνὴ πρὸς τεμάχιον ἀνδρός. Ὑπερβολικώτερον εἶπε τὸ αὐτὸ ὁ Εὐριπίδης (Ἰφιγ. Αὐλ. 1394): «Εἷς γ' ἀνὴρ κρείσσων γυναικῶν μυρίων ὁρῶν φάος».

Γυρέψεως καὶ μὴ δόσεως, κλέψεως συγχωρήσεως.

Γυρέψεως καὶ κλέψεως κωμικῶς ἐσχηματισμέναι λέξεις, ὅπως τὸ σόλοικον τοῦτο κατασκεύασμα προσλάβῃ ἐπίφασιν ἀρχαίου γνωμικοῦ. Λέγεται παιγνιωγῶς ὑπὸ τοῦ λαβόντος κρύφα πρᾶγμα ἀνῆκον εἰς φίλον, ὅπερ οὗτος ζητηθὲν ἠρνήθη νὰ δώσῃ.

Τὸ γύφτο πῆγαιναν νὰ τὸν κάμουν βασιλιᾶ κ' ἐκεῖνος ἔλεγε· «τί ὡραῖα ρείκια γιὰ κάρβουνα!»

Ἐπὶ ἀγροίκων, οἵτινες ὅσον καὶ ἂν ἀνυψωθῶσιν ὑπὸ τῆς τύχης, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔμφυτον χυδαιότητα, οὐδὲ λησμονοῦσι τὰς παλαιὰς ἕξεις. Ὁ μῦθος φέρεται ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς· ὅτι ἕνα γύφτον μιὰ φορὰ ἤθελαν νὰ τὸν κάμουν βασιλιᾶ καὶ καθὼς τὸν πήγαιναν στὸ παλάτι νὰ τοῦ βάλουν τὴν κορῶνα, πέρασαν ἀπό να δάσος, ὅποῦ ἦταν πολλὰ ρείκια· ὁ γύφτος θυμήθη τὴν παλιά του τέχνη, καὶ ἐφώναξε· «Τί ὡραῖα ρείκια γιὰ κάρβουνο!» Σὰν τἄκουσεν ὅμως αὐτὸ ὁ λαὸς ποῦ τὸν συνώδευε, εἶδε πῶς γύφτος πάντα θὰ μείνῃ, καὶ τὸν ἔστειλαν 'ς τὴν δουλειά του. Ὁ γύφτος ἐθαύμασε τὰς ἐρείκας, διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται οἱ εἰς τὰς καμίνους τῶν χαλκέων χρησιμεύοντες ἄνθρακες· κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἐπόθησε τὸ ἀμόνι του, ἢ ἡ γύφτισσα τὰ κόσκινά της, ἢ τὸν γύφτικον χορόν. Καὶ ὁ τοῦ Θεοφράστου ἀγροῖκος περιγράφεται τοιοῦτος τις, οἷος «ἐπ' ἄλλῳ μὲν μηδενὶ μήτε θαυμάζειν μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς· ὅτιν δὲ ἴδῃ βοῦν ἢ ὄνον ἢ τράγον, ἑστηκὼς θεωρεῖν». Τὴν παροιμίαν καὶ τὸν ἐπ αὐτῇ μῦθον ἔχουσι καὶ οἱ Ἀλβαβανοί· Τὸ γύφτο ὅταν τὸν ἔκαμαν πασᾶ, ἐφώναξε· «νὰ ἕνα ὡραῖο βουνὸ γιὰ κάρβουνα!»

Δέσ' τὸ σκύλο ν' ἀγριέψῃ.

Καὶ ὁ πιεζόμενος ἐξαγριοῦται, ὡς ὁ δεμένος σκύλος, καὶ ἐξανίσταται κατὰ τῆς βίας.

Ὁ διάκος διψᾷ, βάλτε τοῦ δεσπότη νὰ πιῇ.

Ὅτι οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀδύνατοι παρορῶνται, ἐνῷ πάντες προθύμως σπεύδουσι νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἰσχυρῶν, φιλοτιμούμενοι μάλιστα νὰ προλάβωσιν αὐτάς.

Ὁ διάολος μ' ἐφώτισε.

Ἡ προκειμένη φράσις λέγεται μὲν συνήθως ὑπὸ τῶν ἀσύνετόν τι διαπραξάντων, ὁμολογούντων τὸ λάθος των, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν πειρωμένων νὰ ἐπιρρίψωσιν εἰς ἄλλους τὴν εὐθύνην τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, ἢ ἐπὶ πονηροτάτων, διὰ παραδόξων σοφισμάτων ζητούντων νὰ συγκαλύψωσι τὴν ἐνοχήν των, ὅταν ἐπ αὐτοφώρῳ συλλαμβάνονται. Ἀναφέρεται εἰς τὸν ἑξῆς μῦθον· Ἕνας καλόγερος ἔκανε τὸν ἑνάρετο καὶ δὲν ἔτρωγε φανερὰ μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐφαινόταν πῶς ἐνήστευε. Αὐτὸς ὅμως ἔκλεφτε αὐγά, ἐκλεινόταν εἰς τὸ κελλί του, καὶ τὰ ἔβανε ἀπάνω στὸ πιάσιμο τοῦ κλειδιοῦ καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ κεριοῦ ἀποκάτω τὰ ἔψενε. Οἱ καλογέροι ὅμως μὲ τὸν καιρὸ ὑποψιάστηκαν ποιὸς τὰ κλέφτει, κυττάζουν ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα καὶ τὸν βλέπουν νὰ τὰ ψήνῃ. Μπαίνει μέσα ὁ ἡγούμενος καὶ τὸν ἐρωτᾷ μὲ θυμὸ ποιὸς διάβολος τὸν ἔμαθε αὐτὴν τὴν τέχνη. Ἐκεῖνος ἐντροπιάστη κ' ἔλεγε γιὰ νὰ δικαιολογηθῇ· «Ὁ διάολος μ' ἐφώτισε». Πετάχτη τότε ὁ διάβολος καὶ λέγει· «Ἐγὼ τέτοια τέχνη δὲν τὴν ἤξευρα, ἀπὸ τόν καλόγερο τὴν ἔμαθα».

Ἔμπα 'ς τ' ς ἀράπιδις καὶ διάλιξι τοὺν ἀσπρότερου.

Ἐπὶ πραγμάτων ἐξ ἴσου κακῶν ἢ ἀχρήστων καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων ἐπίσης ἀχρείων πάντων.

Χωρὶς δόλωμα ψάρι δὲν πιάνεται.

Θὰ τοῦ τὰ ξυπολύσῃ ὁ διάβολος.

Θὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὰ ὑποδήματα ὁ διάβολος, θὰ τὸν ἀφήσῃ ἀνυπόδητον. Ὅτι ὁ φαῦλος καὶ ἂν κατορθώσῃ ν' ἀποφύγῃ μέχρι τινὸς τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ πάντως ὕστερον θὰ δώσῃ δίκην τῶν πράξεών του. Διότι ὁ διάβολος παρορμᾷ τὸν παραδεδομένον εἰς αὐτὸν ἄνθρωπον εἰς πονηρὰς πράξεις, καὶ τὸν σώζει ἀπὸ τῆς τιμωρίας μέχρις ὅτου ἐξωθήσας αὐτὸν εἰς κακούργημα προκαλέσῃ τὸν παντελῆ ὄλεθρόν του. Λέγεται προσέτι ἡ παροιμία καὶ ἐπὶ τοῦ προσλαμβάνοντος ὡς συνέταιρον ἄνθρωπον φαῦλον, ὅστις ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ τὸν καταστρέψῃ μέχρι τέλους.

Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν βεβαίως μῦθος, καθ' ὃν ὁ διάβολος ἀφῄρεσε τὰ ὑποδήματα τοῦ ὀπαδοῦ του, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ τὴν δίωξιν. Τὸν μῦθον τοῦτον ἀγνοῶ· θὰ ἦτο ἴσως ὅμοιος πρὸς τὸν ἑπόμενον· τοῦτον τοὐλάχιστον μοὶ διηγήθη ὁ ἀνακοινώσας μοι τὴν παροιμίαν πρὸς ἐπεξήγησιν ταύτης. Ἦταν ἕνας χρυσικὸς καὶ βλαστημοῦσε κάθε μέρα τὸ διάβολο. Ὁ διάβολος θύμωνε πολύ γι' αὐτό, καὶ ἔλεγε· «Τί ἔχει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μ' ἐμένα, ὁλοένα νὰ μὲ βρίζῃ;», ὁποῦ ἀποφάσισε νὰ τὸν ἐκδικηθῇ. Παρουσιάζεται λοιπὸν μιὰ μέρα 'ς τὸ μαγαζεῖ αὐτοῦ τοῦ χρυσικοῦ καὶ τοῦ ἐγύρεψε νὰ τόνε πάρῃ νὰ τοῦ δουλεύῃ· ἐσυμφώνησαν, τὸν πῆρε κάλφα. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ μπῆκε ὁ διάβολος 'ς τὸ μαγαζεῖ, ἔκαναν πράματα σπουδαῖα μὲ πολλὴ τέχνη. καὶ ὁ χρυσικὸς ἔβγαλε ὄνομα. Ὕστερα ἀπὸ λίγο παρουσιάστη 'ς τὸ χρυσικὸ ἕνας γέρος· (αὐτὸς ἦταν ἄλλος διάβολος, συνεννοημένος μὲ τὸν πρῶτο)· «Μάστορα», τοῦ λέει, «ἐσὺ εἰσαι περίφημος τεχνίτης, κάνεις πράματα ξακουστά, δὲν μπορεῖς νὰ μὲ κάμῃς καὶ ἐμένα ἀπό νέο γέρο;» Ὁ χρυσικὸς φυσικὰ δὲν μποροῦσε νὰ δεχτῇ, ἤξερε καλὰ πῶς δὲν ἦταν ἄξιος νὰ κάμῃ τέτοιο θᾶμα, ἀλλὰ ὁ κάλφας τοῦ λέει· «Δέξου καὶ ἐγὼ τό παίρνω ἀπάνου μου». Ἐσυμφώνησαν λοιπὸν τήν ἀμοιβή, χίλια γρόσια νὰ ποῦμε. (ὅσα θέλει λέγει κανείς παρετήρησεν ὁ διηγούμενος), καὶ τὸν ἔμπασαν μέσα. Τότε ὁ κάλφας τοῦ δίνει μία μὲ τό μπαλτᾶ 'ς τὸ κεφάλι, καὶ τὸν ρήχνει κάτω νεκρό· ἔπειτα τὸν παίρνει, τὸν βάνει 'στὸ λεβέτι μὲ τὸ βραστὸ νερό ἀπὸ κεῖ 'ς τὸ καμίνι μὲ ὅλαις ταῖς μηχαναῖς, καὶ τὸν ἔβγαλε παιδί· δύσκολο βέβαια δὲν ἦταν τὸ πρᾶμα, ἀφ' οὗ καὶ ὁ τεχνίτης καὶ ὁ γέρος ἦσαν καὶ οἱ δύο διαβόλοι. Ὁ κόσμος ποῦ εἶχε πάρει μυρουδιά, περίμενε ἀπόξω, καὶ ἅμα ἄνοιξε τὸ μαγαζεῖ, καὶ εἶδε παιδὶ τὸ γέρο, ἐθάμαζε· τὸ πρᾶμα διαλαλήθη. Τό μαθε καὶ ὁ γέρο βασιλιᾶς ἐκείνης τῆς πολιτείας, καὶ πῆγε καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ἀπαίτηση νὰ τὸν κάμουν νέο. Ὁ χρυσικός, ποῦ εἶχε πάρη θάρρος ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ γέρου, ἐδέχθηκε ἀμέσως. Κλειδώνεται λοιπὸν 'ς τὸ μαγαζεῖ μὲ τὸ βασιλιά καὶ μὲ τὸν κάλφα, καὶ τοῦ λέει τοῦ κάλφα νὰ κάμῃ τὴν τέχνη του. Αὐτὸς ὅμως ἐδιάταξε τὸ μάστορη νὰ πάρῃ τὸν μπαλτᾶ, νὰ χτυπήσῃ τὸ βασιλιά, ὄχι καθὼς πρῶτα ὁ διάβολος τὸ διάβολο. Χτυπᾷ ὁ μάστορης, σκοτώνει τὸ βασιλέα· γυρίζει νὰ ἰδῇ τὸν κάλφα του, δὲν τὸν βλέπει· εἶχε γίνῃ ἄφαντος. Ξυφοριάζεται ὁ μάστορης, τρέχει 'ς τὸ λεβέτι, πολεμάει ἀπὸ δῶ, πολεμάει ἀπὸ κεῖ, τοῦ κάκου· ὁ γεροβασιλιᾶς νεκρός. Ἀπόξω ἀπὸ τὸ μαγαζεῖ μελίσσι κόσμος, μαζωμένος νὰ ἰδῇ τό βασιλιὰ ξανανιωμένο. Περιμένουν, περιμένουν, τίποτα· 'ς τὰ ὕστερα ἀνησύχησαν, χάνουν τὴν ὑπομονή, καὶ σπάζουν τὴν πόρτα. Μπαίνουν μέσα, τί νὰ ἰδοῦν! ξαπλωμένο νεκρὸ τὸ βασιλιᾶ, καὶ τὸ μάστορη σὲ μιὰ γωνιὰ νὰ κάθεται νὰ κλαίῃ. Τὸν τσακώνουν τὸ λοιπὸν τὸ μάστορη, τὸν δικάζουν, τὸν πᾶν νὰ τὸν κρεμάσουν. Ἐκεῖ 'ς τὴν κρεμάλα παρουσιάσθηκε πάλι ὁ διάβολος· «Ἔ, μάστορη, τοῦ λέγει, μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ. — Ποῦ ἦσουνα; — Μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ θὰ σὲ γλυτώσω, δὲ θ' ἀφήσω τὴ θηλειά. Γιὰ κύτταξε γύρω νὰ μὴ μᾶς βλέπῃ κανένας». Γιατὶ τοῦ εἶχε θαμπώσῃ ὁ διάβολος τὰ μάτια καὶ δὲν ἔβλεπε τὸν κόσμο ποῦ ἦταν μαζωμένος. Λέει· «Ἕνα γέρο βλέπω μόνο, μ' ἕνα φόρτωμα παλιοπάπουτσα. — Ἔ, βλέπεις», τοῦ λέει ἐκεῖνος ἐκεῖ, «ὅλα αὐτὰ τὰ παλιοπάπουτσα ἐγὼ τά λειωσα, ὡς ποῦ νὰ σὲ φέρω ἐδῶ 'ς τὴν κρεμάλα». Καὶ τὸν παρατάει καὶ φεύγει [1].

Καθένας τὸ κορμάτσι του τόχει κυπαρισσάτσι.

Καὶ 'ς ἐμένα λώ λώ λώ;

Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰς συνήθεις δημώδεις φράσεις: «Καὶ 'ς ἐμένα κάνεις τὸ μισοκακόμοιρο;» «'ς ἐμένα δὲν περνοῦν αὐτά»· «ἄλλοῦ νὰ τὰ πουλῆς αὐτά». Παραπλησία ἡ ἀρχαία: «Μὴ πρὸς ἐμὲ τὰ ποικίλα». Εἰς τὴν παροιμίαν ταύτην ὑπόκειται μῦθος, τοῦ ὁποίου πολλαὶ φέρονται παραλλαγαί. Κατά τινα τούτων, ποιμήν, φοβούμενος ὅτι θὰ καταδικασθῇ νὰ πληρώσῃ ὑπέρογκον ἀποζημίωσιν, διότι αἱ αἶγες του ἐπροξένησαν πολλὴν ζημίαν εἰς ἐλαιῶνα, προσέφυγεν εἰς δικηγόρον, καὶ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀμοιβὴν ἑκατὸν τάλληρα, ἂν δυνηθῇ νὰ τὸν σώσῃ. Ὁ δικηγόρος τὸν συνεβούλευσε νὰ κάνῃ εἰς τὸ δικαστήριον τὸ χαζό, καὶ «νὰ μὴν κρένῃ μπίτ, καὶ ὄν τὸν πολυβιάσουν νὰ φωνάζῃ σὰν πρόβατο. μπέ!» Οὕτως ἔγινε, καὶ τὸ δικαστήριον τὸν ἠθώωσεν ὡς ἀκαταλόγιστον. Ἀλλ' ὅτε καὶ ὁ δικηγόρος ἐζήτει τὴν ἀμοιβήν του, ὁ ποιμὴν δὲν τοῦ ἀπεκρίνετο. Μὲ τὰ πολλὰ τὸν πιάνει ὁ δικηγόρος ἀπὸ τὴ σιγοῦνα καὶ τὸν κουνάει, Τὸν παρᾶ, βρέ, τοῦ λέει. Γυρίζει τὴν ἀγκλίτσα ὁ τσοπᾶνος καὶ τοῦ δίνει μιὰ 'ς τὸ κεφάλι. καὶ τοῦ λέγει: Μπέ! Τότες ὁ δικηγόρος τοῦ λέει, Ἄϋντε μωρέ, δὲν φταῖς ἐσύ, φταίω ἐγὼ ποῦ σὲ συβούλεψα». Ὁ μῦθος εἶναι κοινὸς καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους λαούς. εἶναι δὲ γνωστότατος καὶ ἐκ τῆς γαλλικῆς Farce de Maître Pâtelin.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ. — Σβυσμένος ἀπὸ τὴν μνήμην ὅλων ὁ κωμικὸς ὅπως εἶχε σβύσει καὶ τὸ γέλοιο ποῦ χίλιες φορὲς εἶχε προκαλέσει. Καὶ τώρα, μὲ τὸν θάνατόν του ἀνέζησε μίαν στιγμὴν εἰς ὅλων τὰ μάτια ὁ Νικηφόρος, ποῦ ἤρκει μόνον τὸ βήξιμόν του μέσα ἀπὸ τὰ παρασκήνια, ὅπως λέγει ὁ κ. Δάσκαρης, διὰ νὰ ξεκαρδισθῇ ὅλον τὸ θέατρον. Σαράντα χρόνια ἔζησεν ἡ ἑλληνικὴ σκηνὴ μὲ τὴν τέχνην

[1] *Ὁ συγγραφεὺς ἐν ὑποσημειώσει λέγει, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀναγνώσεως γέροντος κλπ. εἶναι εἰλημμένον ἐκ παλαιῶν μύθων καὶ δοξασιῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξηγοῦν πολλὰς δεισιδαίμονας συνηθείας διαφόρων λαῶν.*

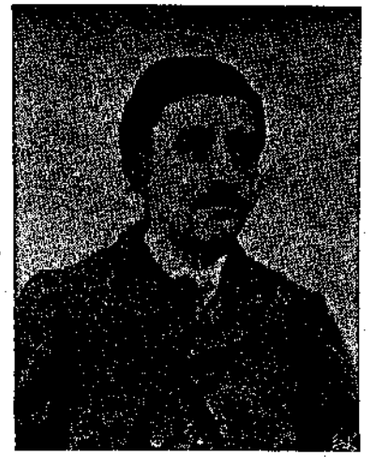

Γεώργιος Νικηφόρος.

τοῦ Νικηφόρου καὶ ἐπροκάλεσε πάντοτε ἀκράτητον τὴν εὐθυμίαν, ἡ ὁποία ἐγεννοῦσε εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεατῶν καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπην. Ἦτο ἄλλως τε ἀγαθώτατος. Καὶ ἂν ἐθύμωνε ἀκόμη, ἐγελοῦσες. Ἦτον ἡ προσωποποιήσις τοῦ γέλωτος. Ὁ Νικηφόρος Ἀρχοντοχωριάτης, Ἐξηνταβελώνης, Ἀγαθόπουλος, ἤτο ἡ δόξα τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου τὸ ὁποῖον ἐκ παραλλήλου ἔθρεψε μίαν γενεὰν μὲ τὰς Δύο Ὀρφανάς, Ἰωσίαν τὸν Ἀκτοφύλακα ἢ τὸν Ἀρχαῖον Δεκανέα. Μὲ τὸν Νικηφόρον ὁ ὑποβολεὺς τὰ ἔχανε κυριολεκτικῶς. Ἐδημιουργοῦσε τὸν ρόλον του ἐπὶ σκηνῆς. Καὶ τὸ κοινὸν τὸ ὁποῖον τὸ ἀντελαμβάνετο ἐγελοῦσε ἀκόμη περισσότερον. Αὐτὸ ηὔξανε μάλιστα τὴν δημοτικότητά του. Καὶ ὁ ἀγαπημένος τοῦ κοινοῦ, ποῦ μαζῆ του διεσκέδασε καὶ μαζῆ του ἐλησμόνησεν ἴσως φροντίδας καὶ πόνους, ἀπέθανεν ἐγκαταλελειμμένος σχεδόν. Βέβαια θὰ ἦτο τραγικὴ ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου τοῦ Ἕλληνος κωμικοῦ, ποῦ ἤθελε κατὰ τὰς τελευταίας στιγμάς του νὰ παίξῃ μὲ τὸν κ. Ταβουλάρην, ὁ ὁποῖος ἔμενε παρὰ τὸ νεκρικόν του κρεββάτι, τὸν Ταρτοῦφον, προφέρων μὲ φωνὴν ποῦ τὴν ἔπνιγεν ὁ θάνατος;

— Ἄ, τὸν καϋμένον.

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟΝ περιοδικὸν Studio δημοσιεύει εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Δεκεμβρίου ὡραίαν μελέτην τοῦ κ. Δ. Κακλαμάνου περὶ τοῦ Νικολάου Γύζη. «Ὁ Γύζης, γράφει, ἐποτίσθη μὲ τὰ μαθήματα ποῦ μυστικαὶ ἁρμονίαι τὸν ἐδίδαξαν. Ὅταν τὸ πρωΐ, αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ἐχρύσωναν τῆς Ἑλλάδος τὰς ἀκτάς· ὅταν, τὸ βράδυ, αἱ θνήσκουσαι ἀκτῖνες ἐλάμπρυναν τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν· ὅταν, μὲ τὴν σελήνην, αἱ μακραὶ ἀκτῖνες φωτειναὶ ἐχύνοντο ἐπάνω εἰς τὰ χορεύοντα κύματα, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Βύρωνος, ἡ ὠμορφιὰ ποῦ ξάνοιγε εἰς τὰ μάτια τοῦ μέλλοντος ποιητοῦ ἐχαράχθη ἀνεξίτηλος εἰς τὸ πνεῦμα του καὶ τὸν συνώδευσε παντοῦ ὅπου ἐπῆγε. Εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἔμεινε πιστὸς εἰς τῆς ὠμορφιᾶς καὶ τῆς ἁρμονίας τὸν ὑπέρτατον νόμον, ὃ ὁποῖος ἐνέπνευσε μέχρι τέλους κάθε του ἔργον».

Ἐξετάζων τὴν πρώτην περίοδον τῆς τέχνης τοῦ Γύζη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν ὅλα τὰ ἔργα του τὰ παριστῶντα σκηνὰς τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ γενικώτερον τοῦ ἀνατολικοῦ βίου, φθάνει εἰς τὴν δευτέραν, τὴν λαμπροτέραν, ὅπου «λησμονεῖ τὸν διδάσκαλόν του Πιλότου καὶ ἐνθυμεῖται ὅτι εἶναι Ἕλλην, γεννηθεὶς ὑπὸ τὸν

οὐρανὸν ποῦ εἶδε τὰ μέγιστα ἀριστουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὸ πᾶν βλέπει εἰς τὴν φύσιν μὲ μάτια ποιητοῦ. Ὅ,τι βλέπει τὸ ζωγραφίζει μὲ χέρι ἀριστοτέχνου. Ἡ φύσις ξυπνᾷ μέσα του αἰσθήματα γεμᾶτα ἀπὸ βαθὺ μυστήριον, ἀναλαλεῖ εἰς τὴν φαντασίαν του μορφὰς εὐγενεῖς, ἰδεωδῶς ὡραίας, γλυπτικοῦ μεγαλείου, ἐνσάρκωσις ὑψίστου κλασσικισμοῦ καὶ ρωμαντισμοῦ, ποῦ δι' αὐτῶν ἐπικοινωνεῖ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τέχνην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ ἰδική του τέχνη πηγάζει διὰ ἀμέσου κληρονομικοῦ δικαιώματος. Ἡ μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Γύζη ἐνθυμίζει κάποιον ὁρισμὸν τοῦ νεοϊδανισμοῦ».

Ἐδῶ μὲ λεπτοτάτας ἀποχρώσεις περιγράφει τὴν «Ἐαρινὴν συμφωνίαν» τὸ «Τάμμα» «ἕνα γεμᾶτον ἀπὸ μυστήριον ποίημα» καὶ κατόπιν ἕνα πρὸς ἕνα τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Γύζη. Καὶ καταλήγει:

«Εἶναι ὀνειροπόλος, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ ὀνειρεύεται δὲν ἔχει τίποτε τὸ σκοτεινόν· τίποτε τὸ ψευδές· τὰ ἰδανικά δημιουργήματά του εἶναι πραγματικά, γεμᾶτα ὡμορφιὰ καὶ ζωήν. Εἶναι ἰδεολόγος, συμβολιστής, ἀλλὰ συμβολιστὴς τοῦ ὁποίου ὁ χρωστὴρ κρατεῖται ἀπὸ χέρι στιβαρὸν ποῦ συναισθάνεται τὴν δύναμίν του.

«Εἶναι — ἂν ἠμπορῇ νὰ λεχθῇ — κλασικὸς τῆς σημερινῆς τέχνης: κατέλιπε τὴν Ἑλλάδα νέος ἀκόμη, ἀλλὰ χωρὶς ποτὲ νὰ λησμονήσῃ τὴν καταγωγήν του, ἦτο παντοτεινὸς νοσταλγὸς τῆς γεννετείρας του πατρίδος· ἔδωσεν εἰς τὸ ἔργον του αἴσθημα καὶ πάθος, τὰ ὁποῖα μένουν ἀνεξάλειπτα εἰς ἐκεῖνον ποῦ τὸν μελετᾷ. Πῶς τοῦ ἁρμόζουν τὰ ὡραῖα λόγια τοῦ Words worth: «Ἡ δημιουργικὴ τέχνη, εἰς τὸν λόγον ἢ τὴν ζωγραφικήν, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ νοῦν μαζῇ καὶ ἀπὸ καρδιὰ» καὶ τὰ λόγια τοῦ συμπατριώτου του Κωστῆ Παλαμᾶ:

Τὸ συντριμμένο του κοντοῦλι
σὰ μιὰ βαθύφωνη ἦταν λύρα.

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

Δ. ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ. — Ὁ Ἕλλην δημοσιογράφος τὸν ὁποῖον φιλοξενοῦν αἱ Ἀθῆναι, εἶναι μία ἀπὸ τὰς μᾶλλον χαρακτηριστικὰς μορφὰς τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ 25 ἤδη ἐτῶν δημοσιογραφεῖ ἐν Βουλγαρία ὑπερασπιζόμενος μὲ σθένος τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς δυσμοίρου αὐτῆς ἐπαρχίας, τοὺς πλέον ἀδικουμένους ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνωφελὲς τῆς ἀντιστάσεως τοὺς ἔκαμε νὰ ὑποφέρουν τὰ πάντα ἀγογγύστως καὶ σχεδὸν ἄνευ διαμαρτυρίας. Εὐτυχῶς ὁ Κουμαριανὸς εὑρέθηκε μεταξύ των καὶ μὲ τὸ ἄφοβον θάρρος του ἀντεπεξέρχεται ἐναντίον τῶν ὑπούλων ὑπονομεύσεων τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν σφοδρῶν ἐπιθέσεων τῶν φανατισμένων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων βουλγαρικῶν ἐφημερίδων. Καὶ ἡ μικρά του ἐφημερὶς ἡ «Φιλιππούπολις» δὶς τῆς ἑβδομάδος ἤρχετο νὰ τοὺς παρηγορῇ καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ μὲ τὴν γλυκειὰν καὶ σθεναρὰν φωνήν της.

Ἕνα πρᾶγμα ἀκόμη περίεργον, ὁ Κουμαριανὸς ἔμεινε σεβαστὸς καὶ μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων. Τὸν θεωροῦν ἐχθρόν, ἀλλ' ἐχθρὸν τίμιον καὶ γενναῖον. Καὶ δι' αὐτὸ πολλοὶ φρόνιμοι ἀπὸ αὐτοὺς ὕστερον ἀπὸ σφοδρὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ διαβάζουν τὴν «Φιλιππούπολιν» νὰ ἰδοῦν τί λέγει ὁ Κουμαριανός.

Α. Α.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Τὸ «ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ» δημοσιεύει πλήρη ἐνδιαφέροντος μετάφρασιν ἐπιστολῶν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Α'. πρὸς τὸν υἱόν του Ὄθωνα.

Τὸ «ΑΣΤΥ» ἐδημοσίευσεν ἄρθρον τοῦ κ. Β. Στάη ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀντικρούοντος τὰς γνώμας τοῦ κ. Ι. Σβορώνου τῆς τελευταίας διαλέξεως τῶν «Παναθηναίων». Ὁ κ. Σβορῶνος ἀπαντῶν εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα καταρρίπτει ἓν πρὸς ἓν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Στάη.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Διαμένει ἀπὸ τινος εἰς Ἀθήνας ὁ Γερμανὸς λόγιος κ. Μάξ Χόχδορφ, μελετῶν τὴν σύγχρονον ζωὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς τέχνας. Ὁ κ. Χόχδορφ εὐηρεστήθη νὰ γράψῃ διὰ τὰ «Παναθήναια» τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸν «Ἀμαξᾶν Ἔνσελ» ὁ ὁποῖος παρεστάθη τελευταίως εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον, δίδων ὡραῖον χαρακτηρισμὸν τοῦ μεγάλου δραματικοῦ συγγραφέως τῆς Γερμανίας Γεράρδου Χάουπτμαν. Ὁ κ. Χόχδορφ ἀνέλαβε προθύμως κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Γερμανίαν, νὰ κρατῇ, διὰ τακτικῶν ἐπιστολῶν του, τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» ἐνημέρους τῆς συγχρόνου φιλολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς τῆς Γερμανίας.

Ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ πεντηκοστοῦ ἔργου τοῦ Βέλγου μυθιστοριογράφου Καμίλλου Λεμοννιέ, αἱ Βρυξέλλαι διοργανώνουν ἑορτάς, εἰς τὰς ὁποίας θὰ προσκληθοῦν ἐκ Παρισίων συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχναι. Οἱ γλύπται συμπατριῶταί του θὰ τοῦ προσφέρουν ὡς ἀναμνηστικὸν δῶρον τὴν προτομήν του.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ οἰκονομικὴ καὶ νομικὴ μονογραφία. Μέρος Α'. Τὸ ἀσφαλιστικὸν σύστημα ὑπὸ Ἀντωνίου Σ. Μάτεσι. (Ἀθῆναι 1902 τυπογραφεῖον Παρασκευᾶ Λεώνη σχ. 8ον σελ. 672 δρ. 15). Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μάτεσι ἀποτελεῖ αὐτοτελῆ μονογραφιαν διὰ τὸν μελετῶντα τὸ ἀσφαλιστικὸν σύστημα καὶ τοὺς ποικίλους κλάδους αὐτοῦ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς. Ἐξ ἄλλου εἰσαγωγὴν διὰ τοὺς νομικοὺς τοὺς θέλοντας νὰ μελετήσωσι τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκαιον.

ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ Ψυχάρη τόμος Α' (Ἀθήνα 1902, Βιβλιοπωλεῖο τῆς Ἑστίας, à Paris chez H. Welter, éditeur).

ΓΑΛΗΝΗ ὑπὸ Γεωργίου Δροσίνη (Ἀθῆναι 1902, Ἔκδοσις τυπογραφείου «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη).

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μελετίου Σακελλαροπούλου Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, 1902, τυπογραφεῖον Ραφτάνη-Παπαγεωργίου, σχ. 16ον σελ. 109 δρ. 0.40).

ΠΡΑΚΤΙΚΑ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1901. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΜΑΚΩΛΕΥ· Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ μετάφρασιν Ἐμμ. Ροΐδου. Τόμος ἕκτος τεῦχος τέταρτον (τέλος). Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 190. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ:

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος, εἰς σελίδα 138, καὶ εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν τῆς δευτέρας στήλης ἀντὶ «ὅλας» θέτε «ὕλας».

Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς τοὺς μέχρι τοῦδε ἀπαντήσαντας εἰς τὴν ἐπιστολήν μας διὰ τῆς ἐγγραφῆς νέων συνδρομητῶν εἰς τὰ «Παναθήναια». Περιμένομεν ἀπάντησιν καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν συνδρομητῶν μας, οἱ ὁποῖοι μὲ τόσην προθυμίαν ὑπεστήριξαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑποστηρίζουν τὰ «Παναθήναια».

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ